

16. ASIR OSMANLI ŞAİRLERİNDEN HARİMÎ'NİN MEVLİDİ: KİTÂB-I MEŞÂHİD-İ MEVLİD-İ AHMEDÎ*

The Mawlid Of Harimi, An Ottoman Poet Of The 16. Century

Âdem CEYHAN¹

Okan DOĞAN²

¹ Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Bölümü, ceyhanadem@hotmail.com, orcid.org/0000-0002-9680-6580.

² Dr., MEB, Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, okannet58@hotmail.com, orcid.org/0000-0002-9291-5878.

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 08.09.2022
Kabul/Accepted: 30.10.2022

DOI:10.20322/littera.1172439

Anahtar Kelimeler: Mevlid, Harîmî, Türbe Şeyhi, Bosnalı Ali b. Mustafa, mesnevi

ÖZ

Türk Edebiyatında na't, miraciye, kırk hadis, yüz hadis, hilye, gazavatname gibi Hazret-i Muhammed'in (s.a.v.) hayatı ve şahsiyetine dair birtakım edebî türlerin bulunduğu malumdur. Bu türlerden biri de mevlid olup Hz. Peygamber'in doğumu konusunda 15. asır başlarından çağımıza kadar yüzü aşkın mevlid yazılmıştır. Mevlidlerin en güzeli ve en çok rağbet göreni, Süleyman Çelebi'nin H. 812/M. 1409-10 yılında Bursa'da yazdığı ve "Vesîletü'n-necât" adını koyduğu eseridir. Mevlid yazan şairlerin meşhur olanları arasında Germiyanlı Ahmedî, Hamdullah Hamdî, Lâmiî Çelebi, Şemseddîn-i Sivâsî, Süleyman Nahîfî sayılabilir. 16. asırda mevlid yazan edebî şahsiyetlerden biri de "Türbe Şeyhi" namıyla tanınan ve "Harîmî" mahlasını kullanan Bosnalı Ali Dede'dir. Harîmî'nin (ö. 1007/1598) "Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem" adını taşıyan mevlidinin büyük kısmı mesnevi şeklindedir. Anılan eserde, Hz. Peygamber'in nurunun ve ruhunun yaratılışı, nurunun Hz. Âdem'den itibaren geçişi, isminin faziletleri, annesi Âmine Hanım'ın onun doğumu hakkında verdiği bilgiler, o esnada meydana gelen olağanüstü hadiseler, dedesi ve amcası tarafından büyütülmesi, sütanneye verilmesi, göğsünün açılması, tekrar Mekke'ye götürülüp yakınlarına teslimi, evlenmesi, çocukları, vahyin inmesi, mucizeleri, miracı, ümmetine vasiyeti, hastalığı, vefatı, torunu Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilişi, sahabelerinin fazileti ve onları sevme lüzumu, mahşerde şefaati söz konusu edilir. Bu yazıda Harîmî ve mevlidi hakkında bilgi verildikten sonra anılan şairin Arap harfli tek yazma nüshası tesbit edilebilen mevlidi, Latin harflerine çevrilerek okuyucuların alâkasına arz edilmiştir.

ABSTRACT

It is known that there are some literary genres about the life and personality of Hz. Muhammad such as na't, miraciye, forty hadith, hundred hadiths, hilye, gazavatname in Turkish literature. One of these types is mawlid, and more than a hundred mawlids have been written about the birth of the Hz. Prophet from the beginning of the 15th century to our day. The most beautiful and most popular of the Mawlids is the work of Süleyman Çelebi, which he wrote in Bursa in H. 812 / M. 1409-10 and named "Vesîletü'n-necât". Among the well-known poets who wrote Mawlid are Ahmedî from Germiyan, Hamdullah Hamdî, Lâmiî Çelebi, Şemseddin-i Sivâsî, Süleyman Nahîfî. One of the poets who wrote mawlids in the 16th century is Bosnian Ali Dede, who is known as the "Türbe Şeyhi" and uses the pen name "Harîmî". Most of Harîmî's (d. 1007/1598) mawlid called "Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem" is in the form of masnavi. In this work, the creation of the light and spirit of the Hz. Prophet, the transition of his light from Adam, the virtues of his name, the information given by his mother Amine

* Bosnalı Ali Dede'nin mevlidini ortaklaşa neşre hazırlarken, Nihal Çağman Türkmen'in 2021'de kitap şeklinde yayınladığını öğrendik. Bu eseri temin edip okuyunca, Arap harfli asıl metnin yaklaşık dörtte birini teşkil eden dört yaprağının Latin harflerine aktarılmadığını gördük ve mevlidin tekrar yayımlanmasının faydalı olacağı kararına vardık.

Hanım about his birth, the extraordinary events that took place during this time, his being raised by his grandfather and uncle, his giving to a wet nurse, the opening of his breast. He was taken back to Mecca and handed over to his relatives, his marriage, his children, the revelation, his miracles, his ascension, his testament to his ummah, his illness, death, the martyrdom of his grandson Hz. Hussein in Karbala, the virtue of his companions and the need to love them, and his intercession in the apocalypse.

Atıf/Citation: Ceyhan, Â., Doğan, O. (2022), "16. Asır Osmanlı Şairlerinden Harîmî'nin Mevlidi: Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 8/4, 745-827.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Âdem CEYHAN, ceyhanadem@hotmail.com, Okan DOĞAN, okannet58@hotmail.com

GİRİŞ

"Doğurmak, bir kimsenin doğduğu yer ve zaman" manalarına gelen "mevlid" kelimesi, Müslüman örfünde Hz. Muhammed'in (a.s.) doğum zamanına tahsis edilmiştir. Bu isim, Türk edebiyatında Hz. Peygamber'in doğumunu anlatmak üzere yazılmış eserlerin ortak adıdır. Anılan metinlerde Hz. Peygamber'in dünyaya gelişinin hadis, siyer, tarih kitaplarına dayalı olarak hikâye ve tasvir edilmesi konunun temelini teşkil etmekle birlikte, nurunun Hz. Âdem'den itibaren kendisine kadar geçişi, soyağacı, doğumu esnasında ve daha sonra meydana gelen olağanüstü hadiseler, çocukluğu, gençliği, peygamberlikle vazifelendirilmesi, mucizeleri, o arada miracı, hicreti, gazaları, güzel ahlâkı, fiziki yapısı ve vefatı gibi konulardan da bahsedilebilmektedir. Böylece umumiyetle mesnevi şeklinde yazılan mevlidlerin bir kısmının, manzum bir siyer hâlini aldığı söylemek mümkündür.

Türk Edebiyatında -bugünkü bilgilerimize göre- ilk mevlid, 14. asrın ikinci yarısı ve 15. asrın birinci çeyreğinin meşhur şairlerinden Germiyanlı Ahmedî tarafından H. 810/M. 1407-1408 senesinde Bursa'da yazılmıştır. (Ünver 1977: 358-359). Süleyman Çelebi'nin H. 812/M. 1409-10 yılında yine Bursa'da kaleme aldığı ve "Vesîletü'n-necât" (Kurtuluş Vesilesi) adını verdiği mevlidi ise bu türün en tanınmış, sevilmiş, asırlar boyunca rağbet görerek çeşitli vesilelerle okunmuş baş örneği sayılır. Süleyman Çelebi'nin büyük kısmını mesnevi şeklinde ve aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla yazdığı mevlidinden sonra da onlarca mevlid yazılmıştır. Kerîmî, Ahmed, Sinanoğlu, İpsalalı Ebülhayr, Hamdullah Hamdî, Bursalı Lâmiî Çelebi, Cismî, Şemseddîn-i Sivâsî, 15 ve 16. asırda mevlid yazmış şairlerden bir kısmıdır. Sonraki yüzyıllarda da mevlid telifi devam etmiş; bir araştırma sonucuna göre, bu tür eserlerin tamamının sayısı yüzü aşmıştır. (Köksal 2011: 58-82).

16. asırda mevlid yazmış şairlerden biri de "Harîmî" mahlasını kullanan Bosnalı Ali b. Mustafa'dır. Bosnalı Ali b. Mustafa (ö. 1007/ 1598), Kanuni Sultan Süleyman'ın Sigetvar kalesi yakınındaki şehitliğinde şeyhlik vazifesinde bulunduğu için dolayı "Türbe Şeyhi" namıyla tanınmıştır. Biz bu yazımızda önce söz konusu edeceğimiz mevlidin Bosnalı Ali b. Mustafa'ya ait olduğunu, eldeki vesikaların ışığı altında izah etmeye, sonra adı geçen şairin hayatı ve eserleri hakkında bilgi vermeye çalışacağız. Bu bahislerin ardından şairin mevlidini tanıtacak; nihai olarak anılan metnin Arap harfli bir yazma nüshasını Latin harflerine aktararak dikkatlere arz edeceğiz.

Mevlid Sahibi Harîmî'nin Hüviyeti

“Harîmî” mahlasını kullanan bir şair tarafından meydana getirildiği anlaşılan bu mevlidin tesbit edebildiğimiz yegâne Arap harfli el yazma nüshası, Saraybosna Üniversitesi Doğu Enstitüsü Kütüphanesinde R- 83 numarayla kayıtlı bulunmaktadır. Şair, eserinin çeşitli sayfalarında kendi mahlasını “Harîmî” şeklinde bildirmektedir: Mesela şu beyitlerde¹:

“Mahrem eyle bu Harîmî bende[y]i

Yolda kalmış âciz ü efgende[y]i” (vr. 11b).

[(Yâ Rabbî,) bu yolda kalmış, âciz ve düşkün Harîmî kulumu sırlarına vâkif dost et!]

“Her yolda düşmüşe meded

Vird-i Harîmî-i derdmend” (vr. 12a).

[Zavallı Harîmî'nin devamlı tekrar ettiği dua: “Her yolda düşmüşe yardım et!”]

“Mahrem eyle bu Harîmî bende[y]i

Bûy-ı hubb-ı âline efkende[y]i” (vr. 14a).

[(Yâ Rabbî,) Hz. Peygamber'in ailesi sevgisinin kokusuna düşkün olan bu Harîmî kulu, sırlarına vâkif dost et!]

“Feyz-i fazlından Harîmî bende[y]i

Hâk-i pâ-yı âl kıl efkende[y]i” (vr. 16b).

[(Yâ Rabbî,) bu düşkün Harîmî kulu, lütfunun bolluğundan Hz. Peygamber ailesinin ayağının toprağı eyle!]

“Fazlun ile ey zî-kerem

Eyle Harîmî[y]i mahrem” (vr. 18a).

[Ey ihsan sahibi (Allahım), lütfunla Harîmî'yi sırlarına vâkif dost et!]

Elimizdeki eserin “Harîmî” tarafından yazıldığı anlaşılınca, onun anılan mahlası kullanan şairlerden hangisi olduğu sorusu akla gelmektedir. Çünkü şura tezkirelerinden 15, 16 ve 17. asırda bu mahlası kullandıklarını öğrendiğimiz beş şair vardır: 1. Harîmî Kalender, 2. Şehzâde Korkut (ö. 919/ 1513), 3. Bursalı Harîmî, 4. İbrâhim Harîmî Bey (ö. 1002/1594), 5. Merzifonlu Harîmî (ö. 1066/ 1656). (Daha fazla bilgi için bk. Ceyhan ve Yılmaz 2022: 208-209). Söz konusu mevlidi yazan Harîmî'nin hüviyetini tesbit etmemizi ve onu aynı mahlası kullanmış diğer şairlerden ayırmamızı sağlayacak bir delil yahut ipucu bulunup bulunmadığını öğrenmek için *Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem* isimli eseri gözden geçirdik. Anılan metinde yazılış tarihine dair her hangi bir bilgi bulunmamakla birlikte Hz. Peygamber'in Kur'ân'a ve Ehl-i Beyt'e sarılma konusundak vasiyetinden bahsedilirken söylenen şu sözler bu yönden dikkat çekicidir:

¹ İnceleme kısmında eserden nakledilen örneklerde çeviri yazı harfleri kullanılmamıştır.

“Şî'i-mezheb olma ol Sünnî-i pâk
Râfız ile Şî'anun başuna hâk

Olma Süfyânî sefâhet eyleme

Geçme Şîrvân'ı şekâvet eyleme” (vr. 13b).

[Şîi mezhepli olma; temiz, mübarek Sünnî ol. Râfîzî ve Şîilerin başına toprak (saçılısın)!.. Süfyânî olma; akılsızlık etme. Şîrvan'ı geçme; bedbahtlık, haydutluk etme.]

Burada Ehl-i Sünnet ve'l-Cemâat mezhebine mensup Osmanlıların Şiiliği benimsemiş İranlılarla mücadelesinin izleri görülmekte; Sultan III. Murad devrinde, H. 986/ M. 1578 yılında Lala Mustafa Paşa kumandasındaki Osmanlı ordusunun Safevîleri mağlup ve Şîrvan'ın feth etmesi akla gelmektedir. Şüphesiz ki, sırf bu beyitler şairin yaşadığı devir ve hüviyeti hakkında bir fikir vermez. Ancak eserin sonundaki şu Arapça “temmet” (tamamlandı) kaydı, meselemizi çözmeye yarayacak bir bilgi ihtiva etmektedir:

الحمد لله أولاً و آخراً و الصلوة على خير الورى باطناً و ظاهراً
تم المولود الشريف و المشهد المنيف فى المشهد
سلطان سليمان بقرب قلعة سكتوار رحمه الله بعين
عنايته الى يوم القرار بحرمة سيد المختار
و آله الاخيار و اصحابه الابرار

Görüldüğü üzere, bu Arapça ibarede mevlid-i şerifin Sultan Süleyman'ın Sigetvar Kalesi yakınındaki meşhedinde (şehit olduğu veya şehidin gömülü bulunduğu yerde) tamamlandığı bildirilmektedir. Kanuni'nin buradaki türbesi Hicri 974/ Miladi 1566 yılındaki vefatından sonra inşa edildiğine göre, Harîmî, 16. asrın ikinci yarısında hayatta olan bir şairdir. Naklettiğimiz cümlelerden hareketle onun hüviyetini araştırınca, Bosnalı Ali b. Mustafa'nın Kanuni Sultan Süleyman için Sigetvar yakınında inşa edilen türbe ve tekkede şeyh olduğu, belirtilen sebeple “Türbe Şeyhi” diye tanındığı bilgisine ulaştık:

İbn Sînâ'nın (ö. 428/1037) Arapça *el-Kasîdetü'r-Rûhâniyye*'sinin manzum bir tercümesinin başında, Ruh Kasidesi'nin hikmet sahipleri yanında kasidelerin sultanı sayıldığı, onu adı geçen filozofun insan ruhu hakkında nazmettiği ve bu çevirinin evvelce Sigetvar Türbesi şeyhi olan Şeyh Ali tarafından yapıldığı şöyle belirtilmiştir:

قصيدة روحیه که در نزد حکما سلطان قصاد کوبند که ابن سینا در وصف ناطقه ترتیب کرده است

و این ترجمه شیخ علیست که سابقاً شیخ تربۀ سکتوار بوده است قدس سره العزیز

Mütercim, bu tercümenin manzum başlangıcının sonunda mahlasını “Harîmî” diye bildirmiştir:

“Bir muammâ-yı hakîkîdür şehâ irfân-ı nefis

Anı hatm eyler Harîmî bir hakîm-i râzdâr” (Nuruosmaniye Yazma Eser Ktp. 4024, vr. 40b). (Ey şah, nefsi bilmek hakiki bir muamma, bir bilmedir. Harîmî! Sır sahibi bir bilge, onu baştan sona kadar okuyup bitirir.)

Bu kayıt da Sigetvar'da (Kanuni Sultan Süleyman'a ait) türbenin şeyhi Ali Efendi'nin “Harîmî” mahlasını kullandığını göstermektedir. Elimizde, Bosnalı Ali b. Mustafa'nın anılan mahlası seçtiğini bildiren başka deliller de vardır: Şairin oğlu Şeyh İbrâhim, H. 1044/ M. 1635 yılında yazdığı “*Kenzü'l-esrâr ve Keşfü'l-estâr*” adlı Arapça-

Türkçe eserinde, babası Şeyh Ali'nin, "Şeyh Harîmî" diye tanındığını, böyle adlanmasının sebebinin Harem-i Şerif'e uzun zaman komşuluğu olduğunu ifade eder:

و انا الفقير اليه سبحانه و تعالى الشيخ ابراهيم ده ده بن الشيخ على المعروف بشيخ حريمى

يسمى بذلك لكثرة مجاورت فى الحرم الشريف

(İbrâhim Dede bin eş-Şeyh Ali, *Kenzü'l-esrâr...*, Manisa Yazma Eser Ktp. nr. 6260, vr. 4b).

Yine 17. asrın mutasavvıf yazarlarından Münîrî-i Belgrâdî'nin *Silsiletü'l-mukarrebîn ve menâkibü'l-müttakîn* adlı Türkçe eserinde Şeyh Aliyy-i Sigetvârî hakkında verdiği bilgiler de anılan kayıtları doğrulamaktadır. Belgratlı Münîrî, Şeyh Ali'nin Kâbe'ye nice yıllar "mücâvir" (komşu) olduğunu, galiba bu yakınlıktan dolayı "Harîmî" mahlasını kullandığını, Şeyh-i Ekber ve İmâm Süyûtî'nin yazdığı eserlerden çok faydalandığını, âşıkça şiirler söyleyip onların haylisinde muhterem Harem'i (Kâbe ve Ravza-i Mutahhara'yı ve bunları içine alan Mekke ve Medine'yi) övdüğünü belirtir. Ali Efendi'nin Anadolu'ya geldiğinde merhum Mehmed Paşa tarafından Sigetvar'daki Sultan Süleyman şehitliğine şeyh tayin edildiğini, sınırda çok yararının görüldüğünü anlatır: "...Kâbe'ye nice yıllar mücâvir olup ve Şeyh-i Ekber ve İmâm-ı Suyûtî hazretlerinin musannefâtından çok istifâdeler idüp ve gâlibâ bu takrîble Harîmî tahallus idüp âşıkâne eş'âr söyleyüp nicesinde Harem-i muhteremi medh idüp ba'dehu Rûm'a geldikde merhûm Muhammed Paşa Sigetvar'da meşhed-i Süleymânî'ye şeyh ta'yîn idüp serhadlerde çok ifâdesi zuhûr eyledi." (Münîrî-i Belgrâdî, 103b-104a).

Burada hâl tercümesi yazılmış olan Şeyh Aliyy-i Sigetvârî, Kanuni Sultan Süleyman'ın vefat ettiği ve türbesinin bulunduğu Sigetvar'da şeyhlik vazifesini ifa eden Ali bin Mustafa el-Bosnevî'dir. 17. asrın tanınmış âlim, şair ve yazarlarından Nev'îzâde Atâyî (991-1045/ 1583-1635), *Şakâ'ik Zeyli'*nde "eş-Şeyh Ali (Türbe Şeyhi)" başlığı altında söz konusu âlim ve mutasavvıfın hayatını anlatırken, bu kayıtları teyid edici olarak şu mâlûmatı vermektedir: "...Kal'a-i Sigetvar'da Sultân Süleymân Hân hazretleri için binâ olunan türbe ve hânkâhda zaviyedar ve 'Türbe Şeyhi' unvânı ile karîn-i iştihâr olmuş idi. Nice zemân ol buk'ada seccâde-nişîn-i irşâd ve murâd-bahş-ı erbâb-ı isti'dâd olup..." (Nev'îzâde Atâyî, 2017: 1243-44).

Arz ettiğimiz delil ve ipuçları, *Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem* adlı mevlidi yazan şair Harîmî'nin, "Türbe Şeyhi" namıyla tanınan Alî b. Mustafa el-Bosnevî olduğunu göstermektedir. Bundan dolayı adı geçen âlim, mutasavvıf ve şairin mevlidini söz konusu etmeden önce hayatı hakkında bilgi vermek uygun olacaktır:

"Türbe Şeyhi" Bosnalı Ali bin Mustafa

16. asrın ilk yarısında Bosna'nın Mostar şehrinde dünyaya geldiği bilinen, fakat doğum tarihi belli olmayan Ali, Mustafa adlı bir kişinin oğludur. Ali, gençliğinde ilim tahsili için İstanbul'a gelmiş; devrin bazı âlimlerinin derslerine devam etmiştir. Bu zahîrî bilgilere dair öğrenimden sonra tasavvufi bir yola girme ihtiyacı duyan Ali, Halvetî şeyhi Nûreddinzâde Muslihuddîn'in (908-981/1503-1574) hizmetinde bulunarak bazı irfani bilgiler elde etmiş; birkaç kere hac farzasını ve Hz. Peygamber'in kabrini ziyaret vazifesini yerine getirmiştir. Bosnalı Ali, H.

974 (M. 1566) yılında Sigetvar Seferinde vefat eden Kanuni Sultan Süleyman için yapılan türbe ve tekkede şeyh olduğundan "Türbe Şeyhi" namıyla tanınmıştır. Burada uzunca bir zaman irşad seccadesinde bulunan Ali Efendi, irfani bilgileri tahsile istekli ve kabiliyetli kişilere rehberlik etmiştir. H. 1001 (M. 1592) senesinde Sultan III. Murad tarafından Makâm-ı İbrâhîm'i tamir etmek üzere Mekke'ye gönderilmiştir. Varad Seferinde Satırcı Mehmed Paşa'nın davetiyle cihad farızasını eda eden, vaaz ve nasihatla gazileri gayrete getiren Ali Dede, 1007 yılı Rebûlevvel ayı başlarında (2-11 Ekim 1598) vefat etmiştir. Belgratlı Münîrî'nin *Silsile...*'sinde, Bosnalı Ali Dede'ye ait hâl tercümesinin sonunda, söz konusu şeyhin vefatına şu tarihin düşürüldüğü bildirilir:

"Ana tâbi olan âşıklarından

Didi târîhini âh öldi şeyh Sene 1007" أه اولدى شيخ

Ancak "Âh öldi şeyh" ibaresinin, ebced hesabına göre karşılığı 1007 değil, 967'dir. İlk mısraın aruz kalıbının "mefâilün mefâilün feûlün" oluşu ve ikinci mısradaki bu yönden bir hecenin eksik bulunuşu da tarih ibaresinde bir yanlışlığı akla getirmektedir. Eğer anılan tarihteki "şeyh" kelimesi, "şeyhim" şeklinde düzeltilirse, o takdirde hem belirtilen hece noksanı giderilir, hem de 1007 yılı elde edilebilir.

Eserleri

Bosnalı Ali Dede'nin evâ'il (geçmiş zamanlarda ilkler), tasavvuf, kelâm meseleleri, Osmanlı hanedanı ve devletinin faziletleri, Kâbe ve Mekke tarihi gibi konularda yazdığı, bir kısmı basılmış olan, bir kısmının yazma nüshaları henüz bulunmayan on bir Arapça eseri vardır. (Bu eserler hk. bilgi için bk. Çağman Türkmen 2019: 22-25). Onun mevlid, kırk hadis, hikmet sözleri ve *Kasîde-i Rûhâniyye* tercümesi, Kur'an bilgileri, nasihatname, mersiye, silsile-name türünde büyüklü-küçüklü ve çoğu manzum on beş kadar Türkçe eseri mevcuttur. Atâyî, *Şekâyık Zeyli*'nde bu metinlerden Arapça olan ikisinin adını anmış; Ali Dede'nin kitapçıkları, tâlikât(açıklayıcı notlar) ve kabule değer sözlerinin bulunduğunu, hepsinin makbul, itibarlı ve görüş sahiplerinin iltifatına lâyık olduğunu belirtmiştir. (Nev'îzâde Atâyî, 2017: 1244). Kâtip Çelebi de yazarın meşhur ve herkesçe beğenilen iki eserini andıktan sonra birçok kitapçığını gördüğünü "Ve nice resâ'ili manzûr-ı fakîr olmuşdur" diye bildirmiştir. (Kâtip Çelebi, 1286/1869: 122). Biz burada Bosnalı Ali Efendi'nin biyografik ve tarihî kaynaklarda anılmayan ve pek tanınmayan Türkçe eserleri hakkında bilgi vermeye çalışacağız. "Şeyh Harîmî" diye tanınan Ali Dede'nin Saraybosna Üniversitesi Doğu Enstitüsü Kütüphanesinde R. 83 numaraya kayıtlı Arap harfli yazma bir mecmuada yer alan Türkçe eserleri şunlardır:

1. *Kitâb-ı Mevlid-i Meşâhid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem* (vr. 1b-20b).

Şairin büyük kısmını "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla ve mesnevi şeklinde yazdığı, 873 beyitli mevlididir. Makalemizin asıl konusunu teşkil eden bu eser hakkında sırası gelince daha fazla bilgi vereceğiz.

2. *Ehâdis-i Erbaîn* (vr. 24b-28a).

Sözlerine Allah'a hamd, Hz. Peygamber'e dua ve selâmla başlayan şair, "ehâdis-i erbaîn" derlemenin faziletine dair birkaç rivayeti naklettikten sonra kırk hadisi "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbında ikişer beyitle Türkçeye

çevirmiştir. Kitapçıkta mütercim adı, mahlası ve tercüme yılı hakkında her hangi bir bilgi bulunmamakta; fakat bazı ipuçlarına dayanılarak onun “Harîmî” mahlasını kullanan Bosnalı Ali Dede’ye ait olduğu tahmin edilmektedir. Bu eser, önce Nihal Çağman Türkmen (2021: 233-248), sonra Âdem Ceyhan ve Hasan Yılmaz (Ceyhan ve Yılmaz 2022: 203-246) tarafından yayınlanmıştır.

3. *Kelimât-ı Alî* (vr. 28a-31a).

“Mefâilün mefâilün feûlün” kalıbıyla yazılmış bir başlangıç ve Hz. Ali’nin kırk Arapça vecizesinin “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbıyla ikişer beyit hâlinde tercümesinden meydana gelmektedir. Seçilip çevrilen güzel sözler, *Nesrû’l-leâlî* isimli derlemede yer alan cümlelerdir. Yurtiçi ve yurtdışı kitaplıklarında birkaç yazma nüshası daha bulunan bu eser, Âdem Ceyhan tarafından Latin harflerine ve günümüz Türkçesine çevrilerek yayınlanmıştır. (Ceyhan 2003: 45-58).

4. *Çihil (Kelimât-ı) Hikmet* (vr. 31b-35a).

Eserinin konusuna uygun kelimelerle Allah’a hamd, Hz. Peygamber’e, onun ailesi ve arkadaşlarına dua ve selâm eden şair, hikmet sahibi kişilerle görüşmeyi buyuran bir hadisi anarak kırk hikmetli sözü derleyip nazmen çevirdiğini anlatır. Bunun ardından kırk Arapça güzel ve hikmetli sözü “fâilâtün fâilâtün fâilün” kalıbında ikişer beyitle Türkçeye tercüme etmiştir. Eserdeki hikmetli cümlelerin bir kısmı peygamber, sahabe, âlim, veli, halife gibi İslâm büyüklerine ait özlü sözler, bir kısmı da ilk söyleyeni unutulup halka mâl olmuş Arap meselleridir. Âdem Ceyhan, *Çihil Hikmet*’i dört yazma nüshasını esas almak suretiyle Latin harflerine ve günümüz Türkçesine aktararak yayınlamıştır. (Ceyhan 2021: 222-251).

5. *Gencîne-i Levâiyih* (vr. 35a-52a).

Eserine Allah’a hamd ve Hz. Peygamber’e salât ü selamla başlayan şair, ledünnî ilmin ârifi olan şeyhlerin sözlerini nazmettiğini anlatır. *Avârif, İhyâ, Yâfiî*’nin (ö. 768/1367) *Ravzü’r-reyâhîn*’i gibi bazı kaynaklarını bildiren Harîmî, kırk lâyiha hâlinde muhabbet, fakr, aşk, usule riayet, hayâ ve haşyet, havf ve recâ... gibi konularda söylenmiş Arapça sözleri çevirip izah eder. Bu tasavvufi istilahlara dair kendi şiirlerine de yer verir. “Şart-ı Semâniye Der-Tasfiye Kalb ü Kâlib Der-Nezd-i Ehl-i Tahkîk” başlığı altında, “Şeyh-i Ekber” olarak vasıflandırılan İbnü’l-Arabî’nin (560-638/ 1165-1240) *Risâle-i Kudsiyye*’sinden naklen kalp ve bedeninin temizliği için gerekli sekiz şart anlatılmıştır. Bu şartlar (1) “halvet ve uzlet”, (2) “savm” (oruç), (3) “devâm-ı vuzû” (abdeste devam etmek), (4) “samt” (susmak), (5) zikr-i devâm (devamlı zikretmek), (6) “nefy-i havâtır” (kalbe gelen kötü düşünceleri gidermek), (7) “rabt-ı dil be-şeyh” (gönlünü şeyhe bağlamak), (8) “terk-i i’tirâz der-tarîkat” (tarikatta itirazı bırakmak)tır. *Levâiyih*, insan hakkında bir kasideyle sona erer.

6. *Hadîs-i Erbaîn Der-Fazl-ı Kur’ân-ı Mübîn* (vr. 52b-56a).

Allah’a dua ve Hz. Peygamber’e salât ü selâm eden Harîmî, “Fazîlet-i Cem’-i Ehâdîs-i Erbaîn” başlığı altında kırk hadis ezberleyen kişiye ahirette verilecek mükâfat hakkındaki rivayeti nakleder. Şair, eserin telif sebebi kısmında, Kur’ân’ı öğretmenin ibadetin hayırlısı bulunduğu mealindeki haber ve onu ümmete okumanın

ibadetin pek iyisi olduğu manasına gelen hadisten dolayı kırk hadisi derleyip nazmettiğini anlatır. Kur'ân'ın iniş müddeti, nüzülü, ilk inen ayet ve sure, surelerin bir araya getirilip toplanması gibi konulara dair bilgiler veren Harîmî, kırk hadisi "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbında ikişer beyitle Türkçeye tercüme etmiştir. Kur'ân'ın faziletleri hakkındaki bu rivayetlerin dokuzu itibarlı hadis kitaplarında yer almaktadır. Yirmibiri zayıf, beşi mevzu (asılsız), üçü selefte ait söz, ikisi ise kaynaklarda bulunamamıştır. (Yüceer 2021: 153-162). Şairin bu eserinin anılan mecmuadaki nüshasını Nihal Çağman Türkmen bir incelemeyi müteakiben Latin harflerine aktararak neşretmiştir. (Çağman Türkmen 2021: 211-232). Söz konusu kırk hadis tercümesinin başka bir yazma nüshası, Mısır Millî Kütüphanesi Türkî Tal'at 125 numara altında, vr. 62b-68b'dedir.

7. *Kur'ân-ı Hakîmün ve Furkân-ı Kerîmün Fazîlet ve Sevâb[ı] Beyânundadır ve Ulûm-ı Kur'ân'da Kitâb-ı İtkân'da Mezkûr Olan Aded-i Âyât Beyânundadır.* İmâm Süyûtî rahimehu'llâh ehl-i tefsîrden nakl itmişdir. (vr. 56a-67b).

Harîmî, bu manzum eserinde Celâleddîn-i Süyûtî'nin (849-911/ 1445-1505) *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*'ı gibi kitaplardan faydalanarak Kur'ân ayet, harf ve kelimelerinin sayısı, Kur'ân okumanın sevabı, besmele ve Âyete'l-kürsînin fazileti, Fâtiha Suresinin fazileti, isim ve tesirleri, Bakara Suresi 285-286. ayetlerin, Âl-i İmrân Suresi son ayetinin fazileti, Kehf, En'âm, Yâ-sîn, Vâkıa surelerinin faziletleri, Hadîd Suresi 3. ayet, Haşr Suresi 21-24. ayetlerin fazileti, Mülk, Tekâsür, Kureyş, Kâfirûn, Nasr, İhlâs, Felak ve Nâs surelerinin faziletleri, Kur'ân okuma ve hatmin sevabı, Kur'an surelerinin isimleri, Kur'ân'ın adları hakkında bilgi vermiştir. Bu eserin başka bir yazma nüshası, Mısır Millî Kütüphanesinde Kur'ân'ın faziletlerine dair kırk hadis tercümesinin devamındadır.

8. *Kasîde-i Levâiyih-i Nesâyih* (vr. 67b-69b)

Harîmî, kaside şeklinde ve aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbındaki bu yüz beyitli şiirini, okuyucuya dinî, tasavvufî öğütler vermek maksadıyla yazmıştır. Anılan manzum nasihatname, Âdem Ceyhan ve Hasan Yılmaz tarafından bir incelemeyi müteakiben Latin harflerine ve günümüz Türkçesiyle nesre çevrilerek yayınlanmıştır. (Ceyhan ve Yılmaz 2021: 1-23).

9. *Kasîde-i Unsur-ı A'zam* (vr. 69b-73a).

Bu ad altında şairin -âr kafiye ve -e su redifli 51, -ân kafiye ve çarh redifli 24, -er kafiye, eyledi redifli 22 beyitten ibaret kasidesi, -im yok redifli gazeli, var redifli 23 beyitli kaside, düşdi redifli gazel, 32 beyitli bahar redifli kasidesi yer alır.

10. *Mersiye-i Mîve-i Dil Oğlum Mustafa Rahimehu'llah* (vr. 73a-73b).

Adından da anlaşıldığı üzere şairin oğlu Mustafa için "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbında yazdığı, muhammes şeklinde bir mersiye'dir. Dokuz bendden meydana gelen manzumenin her kıtası sonunda "Kıl teveccüh dâ'imâ Mevlâ'ya gafletten uyan" mısraını tekrar eden Harîmî, böyle acı bir kayıptan sonra Allah'a yönelmeyi ve gafletten uyanmayı telkin etmektedir. *Mersiye-i Sürûr-ı Dil Oğlum Mustafa Rahimehu'llah* (vr. 73b), Harîmî'nin adı geçen oğlu için yine "fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbında ve muhammes şeklinde yazdığı bir mersiye'dir. Tamamı beş kıta olan manzumenin her bendi sonunda "Kûs-ı rihlet çalınur bunda kararı n'eylerim" mısraı tekrar edilmiştir.

11. *Silsile-nâme-i Meşâyih Rahmetü'llâhi Aleyhim Ecmaîn* (vr. 111b-112a).

Bu kısa mensur yazıda, müellif, "Sana biat edenler ancak Allah'a biat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların elleri üzerindedir. (...)" (Fetih Suresi 48/10) mealindeki ayeti anarak Cenab-ı Hakk'ın Cebrâil'i Hz. Peygamber'e biat için gönderdiğini belirtir. Hz. Peygamber'in onu Hz. Ali'ye eriştirdiğini bildirerek tarikat silsilesini Özîçeli (Nûreddinzâde) Şeyh Muslihuddîn'e (ö. 981/ 1574) kadar sayar. Kimin tarafından yazıldığı belirtilmemiş bu metnin de Şeyh Muslihuddîn'in müridi olduğu bilinen Bosnalı Ali bin Mustafa tarafından kaleme alınmış olması mümkün görünmektedir.

12. İbn Sînâ'nın "*Kasîdetü'l-ayniyyetü'r-rûhiyye fi'n-nefs*" adlı yirmi beyitten ibaret Arapça şiirinin nazmen Türkçeye tercümesidir. (Bir nüshası: Nuruosmaniye Yazma Eser Ktp. nr. 4024, vr. 40b-43b). Bu manzumede insani nefsin bedenle ittisali (bitişmesi) ve ondan ayrılması anlatılmaktadır. Türbe Şeyhi Ali Dede, bu kasideyi tercüme ettikten sonra İbn Sînâ'nın dile getirdiği felsefi fikir ve soru(lar)e dinî-tasavvufi cevaplar da yazmıştır. (Öztürk 2019: 475-503).

13. *Fezâ'ilü'l-cihâd*, (Bir nüshası İÜ Nadir Eserler Ktp. TY 729).

Bosnalı Derviş Ali b. Hacı Mustafa, on iki bab(kısım)dan meydana gelen bu mensur eserinin ilk bölümünde cihadın faziletlerini, gazi ve şehitlere verilecek mükâfatları anlatmak üzere kırk hadisi tercüme ve şerh etmiş; ikinci bölümünde onlara uygun hikâyeler anlatmıştır. Kitabın sonraki bölümlerinde gazilerin heyeti, muharebe zamanı, mübareze, savaş esnasında sebat ve dua, Allah yolunda niyet etmek, hıyanetten (ganimetin bölüşürülmesinden önce ondan pay almaktan) kaçınmak, meşveret (danışma) ve ittifak, sabır, tevekkül ve rıza, Allah yolunda vird ve dualar hakkında mâlûmat verilmektedir. (Eser hk. daha fazla bilgi için bk. Çağman Türkmen 2019; Çağman Türkmen 2021).

Kitâb-ı Mevlid-i Meşâhid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem

16. yüzyıl Osmanlı âlim, mutasavvıf ve şairlerinden olan ve "Harîmî" mahlasını kullanan Bosnalı Ali b. Mustafa, Hz. Peygamber'in doğumunu anlatmak maksadıyla mesnevi şeklinde bir eser yazmış; mevlidine "*Kitâb-ı Mevlid-i Meşâhid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem*" adını vermiştir. "Hz. Muhammed (s.a.v.) Meşhedlerinin Mevlidi Kitabı" manasına gelen bu isimdeki "meşâhid", meşhed'in çokluk şekli olup şehadet yerleri demektir. Onun eserinde işlediği konuların her birini "meşhed" kelimesiyle adlandırması, Hz. Peygamber'in nuru, ruhu, ismi, annesi Âmine Hanım'ın ifadeleri, doğumunun alâmetleri, yetiştirilmesi, sütanneye verilmesi, göğsünün açılışı, vahye mazhariyeti, mucizeleri... hususunda nakil yoluyla ulaşılan rivayetlere şahitlik manasını taşıdığı ihtimalini akla getirmektedir.

Eserinin başlarındaki şu beyitler, Harîmî'nin kendisinden önce yazılmış bazı mevlidlerden haberdar olduğunu göstermektedir:

"Mevlidinden niçeler yazdı nişân

Hazretün evsâfını kıldı beyân

Safha-i devr içre kıldı yâdigâr

Okınup bezm içre buldı i'tibâr

Kangınuz ol cevhere sarrâf ola

Kangı dil ol hazrete vassâf ola

Ger midâd ola deniz eşcâr² kalem

Medh-i vafında çeker acz ü elem" (vr. 2a).

[Birçokları Hz. Peygamber'in doğumu hakkında eser yazdı ve vasıflarını anlattı; (bu metinleri) zaman sayfası içinde hatıra bıraktılar. Onlar meclis(ler)de okunup saygı gördü. Hanginiz o cevhere sarraf olabilir, hangi dil o hazreti överek anlatabilir ki?!. Deniz mürekkep, ağaçlar da kalem olsa, onun sıfatlarını övmeye âciz kalır ve acı çeker.]

Bu beyitler, bazı okuyucular tarafından yöneltilebilecek "Şair, kendisinden evvel çokça mevlid yazılmış olmasına rağmen niçin aynı konuda tekrar eser meydana getirme lüzumunu duymuştur?" sorusuna da cevap teşkil edebilecek gibidir: Diller, Hz. Peygamber'in vasıflarını gereği gibi anlatamaz. Deniz mürekkep, ağaçlar kalem olsa bile onu övmeye âciz kalır...

Başka birçok mevlidde olduğu gibi, Harîmî'nin bu türdeki eserinde de Süleyman Çelebi'nin meşhur *Vesîletü'n-necât*'ının tesirlerine yer yer rastlanmaktadır:

"Her nefesde Allah adın di müdâm" (Pekolcay 1993: 47),

"Allah Allah her nefesde di müdâm" (Harîmî, vr. 1b, 10. beyit)

"Ol gice kim togdı ol Hayru'l-beşer

Anası anda neler gördi neler" (Pekolcay 1993: 62),

"Çün anadan dogdı ol Hayru'l-beşer

Anası anda neler gördi neler" (Harîmî, vr. 5b, 212. beyit)

Harîmî'nin burada tanıttığımız diğer Türkçe eserlerinin çoğu gibi mevlidini de hangi tarihte yazdığına dair sarıh bir bilgiye rastlanamamıştır. Onun söz konusu kitabının sonundaki Arapça "temmet" kaydında Sultan Süleyman'ın Sigetvar Kalesi yakınındaki şehitliğinde yazıldığı (vr. 20b) belirtilmişse de hangi tarihte tamamlandığı bildirilmemiştir. Kanuni'nin H. 974/M. 1566 yılında, Harîmî'ninse H. 1007/ M. 1598 yılında vefat

² Asıl metinde –kanaatimizce sehven- "eşyâ" şeklinde yazılı bulunan bu kelimenin "eşcâr" olduğu fikrindeyiz.

ettiği göz önünde tutulursa, şairin mevlidini Sultan Süleyman türbesinin inşasından ve kendisinin orada türbedarlık vazifesiyle tayininden sonra yazmış olduğunu söylemek mümkündür.

Eserin Şekil Hususiyetleri

15 ve 16. asırda mevlid telif etmiş birçok selefi yahut çağdaşı gibi Harîmî de bu türdeki eserinin büyük bir kısmını mesnevi şeklinde yazmıştır. Şair, mevlidini, Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-necât'*ı misali bu biçim ve türdeki başka bazı eserlerde de görüldüğü üzere, aruzun "fâilâtün fâilâtün fâilün" kalıbıyla nazmetmiştir. Ancak söz konusu mevlidin birçok beytinde imale ve ara sıra zihaf bulunması, Harîmî'nin aruz veznini kullanmada pek başarılı olmadığını göstermektedir. Her ne kadar 16. asır Türk şairlerinin eserlerinde imale ve zihaf pürüzleri tamamen ortadan kalkmamışsa da aruz ölçüsünü önceki yüzyılların edebî şahsiyetlerine nazaran daha ustaca kullandıklarını söylemek mümkündür. Eserin baş tarafından aldığımız şu beyitlerdeki imale ve zihaf, anılan aruz kusurlarının miktarı hakkında bir fikir verebilir. Altını çizilmiş hecelerde imale veya zihaf vardır:

"Zikr-i bi'smi'llâhi Rahmânî Rahîm (imale)

Cümle maksûda kapu kıldı Hakîm (imale)

Zikr-i Hak'sız her işün ebter olur

Taş elinde zikr ile cevher olur (imale)

Vâcib oldu kulına zikr-i İlâh (imale)

Zikr-i Hak'sız mü'minün ömrü tebâh (imale)

"Allah Allah her nefesde di müdâm (imale)

Kıl resûline salât ile selâm" (vr. 1b) (imale)

"Feyz-i nûrından ala herkes nasîb

Nûr-ı Hak'dur ma'nide nûr-ı Habîb" (2a) (zihaf)

Bu vezin kusurlarına ek olarak mevliddeki beyitlerin bir kısmında (12, 31, 68, 76, 77, 158, 197, 236, 242, 249, 269, 276, 278, 288, 304, 360, 383, 384, 420, 425, 479, 492, 536, 537, 553, 596, 598, 604, 622, 732, 760, 765, 802, 804, 850, 857, 868) kafiye bulunmaması veya redifle yetinilmesi, şairin şekil mükemmelliğini mühimsemediğini düşündürmektedir. Böyle beyitler için birkaç örnek vermek gerekirse, şunlar anılabilir:

"Hak melâ'ikle ana kıldı salât

Es-salât ey nûr-ı âlem es-salât" (vr. 1b)

"Rûh-ı ervâh oldı rûh-ı Ahmedî

Nûr-ı envâr oldı nûr-ı Ahmedî" (vr. 2b)

“Hâfız-ı Kur’ân olur çeşmin gören
Bâzusın gâzî olur seyr eyleyen” (vr. 3a)

“Buldu çün şöhret cihâna gelmesi
Hem yakın oldu anadan dogması” (vr. 4b).

Eserin Bölümleri

Harîmî mevlidi, o asırlarda yazılan bütün İslami eserler gibi, besmeleyle başlar. Bu on beyitlik başlangıçta besmelenin faziletleri ile Allah’ı zikretmenin ehemmiyeti üzerinde durulur ve Onun Hayy, Kayyûm, Zâhir, Bâtın gibi bazı güzel isimleri anılır. Zikrin inananlar için ne kadar bereketli ve faydalı olduğu belirtilerek okuyucunun Hz. Peygamber’e salât ü selâm etmesi istenir.

Meşhed-i Salavât Ber-Seyyid-i Kâ’inât (11-25. beyit)

Allah’ın ve meleklerin Hz. Peygamber’e salât ettiği belirtilerek ona salâvat getirmenin fazileti ifade edilir. Cenab-ı Hak, kullarına da Hz. Peygamber’e salât etmelerini emretmiştir. Allah’ın “âlemlere rahmet” olarak gönderdiğini beyan ettiği Hz. Muhammed’in, âlemin övücü, peygamberlerin sonuncusu, bütün kâinatın yaratılmasının sebebi olduğu anlatılır. Ayrıca Hz. Peygamber’in isrâ, miraç gibi mucizeleri ile mahşerde şefaathane ve “Livâ’ü’l-Hamd” adı verilen sancağa sahip oluşundan bahsedilir.

Meşhed-i Mevlid-i Nûr-ı Evvel Der-Menâzil ü Makâmât (26-56. beyit)

Hz. Muhammed’in resullerin en büyüğü, nebilerin öncüsü, yaratılmışların en faziletlisi olduğu ifade edilir. Allah’ın nurunun vasıfları çeşitli sıfatlarla ortaya konulur. Varlık âleminde ilk yaratılan şeyin Hz. Muhammed’in nuru olduğu, Allah’ın bu ışığa nazar ederek her türlü noksanlığı ondan giderdiği ve onun ruhunu kemâle erdirdiği anlatılır. Arş, kürsi, güneş ve ayın ışığını Hz. Peygamber’in nurundan aldığı, Hz. Âdem’in, Hz. İbrâhim’in İlahi feyze bu aydınlık sayesinde eriştiği bildirilir. Son olarak bu nurun Hz. Peygamber’in babası Abdullah ile annesi Âmine Hanım’a geçtiği ifade edilir.

Meşhed-i Mevlid-i Rûh-ı Muhammedî Der-Makâmât u Menâzil (57-80)

Bu bölümde, ilk yaratılan ruhun Hz. Muhammed’in ruhu olduğu ifade edilir. “Hakikat-i Muhammediyye, nûr-ı Muhammediyye” gibi isimlerle nitelendirilen bu ruh, bütün kâinatın varlık sebebidir. Şu hâlde, varlık âleminde Hz. Âdem, insanlığın babası, Hz. Peygamber ise ruhların babası hükmündedir. Bütün ruhlar ve nurlar, ondan meydana gelmiştir. Hepsinin başlangıcından sonuna olgunluğa erişmesi, Hz. Peygamber ruhu ve nuru sebebiyledir.

Meşhed-i Unsur-ı Cevher-i Muhammedî ve Mazhar-ı Tîn-i Cism-i Ahmedî Ki Mâdde-i Kâ'inât Ecsâm-ı A'yân Bûd Ki Der-Taayyün-i Unsur-ı Evvel-i Mukaddem Sallallâhü Aleyhi ve Sellem (81-112. beyit)

Bu bölümde Hz. Muhammed (s.a.v.)'in cevherinin yaratılmasıyla konuya devam edilir. Unsur safhasında ilk olan bu cevher, âlemin cismine can gibidir. Yer ve gökte yaratılan bütün varlıkların doğduğu yer, Hz. Peygamber'in cevheridir. İlahi isimler onda görünmüş; böylece kıdem denizi cevherini yaymıştır. Arş, kürsi, bütün cennetler Hz. Muhammed'in nurundan yaratılmıştır. Bu başlık altında ilk insan olan Hz. Âdem'in yaratılış safhaları da anlatılmaktadır.

Meşhed-i İntikâl-i Nûr-ı Cevher-i Muhammedî (113-141. beyit)

Bu bölümde, Hz. Muhammed'in cevherinin nurunun varlık âlemine intikal etmesi anlatılır. Hz. Âdem'den başlayarak peygamberlere geçen bu nur, Hz. Peygamber'in babası Abdullah'a gelmiş ve annesi Âmine Hanım'a geçmiştir. Hz. Peygamber'in soyunun tertemiz oluşu, varlığının fazileti, çeşitli haber ve misallerle dile getirilir. İlk peygamberden itibaren bütün resuller, nebiler vasıtasıyla ve mukaddes kitapların beyanıyla Hz. Muhammed'in (a.s.) geleceği haber verilmiştir. Burada Kısra'nın onun doğum yılında hüküm sürmekte olduğu için adaletiyle şöhrat bulmasına ve Fil Vakasına da temas edilmiştir.

Meşhed-i Fezâ'il-i İsm-i Muhammedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem (142-164. beyit)

Bu bölümde Hz. Peygamber'in isminin faziletleri dile getirilir. Dedesi Abdülmuttalib'in onunla alâkalı gördüğü rüyadan bahsedilir. Bu rüyayı tabir edenler, torununun bütün âleme rahmet bir peygamber, reis olacağını müjdelere ve adını "Muhammed" koymasını gerektiğini söylerler. Hz. Peygamber'in ataları içerisinde daha önce kimseye verilmemiş olan bu isim, arşta, kürside yazılıdır. Hz. Âdem'in arşın direklerinde bu ismi görerek onu tevbesine vesile etmesi hadisesinden de bahsedilir.

Meşhed-i Makâm-ı Âmine vü Müşâhede-i Ü (165-184. beyit)

Bu bölümde Hz. Âmine'nin dilinden Hz. Peygamber'in doğumu anlatılmıştır. Âmine Hanım'ın gördüğü rüyada oğluna Muhammed adını koymasının haber verilmesi, Hz. Peygamber'in ana rahmine düşmesi, Rebûlevvel ayının on ikinci gecesi dünyayı şerefliendirmesi, doğum esnasında hurilerin gelmesi, meleklerin saf saf olup evini tavaf edişleri, Cebrâil'in gelişi, Âmine Hanım'a ilahî ikram ve taltiflerde bulunması gibi "mevlid" in safhaları izah edilir.

Meşhed-i Tercî'i Der-Medh-i Ahmedî (185-193. beyit)

Bu Arapça şiirde Hz. Peygamber'in bazı faziletleri övülmüş; açık ve gizli imanın ışığı, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in dedesi, Allah'ın rahmeti ve nuru oluşundan bahsedilmiştir.

Meşhed-i Kerâmât-ı Mevlid-i Ahmedî (194-211. beyit)

Bu bölümde Hz. Peygamber'in doğumuyla meydana gelen bazı harikulade hâllerden bahsedilmiştir. Hz. Âmine'nin bildirdiğine göre, Hz. Peygamber doğduğunda biri doğuya, biri batıya, biri de Kâbe'nin damına olmak üzere üç bayrak dikilmiştir. Hz. Muhammed'in (a.s.) elinde üç anahtar vardır. Bunlar, fetih, Allah'ın yardımı ve peygamberliğe işarettir. Hz. Peygamber, hidayet güneşi, rahmet denizi, âlemin övücü, âşıkların yöneldiği yer gibi sıfatlarla anılır. Onun sünnetli olarak doğması, sırtındaki nübüvvet mührü gibi mucizevî hâlleri belirtilir.

Meşhed-i Ahbâr-ı Hazret Ba'd ez-Âmine Vilâdet-i Ahmedî (212-222. beyitler)

Bu başlık altında Hz. Âmine'nin Hz. Peygamber doğduktan sonra gördükleri anlatılmıştır. İnsanların en hayırlısı olarak nitelendirilen Hz. Peygamber'in Hz. Âdem, Nuh, İbrâhim, Mûsâ, İsâ ve diğer peygamberlerin belirgin vasıflarını kendisinde topladığı, önceki ve sonraki ilimlerin tamamının Hz. Peygamber'e verildiği ifade edilmiştir.

Tercî-i Meşhed (223-228. beyit)

Bu şiirde Hz. Peygamber çeşitli benzetme ve sıfatlarla övülür. Temiz, zühd ve takva sahibi kişilerin faziletinin güneşi, vefa kubbesinin dolunayı; safâ hazinesinin cevheri, Kureyş kabilesine mensup, Hâşim soylu, yaratılışının fazilet ve edepten olması, sıfatının doğru, Allah'ın Sevgili(elçi)si oluşu bakımından övülür; ona salât ü selâm edilmesinin gereği üzerinde durulur.

Meşhed-i Alâmât-ı Mevlid-i Ahmedî (229-243. beyit)

Bu bölümde Hz. Peygamber'in doğumunun alâmetleri anlatılmaktadır. Onun doğumu esnasında ve sonrasında meydana gelen harikulade hadiselerle temas edilmiştir. O gece bütün hayvanların dile gelmesi, şeytanların gökten sürülmesi, zelzeleyle birlikte Sâsânî sülâlesine mensup Fars hükümdarının sarayının kemerinin yıkılması, bu hadiseler arasındadır. Anılan konu, Hz. Peygamber'in âlemlere rahmet oluşunun ifadesi ve ona salât ü selâm edilmesi dilekleriyle tamamlanır.

Meşhed-i Terbiye-i Hazret Ba'd ez-Velâdet (244-254. beyit)

Bu bölüm, Hz. Peygamber'in doğumundan sonra yetiştirilmesi hakkındadır. Dünyaya gelmeden önce babasını kaybeden Hz. Peygamber'i sırasıyla dedesi Abdülmuttalib, amcası Ebû Tâlib himaye etmiş ve yetiştirmiştir. Hz. Muhammed'in (a.s.) insanlar arasında son derece güvenilir oluşundan dolayı "el-Emîn" sıfatıyla anıldığı, yüksek ahlâk sahibi olduğu, Allah tarafından terbiye edildiği gibi hususlar ifade edilmiştir.

Meşhed-i Razâ'-ı Hazret Ba'd ez-Velâdet (255-268. beyit)

Bu bölümde, Hz. Peygamber'in doğumundan sonra hangi sûtanneye verileceği meselesine temas edilip Sa'd oğullarından Halîme'nin sûtanne oluşu, Hz. Peygamber'in Sa'd oğulları yurduna gidince oradaki kıtlığın sona erip bolluk ve bereketin meydana gelişi anlatılmıştır.

Terci'-i Meşhed (269-274. beyit)

Bu şiirde, Hz. Peygamber yine çeşitli benzetme ve sıfatlarla övülür. Onun peygamberlerin övücü ve sonuncusu, âriflerin başının tacı, bütün günahkârların şefaathçisi olduğu dile getirilir. Tebliğ ettiği İslâm dininin, atası Hz. İbrâhim'in de tebliğ ettiği en sağlam ip olduğu ve ayrıca ahlâk güzelliğinin toplandığı yer olduğu ifade edilir.

Meşhed-i Şerh-i Sadr-ı Hazret Der-Sahrâ (275-309. beyit)

Bu bölümde, Hz. Peygamber'in sûtanne yanında bir çocukken kırdâ göğsünün açılmasından bahsedilmektedir. Hz. Muhammed (a.s.), bir gün sütkardeşleriyle birlikte gezmek için kıra gider. Orada insan suretinde Cebrâil (a.s.) ve diğer melekler, Hz. Peygamber'in göğsünü açıp hikmet nuruyla aydınlık bir karla temizlerler. Nefis ve şeytanın payını giderip Allah'tan başka şeylere ait şekil ve rengi kazıtıp muhabbet ışığıyla doldururlar. Bu hadiseden sonra Harîmî, göğsün yarılması işinin ne demek olduğunu, manevî yönlerini diğer peygamberler üzerinden örneklerle ortaya koyar. Ayrıca Hz. Peygamber'in göğsünün hem bedenî, hem de manevi olarak açıldığını dile getirerek farkını belirtir.

Meşhed-i Vusûl-i Hazret Be-Mekket-i Müşerreffe (310-341. beyit)

Bu bölümde Hz. Peygamber'in sûtannesinin yanından ayrılıp Mekke'ye dönmesi anlatılmaktadır. Hz. Peygamber'in Kureyş soyundan, Hâşim neslinden oluşu, yirmi beş yaşına geldiğinde "el-Emîn" sıfatıyla anıldığı ifade edilir. Fizikî güzelliği ve Hz. Hatice ile olan evliliği anlatılarak çocuklarının isimleri (Kâsım, Zeyneb, Rukiyye, Ümmü Külsüm, Fâtıma, Mutahhir [Abdullah], İbrâhim), torunlarının adları (Hz. Hasan, Hz. Hüseyin) sayılır.

Meşhed-i Nüzûl-i Vahy-i Muhammedî (342-359. beyit)

Bu bölümde, kırk yaşına geldiğinde Hz. Peygamber'e ilk vahyin inişinden bahsedilmektedir. Ayrıca Kur'ân'ın Levh-i Mahfuz'dan ilk göğe meleklerle birlikte bütün olarak inişi, Kadir gecesinde ise Beytül-İzzet(Allah'ın evin)den, Hz. Peygamber'e bütün hâlinde inişine temas edilmiştir. Besmele, Fâtiha Suresi ve diğer surelerin yirmi üç yıl zarfında nüzülü anlatılmıştır.

Meşhed-i Mu'cizât-ı Hazret-i Ahmedî (360-390. beyit)

Bu bahis, Hz. Peygamber'in mucizelerine ayrılmıştır. Ondan önce Hz. Peygamber'in varlık âlemindeki üstün vasıflarından bahsedilir. Kur'ân'ın kalıcı, ebedî bir mucize olduğu belirtilir. Ayın ikiye yarılması, sefer sırasında ordunun su ihtiyacını gidermek için parmağından suların akması, bir yere gitmeye niyet ettiğinde saba rüzgârının ona uyması, düşmanlarının kalbine korku vermesi gibi mucize ve hususiyetleri anlatılmaktadır.

Meşhed-i Mi'râc-ı Muhammedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem (391-427. beyit)

Hz. Muhammed'in miracına ayrılan bu bölümde, arş, kürsi, Sidretü'l-müntehâ'nın hepsinin Hz. Peygamber'i görme arzusundan bahsedilir. Hz. Muhammed'in (a.s.) isra ve miraç mucizesine dair hususiyetler, göğün katlarında diğer peygamberlerle görüşmeleri, bu esnada kendisinin ulaştığı makamlar ve nimetler dile getirilmiştir.

Meşhed-i Meşâhid-i Âyât-ı Kübrâ Der-Mi'râc (428-464. beyit)

Bu bölümde de miraç bahsine devam edilir. Sidretü'l-müntehâ'da burakın ve Cebrâil'in geride kalışları, miraç yolculuğuna Hz. Peygamber'in tek başına devam etmesi, varlıklar perdesinin ortadan kalkması neticesinde Allah'ın isimlerinin tecelli etmesi, zatının nurunun feyzi görünmesi ve Hz. Peygamber'in yakîne ulaşması anlatılır. Ayrıca Levh-i Mahfûz'un, Beyt-i Ma'mûr'un sırlarına vâkıf olması, birçok makamı, âlemleri, Allah'ın büyük âyetlerini görmesi anlatılmaktadır.

Meşhed-i Şühûd-ı Cemâl Der-Mi'râc (465-486. beyit)

Bu bölümde, Hz. Peygamber'in Sidretü'l-müntehâ'dan sonraki yolculuğuna Refref adlı binekle devam etmesi, Allah ile yakınlık derecesinin artması, mahşerde kendisine verilecek olan ve en büyük şefaât makamı şeklinde nitelendirilen "Makâm-ı Mahmûd"u idrak etmesi, İslâm ümmetine bir armağan olarak namazın verilmesi gibi konular ele alınmıştır.

Meşhed-i Tahkîk-ı Taaddüd-i Mi'râc-ı Hazret Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem (487-508. beyit)

Bu bölümde, Hz. Peygamber'in miraç hadisesini arkadaşlarına haber vermesi ve onların bu mucizeyi tasdik etmelerinden, anılan yükselişi ilk doğrulayan kişinin Hz. Ebû Bekir olması ve onun böylece "Siddîk" unvanını almasından bahsedilir. Harîmî, Hz. Peygamber'in vâkîf olduğu İlahî sırlara yakınlık duasıyla salât ve selam ederek bu bahsi bitirir.

Tercî-i Der-Meşhed-i Mi'râc (509-522. beyit)

Bu kısımda şair miraç mucizesiyle alâkalı bir manzume kaleme almış ve Hz. Peygamber'i çeşitli yönlerden övmüştür: O, İlahi cemalin şahidi, bütün olgunlukları taksim edici, ahlâkın güzellik güneşi, vahdet sırlarının toplandığı yer, rahmet denizinin kaynağı, Cenab-ı Hakk'ın "ümmü'l-kitâb"ını (ana kitabını) keşfeden, şeriatın şâri'i, Allah ve meleklerinin salât ettiği, sevgili(kulu ve elçi)si, mahşerde müminlerin şefaathçisi ve dayanağıdır.

Meşhed-i Vusûl-i Habîb-i Hazret Be-Civâr-ı Kurb-ı Rabb-i İzzet Teâlâ Şânühü (523-547. beyit)

Bu başlık altında risalet ve tebliğ vazifesini tamamlayan Hz. Peygamber'in vefat vaktinin yaklaştığından bahsedilmektedir. Hz. Peygamber'in dinin hükümlerini, hayrı-şerri bildirmek, Allah inancını hâkim kılmak için gösterdiği gayret ve ortaya koyduğu çalışmanın değeri üzerinde durulur. Ayrıca Hz. Peygamber'in ümmetine istiğfarı emanet olarak bırakması, ahiret âleminin hususiyetlerini açıklaması, ümmetine şefaathçi olacağı gibi hususlar izah edilmiştir.

Meşhed-i Vasıyyet-i Hazret Be-Ehl-i Beyt-i İzzet (548-586. beyit)

Bu bölümde, önce Hz. Peygamber'in ümmete iki konudaki tavsiyesi, Allah'ın Kitabı ile kendi Ehl-i Beytine saygı göstermenin gerekliliği üzerinde durulur. Ehl-i Beyt'in kıymetini bilmenin dinin esaslarından biri olduğu, ailesinin fertlerine saygının, Hz. Peygamber'e hürmet etmek gibi olacağı ifade edilmiştir. Ayrıca hidayet yıldızları benzetmesiyle nitelendirilen sahabelerine hürmet etmenin dinî bir mükellefiyet olduğu belirtilerek Şîlik tenkit edilmiştir.

Meşhed-i Vasıyyet-i Hâss Be-Fâtımatü'z-Zehrâ Radiya'llâhu Anhâ (587-613. beyit)

Bu bölümde, Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fâtıma'ya olan sevgisinin sebebini açıklamasından, onun doğumundan, vefatından sonra kendisine ilk kavuşacak kişi olacağını bildirmesinden bahsedilir. Ayrıca torunları Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin ve Hz. Fâtıma'nın çeşitli yönlerden övgülerine de yer verilir. Harîmî, Allah'tan Hz. Muhammed'in bütün ailesini rızasına erdirmesi duasıyla Ehl-i Beyt sevgisini bedende can gibi edinmeyi dileyerek sözlerini bitirir.

Meşhed-i Sebeb-i Maraz-ı Hazret Be-Vusûl-i Civâr-ı Rabb-i İzzet (614-656. beyit)

Bu bölümde, Hz. Peygamber'in Hayber'de yediği yemekteki zehrin vücuduna olan tesirlerinden bahsedilerek söze girilir. Onun vefatının yaklaşmasından bahisle altmış üç yıllık ömrünün sonuna geldiği, resullerin vazifeleri, dünya hayatının gelip geçiciliği gibi konulara temas edilir. Azrail (a.s.)'in, Cenab-ı Hak'tan Hz. Peygamber'in ruhunu kabzetmek için izin istemesi, vefatı anında Cebrail'in (a.s.) ve diğer meleklerin de ona refakat etmesi anlatılır. Hz. Peygamber'i öven sözlerle bahis ona erer.

Meşhed-i Münâcât-ı Hazret-i Seyyid-i Kâ'inât (657-670. beyit)

Bu bölümdeki Arapça şiir, Hz. Muhammed'i övmek maksadıyla kaleme alınmıştır. Hz. Peygamber çeşitli vasıflarıyla övüldükten sonra ona salât ü selam edilmesi gerektiği dile getirilir.

Hâtîme-i Mevlid-i Seyyidü'l-murşefîn Salavatu'llâhi ve Selâmühü

Meşhed-i Musîbetnâme-i Ümmet Be-Sülâlet-i Ehl-i Beyt-i Ahmedî A'nî Hazret-i Hüseyinî's-Şehîd Be-Kerbelâ Radiya'llâhu Anhu ve Anî's-sâdâti

Meşhed-i Musîbetnâme-i Hânedân-ı Mustafâ Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem (671-743. beyit)

Buradan itibaren eserin "hâtîme" bölümü başlamaktadır. Bu kısımda önce Hz. Hüseyin'in Kûfeliler tarafından davet edilmesi, Muharrem ayının onunda yanındaki yetmiş kişi ile Kerbelâ'da şehit edilişi anlatılır. Hz. Peygamber'in aile fertlerinin yaşadığı sıkıntılar, çektiği eziyetler dile getirilerek bunu yapanların Allah'ın lânetine müstehak olacakları belirtilir. Harîmî, Hz. Peygamber'in şefaatine, ailesinin sevgisine nail olmak dileğiyle sözlerini tamamlar.

Meşhed-i Tesliye-i Hazret Be-Hukûk-ı Riâyet-i Ehl-i Sohbet ve Şâfi-i Ümmet-i Ehl-i Sünnet Be-Hidmet-i Ân Dü Hazret A'nî Ebû Bekr Ömer Radiya'llâhu Anhumâ ve An Kâffe-i Ashâb-ı Resûlu'llâh Ecmâ'in İlâ Yevmî'd-Dîn (744-779. beyit)

Bu bölümde şu mealdeki hadis izah edilmiştir: "Her peygamberin gök ehlinden iki, yer ehlinden iki veziri olur. Benim gök ehlinden vezirlerim Cebrâil ile Mîkâil, yer ehlinden vezirlerim de Ebû Bekir ile Ömer'dir." Ayrıca berzah âleminde, Ehl-i Sünnet ve ehl-i bidattan, Kevser Havuzu'ndan bahsedilmiş; Râfizîler ile Şîilere bazı tenkitler yöneltilmiştir.

Meşhed-i Tercî' Medhû'l-Âlü'l-Kirâm ve's-Sahbü'l 'îzâm Radiya'llâhu Anhüm (780-797. beyit)

Bu bölüm, Hz. Peygamber'in, ailesi ve sahabelerinin övgüsüne hasredilmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Hüseyin ile Hz. Hasan'ın dedesi, açık ve gizli olanın nuru, en güzel huyların sahibi olarak vasıflandırılmıştır. Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali, Hamza, Abbas gibi sahabelerin yanı sıra Aşere-i Mübeşşere türlü sıfatlarla övülmüştür.

Tetimme-i Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî Der-beyân-ı Şefâat-i Muhammedî (798-873. beyit)

Başlığından da anlaşılacağı gibi bu, eserin son bölümüdür. Harîmî, kıyametin safhalarını anlatarak söze girer. İsrail'in sûra üflemesi, bütün varlık âleminin ölümü ve tekrar diriltilmesi, ilk diriltilen insanın Hz. Muhammed oluşu, onun için Livâ-i Hamd'in (Hamd Sancağı'nın) açılması, arş'ın sağında hazırlanan Makâm-ı Mahmud'un kendisine verilmesi, ümmetinin bağışlanması için dua ve secde edişi anlatılmaktadır. "Rabb'in sana mutlaka lütuflarda bulunacak, sen de memnun olacaksın." mealindeki âyete (Duha Suresi, 93/5) atıfta bulunularak Hz. Peygamber'in kendisine verilen nimetlerin ve zatının övgüsü, dua, salât ü selam sözleriyle metin sona ermektedir.

Nüsha Tavsifi ve Metin Neşrinde Tutulan Yol

Harîmî mevlidinin Arap harfli el yazma nüshası, daha önce başka bir vesileyle belirtildiği gibi, Saraybosna Üniversitesi Doğu Enstitüsü Kütüphanesi R- 83'de mahlası geçen şairin çeşitli eserlerini ihtiva eden bir mecmuanın ilk metni olarak "*Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem*" adı altında ve vr. 1b-20b arasında yer almaktadır. Her sayfasında umumiyetle 26 satır bulunan bu eserin hangi tarihte ve hangi müstensih tarafından yazıldığı belli değildir. Ancak yer yer rastlanan yazım yanlışları, müstensihin çok dikkatli ve kâfi derecede itinalı olmadığını göstermektedir. Bu nüshada her birine "meşhed" adı verilmiş alt başlıklarla bazı Arapça manzume isimleri ve mısralar (mesela vr. 5a, 6a, 7a, 11b, 12a, 15a) kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

Harîmî'nin *Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî* adlı eseri, bilinen tek yazma nüshasına dayalı olarak Osmanlı harflerinden çevriyazı alfabetiyle Latin harflerine aktarılırken, her beyte birer sıra numarası verilmiş; müstensihden ileri gelen yanlışlar düzeltilmiş; metin tamiri niyetiyle tarafımızdan yapılan eklemeler, köşeli parantez içinde gösterilmiştir. "Ma'nide" (vr. 2b, 49. beyit), "âyine" (vr. 2b, 55. beyit), "dünyeden" (vr. 16a, 239. beyit) örneklerinde olduğu gibi zihaf bulunan heceler, bu durumu belirtmek üzere kısa yazılmıştır.

[1b] KİTÂB-I MEŞÂHİD-İ MEVLİD-İ AHMEDÎ
ŞALLA'LLÂHÜ 'ALEYHİ VE SELLEM

Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm
 l Zîkr-i bi'smi'llâhi Rahmâni Rahîm
 Cümle maqşûda kapu kıldı Hâkîm

2 Zîkr-i bi'smi'llâh cân mişbâhıdır
Hâm-d-i Mevlâ her işüñ miftâhıdır

3 Zîkr-i Hâk'sız her işüñ ebter olur³
Taş elinde zîkr ile cevher olur

4 Zîkr ider fazliyle Mevlâ zâkiri⁴
Ni'meti feyziyle doylar şâkiri

5 Allah Allah Hayy Kayyüm Ehad
Zâhir ü Bâtin Hâk'uñ zîkri sened

6 Vâcib oldu kûluna zîkr-i İlâh
Zîkr-i Hâk'sız mü'minün 'ömri tebâh

7 Her dil ü câna cilâdur zîkr-i Hâk
Râh-ı Hâk'da sâlike zîkri sebak

8 Allah Allah Bâtin u Zâhir Şamed
Allah Allah Evvel ü Âhîr ebed

9 Allah Allah diyelüm her şubh u şâm
Zîkr-i Hâk'la buldı 'âlemler nizâm

10 Allah Allah her nefesde di müdâm
Kıl resûline şalât ile selâm

Meşhed-i Şalavât Ber-Seyyid-i Kâ'inât

11 Hâk Hâbîbine şalât ile selâm
Milk-i 'âlem dutdı şer' iyle nizâm

12 Hâk melâ'ikle aña kıldı şalât
Eş-şalât ey nür-ı 'âlem eş-şalât

13 Emr kıldı kullara Rabbü'l-enâm
İdeler aña şalât ile selâm⁵

14 Hâk şalâtiyle selâmı hâzrete
Vâşıl oldur ol maqâm-ı kurbete

³ "Allah'ın adı anılarak başlanmayan her mühim iş, güdük ve sonuçsuz kalır" mealinde bir hadis rivayet edilmiştir. (Bilgi için bk. Aclûnî 1418/ 1997: II/156).

⁴ Bu mısradaki şu mealdeki ayete işaret edildiği anlaşılıyor: "Öyleyse sizi beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, nankörlük etmeyin." (Kur'an, Bakara Suresi, 2/ 152).

⁵ 12 ve 13. beyitte şu mealdeki ayete telmih vardır: "Şüphesiz Allah ve melekleri peygambere salât ediyorlar. Ey iman edenler siz de ona salât edin, selâm edin." (Kur'an, Ahzâb Suresi, 33/ 56).

- 15 Hâzretin sevdi yarattı evvelâ
Vaşf[ı] medhîn Hâk'dan ayru kim kıla
- 16 Şadrını şerh eyledi nûr-ı Hudâ
Zikrini ref eyledi Hâk ibtidâ⁶
- 17 Zikrini Hâk zikrine kıldı qarîn
Didi sensin *rahmete 'l-li'l-âlemîn*⁷
- 18 Fahr-i âlemdür Habîb-i Kirdigâr
Zikrini kılmış Hudâ zikrine yâr
- 19 Kıldı ervâha nebî ol hâtemi
Tîn mâ-beyninde iken Âdem'i⁸
- 20 Ruq' a-i *levlâke* oldı hil' ati⁹
*Qâbe kavseyn*¹⁰ ki tâc-ı şafveti
- [2a]
- 21 Oldı *sübhâne 'llezî esrâ*¹¹ kemer
Tütüyâ-yı çeşmi *mâ-zâğa 'l-başar*¹²
- 22 Ka' betü'l- uşşâk şems-i iştrfâ
Qıbletü'l-kurb habîb-i Muştafâ
- 23 Hâk selâmı âline aşhâbına
Qıdve-i ümmet olan ahhâbına
- 24 Ol Livâ-i Hamd-i Ahmed sâyesi
Haşr ola altında yâ Rab cümlesi
- 25 Cân ü dilden eydelüm âmîn hep
Cümlemiz ide müşeffâ' Hâk Çalab

⁶ Bu beyitte şu mealdeki ayet hatırlatılıyor: “Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi? (...) Senin şanını yükseltmedik mi?” (Kur’an, İnşirah Suresi, 94/1, 4).

⁷ Bu ibare, şu mealdeki ayetten alınmıştır: “Biz seni âlemlere ancak rahmet olarak gönderdik.” (Kur’an, Enbiya Suresi, 21/107).

⁸ Şu mealde bir hadis rivayet edilmiştir: “Âdem su ve balçık arasında iken ben peygamberdim.” (Buhârî, “Edeb”, 119; Müslim, “Fezâ’ilü’s-sahâbe”, 28).

⁹ Burada kudsî hadis olduğu ifade edilen ve “Sen olmasaydın, sen olmasaydın, gökleri yaratmazdım” manasına gelen “Levlâke levlâk lemâ halaktül eflâk” sözüne işaret edilmektedir. (Sagâni bu rivayetin mevzu olduğunu söylemiş; Aclûnî ise “Hadis olmasa da manası doğrudur” demiştir. Aclûnî 1418/ 1997: II/ 214).

¹⁰ Şu mealdeki ayette geçer: “(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu” (Kur’an, Necm Suresi 53/ 9).

¹¹ “Bir gece, kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu Mescid-i Haram’dan çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa’ya götürün Allah noksan sıfatlardan münezzehtir” (Kur’an, İsrâ Suresi, 17/ 1) mealindeki ayetin ilk kelimeleri.

¹² “Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı” (Kur’an, Necm Suresi 53/17) mealindeki ayetin ilk kelimeleri.

Meşhed-i Mevlid-i Nür-ı Evvel Der-Menâzil ü Maķâmât

26 Mevlidinden niçeler yazdı nişân
Hâzretüñ evşâfını kıldı beyân

27 Şafha-i devr içre kıldı¹³ yâdigâr
Oķınup bezm içre buldı i' tibâr

28 Kāngıñuz ol cevhere şarrâf ola
Kāngı dil ol hâzrete vaşşâf ola

29 Ger midâd ola deñiz eşcâr¹⁴ kalem
Medh-i vaşfında çeker 'acız ü elem

30 Efdalü'l-halkı Resül-i Kibriyâ
Ekmelü'l-hulķ imâmü'l-enbiyâ

31 Kibriyâ ile Hudâ kıldı selâm
Es-selâm ey nür-i 'ayni es-selâm

32 Feyz-i nür-ı Hâķ benüm didi Resül
Varlıķuñ miftâhıdır aşl-i uşul

33 Nürına Hâķķ'uñ şalât ile selâm
Nür ile dutdıķça 'âlemler nizâm

34 Nürü çün buldı ta' ayyün evvelâ
Diledi âfâķa cevlanı kıla

35 Kılmasa nür-ı Hudâ keşf-i zulem
Cümleten 'âlem olurdu hep 'adem

36 Cilve kılmasa eger âfâķa nür
Bulmaz idi zerre 'âlemde zuhür

37 Hil' at-i *levlâk* Hâķķ'uñ rahmeti
Kâbe kavseyn ki tâcî şafveti

38 Diledi ol nürü seyrân eyleye
Enbiyâ alında cevlan eyleye

¹³ Bu kelime "kaldı" şeklinde de okunabilir. Biz bir önceki beyitte geçen "...niçeler yazdı..." ibaresini göz önünde tutarak kıldı biçiminde okumayı tercih ettik.

¹⁴ Asıl metinde "eşyâ" şeklinde kayıtlı bu kelimenin "eşcâr" olduğu, müstensih yanlışından dolayı öyle yazıldığı kanaatindeyiz. Çünkü anılan beyitte şu mealdeki ayetten faydalanılmıştır: "Eğer yeryüzündeki ağaçlar kalem, deniz de mürekkep olsa, arkasından yedi deniz daha ona katılsa, Allah'ın sözleri (yazmakla) yine de tükenmez. (...)" (Kur'an, Lokman Suresi, 31/ 27). Harîmî, Hz. Peygamber'in doğumundan bahsederken, bu beyitte "Eğer deniz mürekkep, ağaçlar kalem olsa, onun vasıflarını övmeye âciz kalır ve üzüntü hisseder." diyor. Kalem'in "eşyâ"dan ziyade eşcâr'la alâkalı olduğu malumdur.

39 Feyz-i nûrından ala herkes naşîb
Nûr-ı Hâk'dur ma' nide nûr-ı Hâbîb

40 Nûrını evvel yaratdı ol Cemîl
Feyz-i nûrından anuñ her nûrı bil

41 Niçe biñ yıl dutdı kırbetde maķâm
Her kemâlât ile buldı ihtitâm

42 Seyr kıldı her maķâm-ı meşhedî
Her hicâbı açdı nûr-ı sermedî

43 Râh-ı Hâk'da gitdi yetmiş biñ hicâb
Keşf oldu ma' ni-i ümmü'l-kitâb¹⁵

44 Her maķâm içre çü gördi terbiyet
Bu cihân burcına doğdı 'âķıbet

45 Nûr-ı 'arş ü kürsi¹⁶ şems ile ķamer
Pertevi nûrından anuñ bir şerer

[2b]

46 ' Âlemüñ burcında cevlân eyledi
Her menâzil içre seyrân eyledi

47 Menzili şulb-i nebîdür ya velî
Raķm-i pâke uğradı nûr-ı celî

48 Nûr-ı Aķmed'den iderler iķtibâs
Reşķa-i feyzinde anuñ iltimâs

49 Nûrıdur şems-i haķıķat ma' nide
Nûrıdur bedr-i fazîlet şâhide

50 Nûr-ı a' zam nûr-ı envâr ol durur
Rûķ-ı küllî sırru'l-esrâr¹⁷ ol durur

51 Bu felekde enbiyâ cümle nücüm
Pertevinden cümleye feyz-i ' ulüm

52 Buldı ol nûr ile Âdem şafveti
Ķıldı anuñ çün Hâlılî da' veti¹⁸

¹⁵ "Ana kitap" manasındaki "ümmü'l-kitâb" tamlaması Ra'd Suresi 39 ve Zuhur Suresi 4. ayette geçer. Müfessirler, "ümmü'l-kitâb"la levh-i mahfuzun kast edildiğini anlatırlar.

¹⁶ Asıl metinde "kürsi"den sonra "ve" kelimesi var. Veznin aksamasına sebep olduğu için, müstensih yanlışı sayıp giderdik.

¹⁷ Bu tamlama, "sırru'l-esrâr" yerine "sırr-ı esrâr" şeklinde yazılsaydı, vezin aksaklığı olmazdı.

53 Nûrî şevkından ki devr itdi felek
Şem'ine pervânedür cinn ü melek

54 Hâmil-i nûr-ı Muhammed'dür şehâ
Şulb-i pâk-i enbiyâ vü evliyâ

55 Şulb-i 'Abdullâh rahm-i Âmine
Nûr-ı envâra olunca âyine

56 Hâk Hâbîbine şalâtüñ efdali
Hâk Resûline selâmuñ ekmele

Meşhed-i Mevlid-i Rûh-ı Muhammedî Der-Makâmât u Menâzil

57 Hâk şalâtı rûh-ı pâk-i Aḥmed'e
Hâk selâmı ol muḥaddem meşhede

58 Rûhını evvel yaratdı ol Eḥad
Mîm-i Aḥmed berzaḥ oldı tâ ebed

59 Ol ebü'l-ervâḥ Âdem Bü'l-beşer
Bu ḥaberlerde¹⁹ müselsel mu'teber

60 Cümle[-i] ervâḥ rûhından doḡar
Cümle-i envâr nûrından eşer

61 Rûh-ı küllî rûh-ı Aḥmed'dür şehâ
Her kemâlüñ mebd'e'î tâ intihâ

62 Çün tecellî kıldı evvel ol Cemîl
Heybetinden derledi ol rûḥ bil

63 Kaḫreler aḫdı cemâlınden anuḡ
Feyz-i rûhı perrini (?) her kaḫrenüñ

64 Kaḫrelerden yaradıldı aşfiyâ
Ya'ni kim ervâḥ-ı cümle-enbiyâ

65 Başı derinden yaradıldı melek
'Arş ü kürs[i] ay [ü] gün bu nüh felek

66 Boynı feyzinden yaradıldı şehîd
Ḥaşr[e] dek dünyâyâ doḡan her sa'îd

¹⁸ Burada Hz. İbrâhim'in şu mealdeki duasına işaret edilmektedir: "Ey Rabbimiz, soyumuzdan onlara senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar. Çünkü kudret ve hikmet sahibi sensin." (Kur'an, Bakara Suresi, 2/129).

¹⁹ Bu kelime "haberler de" şeklinde de okunup yazılabilir.

67 Her kemâlün maşsemi rûh-ı Resûl
Her hîşâlün fazlına aşl-ı uşûl

68 Rûh-ı ervâh oldı rûh-ı Aḥmedî
Nûr-ı envâr oldı nûr-ı Aḥmedî

69 Çün fazîlet burcına kıldı şu'ûd
Cümle[-i] ervâh anı kıldı şühûd

70 Meşhed oldı rûh-ı küllî Aḥmedî
Maṭla' -ı envâra nûr-ı sermedî

[3a]

71 Hep meḥâsinle kemâlâtı şehâ
Anda cem' itdi Ḥudâ tâ intihâ

72 Cümle-i ervâh aḡa kıldı nazâr
Şan[ki] kevkeb içre bedr olmış kamer

73 Şevkına ervâh cevân itdiler
'Arş üzere anı seyrân itdiler

74 Çün cemâlin 'arz kıldı ol Ḥabîb
Aldılar cümle tecelliden naşîb

75 Başına iden nazâr sultân olur
Şâhid-i şadrı kim 'ilme kân olur

76 Mîr-i 'âdil olur gören alnını
Vâ' iz-i kâmil olur gören 'unḡını²⁰

77 Ḥâfız-ı Ḳur'ân olur çeşmin gören
Bâzusın ḡâzî olur seyr eyleyen

78 Keffine kılmış nazâr hem eşḡiyâ
Hem cemâlini görenler etḡiyâ

79 Her cemâle her kemâle âyine
Ḳıl şalât ile selâmı rûḡına

80 Ḥaḡ şalâtiyle selâmı Ḥazret'e
Vâşıl olmışdur maḡâm-ı vuşlata

²⁰ Bu mısradaki vezin aksiyor.

**Meşhed-i Unşur-ı Cevher-i Muhammedî ve Mażhar-ı Tîin-i Cism-i Aĥmedî Ki Mâdde-i Kâ'inât Ecsâm-ı A'yân
Bûd Ki Der-Ta' ayyûn-i 'Unşur-ı Evvel-i Muĥaddem Şalla'llâhü 'Aleyhi ve Sellem**

81 Cevherin evvel çün yaratdı Ĥudâ
Oldı 'unşur şafhasında mübtedâ

82 Bu ĥaber içre be-ġâyet mu'teber
Ĥaĥ Ĥabîbi tîinetidür bu güher

83 'Âlemünj cismine oldur cân olan
Bu 'anâşır 'âleminde kân olan

84 Cümle-i a'yâna maĥla' ol durur
Cümle-i ekvâna menba' ol durur

85 Cilve kıldı ĥazret-i esmâ aĥa
Tâ şu'un oldı ĥamu eşyâ aĥa

86 Anı maĥv itdi tecelliyle şühûd
Mevce geldi her yaĥa baĥr-i vücûd

87 Cevherin neşr eyledi baĥr-i kıdem
Aĥmed olmasa olurdu ol 'adem

88 Ol güherden geldi deryâ şürete
Başladı her mevc ĥamd ü minnete

89 Kıldı ol deryâ temevvüc her yaĥa
Varlıĥı izĥâr ide öĥden şoĥa

90 Oldı ol baĥrünj buĥârundan semâ
Cevher-i mir'ât-ı Ĥaĥ 'âlem-nümâ

91 'Arş ü kürsiyle şehâ cümle cinân
Nûr-ı Aĥmed'den yaradıldı tamâm

92 Ka'be çün buldı ta' ayyûn evvelâ
Ĥaccı andandur anuĥ vâcib ola

93 Yaradıldı Mekke'den yerler ĥamu
Ĥaĥ u şaĥrâ rub'-ı meskûn ey 'amû

94 'Unşuru virdi semâvâta ziyâ
Beĥzedi yerdeki bedr olmuş aya

[3b]

95 Rağşa geldi şād[i] şevkından cihān
Kenz-i maḥfî cevherin kıldı ‘ıyān²¹

96 Kenz-i maḥfide ḥilāfetdi ḥafî
Bü'l-beşer Âdem gele ola Şafî²²

97 Cūşa geldi ‘aşk ile deryā-yı cūd
Feyz-i fazlından kıla bağş-i vücūd

98 Ben ḥalife yaradırım didi Ḥağ
Bile esmāsın melek ala sebağ²³

99 ‘Azraîl’e geldi Mevlā’dan ḥiṭāb
Al yūri yerden kamu ḳabza tūrāb

100 Dest-i ḳudret anı taḥmîr eyledi
Geldi esmāsını tefsîr eyledi

101 Herkesün anda alındı tıyneti
Şulb-i Âdem’de muḥammer fîtratı

102 Oldı Cibrîl’e yine Ḥağ’dan ḥiṭāb
Ka‘be yerinden ala ḳabza tūrāb

103 İndi ol dem yire Cibrîl-i Emîn
Aldı bir ḳabza tūrābını hemîn

104 ‘Unşuriyle ‘ālemi kıldı taḩāf
Cennetün her ırmağında kıldı şāf

105 Resm-i ism[i] zeyn kıldı cenneti
Her melek alında ḳaldı ṭal‘ati

106 Ḥüriler şadriyle gökler ḳapısı
Nāmı²⁴ ḥaṭṭında yazıldı ḳamusı

²¹ “Kenz-i mahfî” (gizli hazine) tamlamasıyla “Ben bilinmeyen bir hazineydim. Bilinmeyi istedim. Bilinmek için mahlûkatı yarattım” manasına gelen ve kudsi hadis olduğu söylenen söze işaret ediliyor. İbn Teymiyye, anılan cümleler hakkında “Peygamber (s.a.v.) sözlerinden değildir. Onun sahih veya zayıf bir senedi (dayanağı) bilinmiyor” demiş; Zerkeşî, İbn Hacer, Süyûtî gibi hadis âlimleri de bu konuda ona uymuşlardır. Aliyyü'l-Kârî, “Ben cinleri ve insanları bana ibadet etsinler diye yarattım” (Zâriyat Suresi 51/ 56) mealindeki ayetten faydalanarak manasının doğru olduğunu söylemiştir. (Aclûnî 1418/ 1997: II/ 173).

²² “Safiyullah” Hz. Âdem’in lakabıdır.

²³ Burada Hz. Âdem’in yaratılmasını, ona isimlerin öğretilmesini ve meleklerin ders almasını bildiren bazı Kur’an ayetleri hatırlatılıyor. (Kur’an, Bakara Suresi, 2/ 30-32).

²⁴ Bu kelime metinde nâm-ı şeklinde.

- 107 ' Arşuñ erkânında nâmı yazılıp
Nâmına mühr-i maḥabbet kazılıp
- 108 Gün gibi virdi ziyâ[y]ı ol güher
Bildi evşâfını ' âlem ser-te-ser
- 109 ' Unşur-ı Aḥmed muḥammer oldu çün
Heykelinde Âdem'ün şan doğdı gün
- 110 Cebhesinde Âdem'ün virdi ziyâ
Keşf olup nūr-ı Ḥabîb-i Kibriyâ
- 111 Olduğ için reh-nümâ nūr-ı Resûl
Ḥazretinden Bü'l-beşer bulur kabûl
- 112 Ḥazret-i Ḥaḳ'dan şalât ile selâm
Dutdugunca tâ ebed ' âlem nizâm

Meşhed-i İntikâl-i Nūr-ı Cevher-i Muḥammedî

- 113 سيد الكونين امام الانبيا
قبلة القرب رسول كيريا
- 114 فاق في الانساب فخراً نسله
طاب في الاصلاح نشاء اصله
- 115 ليس في الاعيان عيناً مثله
زان اهل الفضل زيناً فضله²⁵
- 116 ' Âlemün miftâḥ[ı] ol aşı-ı uşûl
Cümlenün mişbâḥ[ı] ol nūr-ı Resûl
- 117 Cebhesinde Âdem'ün virdi ziyâ
Kim sücûd itdi melek kıldı ḥayâ
- 118 Nūr ile esmâ[y]ı tefsîr eyledi
' Âlemün levḥinde taḥrîr eyledi
- 119 Her nebîye oldu ol nūrı şühûd
' Âleme raḥmetdür ol zeyn-i vücûd
- [4a]
- 120 Şî't'e Âdem'den çü kıldı intikâl
Zâhir oldu anda hem sırr-ı cemâl

²⁵ 113. (Hz. Muhammed s.a.v.) iki âlemin (dünya ve ahiretin) efendisi, peygamberlerin kendisine uyduğu kişidir. 114. Soy lar içinde onun nesli övünülecek bir üstünlüğe sahiptir. O, sülaleler içinde iyi bir asıldan meydana gelmiştir. 115. İleri gelen kişiler arasında onun aynen benzeri yoktur. Onun fazileti, fazilet sahiplerini süslemiştir.

- 121 Uğradı İdrîs'e Nûh'a ol yine
Aña her şulb-i münevver âyine
- 122 Nûh [u] İbrâhîm'e anuñla necât
Nürünü müştâkı cümle kâ'inât
- 123 Nür[ı] şevkından anuñ Mūsâ Kelîm
Feyz-i nürından anuñ Yūsuf Kerîm
- 124 Kıldı 'İsâ nür-ı şevkından 'urüc
Zevk-ı 'aşkından ki devr eyler burûc
- 125 Hâmil-i nür-ı Muhammed'dür şehâ
Şulb-i pāk-i enbiyâ vü evliyâ
- 126 Şulb-i 'Abdu'llâh şulb-i ihtitâm
Devr-i nürından bulup 'âlem niżâm
- 127 Ekmel-i edvâr ol devr-i kamer²⁶
Mevlid-i şâh-ı rusül hayrû'l-beşer
- 128 Es'ad-ı sâ'at idi doğduğı gün
Efdal-i evkât idi hayr-ı kūrûn
- 129 Geldi hatm oldı cemâliyle kemâl
Mevlidi sâli muhaqqâk hayr-i sâl
- 130 Ol sebebden buldı Kısra şöhreti
'Adl [ü] dâd ile geçürdi devleti²⁷
- 131 Ka'be düşmâni olan aşhâb-ı fil
Hürmeti-y-çün kıldı maqhûr ol Celîl
- 132 Feyz-i fazlın baħr-i rahmetden İlâh
'Âleme neşr eyledi bî-iştibâh
- 133 Çün şadefde kıldı ol cevher qarâr
Gıtdi zulmet oldı 'âlem nev-bahâr
- 134 Hâmil oldı rahm-i pāk-i Âmine
Nefs-i pāk-i muţma'inne âmine

²⁶ İçinde bulunduğumuz devir, "Devr-i Kamer" veya "Kamer devri", yani Ay zamanıdır. Hz. Muhammed (a.s.) işte bu devirde zuhur etmiştir.

²⁷ Türk edebiyatında "Nûşirevân" veya "Nûşirevân-ı Âdil" adıyla tanınmış Sâsânî hükümdarı Kısra Enûşirvân I. Hüsrev, 531-579 yılları arasında hüküm sürmüştür.

135 Kıldı cevlanı menâzilde kamer

‘Âlemi envârı tutdı ser-te-ser

136 Zâhir olurdu beşârâtı devâm

Hağ Habîbi’nden kerâmâtı tamâm

137 Cümle millet Ağmed’e müştâk idi

Gelmesine şöhre-i âfâk idi

138 Gelmesine her şuhufıla her kitâb

Enbiyâya rusle gelmişdür hitâb

139 Gelmesine da‘veti kıldı Halîl²⁸

Kıldı Mûsâ²⁹ ile ‘İsâ müjde bil³⁰

140 Hızr İlyâs ile ‘İsâ ümmeti

Şer‘-i Ağmed’le iderler hidmeti

141 Hağ şalâtiyle selâmı Hazret’e

Vâşıl oldur ol mağâm-ı vuşlata

Meşhed-i Fezâ’îl-i İsm-i Muhammedî Şalla’llâhu ‘Aleyhi ve Sellem

142 Virdi tağkîk ehli bir ‘âlî haber

Ehl-i ‘ilm içre muğakkağ mu‘teber

143 Düşdüğü şeb rağme Ağmed cevheri

Hağ Habîbi cümle ‘âlem meğhari

144 Gördi ‘Abdü’l-muğtalib ol şeb menâm

Çıkdı şulbünden yayıldı bil tamâm³¹

[4b]

145 Bir zehab zencîr ya‘nî ‘âleme

Şarğ [u] ğarb döşetdi anda zezeme

146 Bir nazarda oldı hem ‘âlî şecer

Dutdı ağşânı cihâmı ser-te-ser

²⁸ Burada Hz. İbrâhim’in şu mealdeki duasına işaret edilmektedir: “Ey Rabbimiz, soyumuzdan onlara senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar. Çünkü kudret ve hikmet sahibi sensin.” (Kur’an, Bakara Suresi, 2/129).

²⁹ Kur’an’da Tevrat ve İncil’de Hz. Muhammed’in vasıflarının yazılı bulunduğu şöyle bildirilir: “Onlar yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resule, o ümmi peygambere uyan kimselerdir. (...)”(A’raf Suresi, 7/ 157).

³⁰ Kur’an’da Hz. İsa’nın İsrailoğullarına şöyle hitap ettiği bildirilir: “Hani Meryem oğlu İsa, Ey İsrailoğulları, şüphesiz ben Allah’ın size benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim.” demişti. (...) (Saff Suresi, 61/6). (Bu konuda daha fazla bilgi için “Faraklit” hakkındaki şu maddeye bakılmalıdır. Aydın 1995: 165-166).

³¹ Arap harfli metinde “bil temâm” şeklinde yazılı kelimelerin aslında “bi’t-temâm” olması da muhtemeldir.

- 147 Sâyesine cümleten arz u semâ
Cümle maḥlûḳ aḡa ḳılıṡ iḥtimâ
- 148 Dest urup cümlesi ta' zîm itdiler
Aşl [ü] fer' in cümle tekrîm itdiler
- 149 Uyanuban cecdi ta' bîr eyledi³²
Bir mu' abbir aḡa tefsîr eyledi
- 150 Hâtem-i bâb-ı risâlet Muştafâ
Şulb-i pâkûḡden gelür bî-iḥtifâ
- 151 Şâm-ı şarkı şer' i tezyîn eyleye
Ehl-i ' âlem aḡa taḥsîn eyleye
- 152 Ol zehebden silsile kim dîn-i Hâḳ
Aḡa münḳâd ü muṡî' her yaḡa ḡalk
- 153 İdiserdür şarka ḡarba ḡükm dîn
Olıardur *rahmete 'l-li' l- 'âlemîn*
- 154 Ol şecer şer' i³³ kemâlâtı tamâm
Sâyesinde ḡaşr[e] dek bu ḡâşş u ' âm
- 155 Hâtm olur şer' -i mübîniyle vücüd
Her kemâl ü her cemâl ü her şühüd
- 156 Ol mu' azzam hem mufaḡḡal cümleden
Rûh-ı küllî oldur aḡa cümle ten
- 157 Ceddine ilhâm oldu pes hemîn
Adını ḳoyam Muḡammed bil yaḳîn
- 158 Buldı çün şöhret cihâna gelmesi
Hem yaḳın oldu anadan doḡması
- 159 İşidüp nâmın ḳodı ehl-i ḡased
Yaşamadı ḡayret-i Hâḳ'dan veled
- 160 Andan evvel kimseye nâm olmasun
Ol yıl içre iştihâr bulmasun
- 161 Resm-i ismin bildi her ' âlî maḳâm
Zikr-i ismiyle cihân buldı nizâm

³² Bu mısradâ "ceddi"den sonra "çü" kelimesi vardır. Veznin aksamasına sebep olan bu kelimeyi giderdik.

³³ Bu kelime "İslâm dîni(nin)" manasında "şer'i" şeklinde de okunup yazılabilir.

162 Hür şadrında melek alnında hem
‘Arş u kürsîde yazupdur bil kalem

163 ‘Arşuñ erkânında gördi Bü'l-beşer
Hâk Hâbîbi ismidür aldı haber

164 Nâm-ı Aḥmed'le tevessül kıldı ol
Hürmetine tevbesin itdi kabûl

Meşhed-i Makâm-ı Âmine vü Müşâhede-i Ū

165 Hâzret-i Âmine virmişdür haber
Geldi naql içre muḥaḳḳaḳ mu‘teber

166 Kıldı rahmimde çün ol cevher karar
Oldı rü'yâm içre sırrı âşikâr

167 Rahmet-i Hâk hayr-ı ‘âlemdür gelen
Rahm-i pâkündür senüñ seyri kılan

168 Bu beşâret kıldı handân kim beni
Doğduğında ço Muhammed adını

169 Çün tokuz ay yatdı kânında güher
Geldi mevsim açıla gülzâr-ı ter

[5a]

170 Şubḥ-ı işneyni Rebî‘u'l-evvelüñ
Evveli devr-i kamerdi ol yılun

171 İrdi Hâḳ'dan güş u cānumda nidâ
Doldı ‘âlem bu beşâretle şadâ

172 Hür-ı cennet geldi durdı şaff şâf
Ka‘be gibi her cihet oldı maḳâf

173 Baḥr-i rahmet feyz[i] irdi mevc mevc
Hem melekler geldi durdı fevc fevc

174 Cismümi cümle ihâḩa kıldı nür
Hep ‘ıyân oldı kılâ‘ ile kuşür

175 Didiler bu şâh-ı ‘âlem milketi
Hâşr[e] dek kim fetḩ idiser ümmeti

- 176 Yerlü yerinde gelen derdi tamām
Es' ad-i sâ' at³⁴ içre ey hümām
- 177 Dolmuş idi nūr ile kevn ü mekân
Leyle-i Qadr olmuş idi ol zamân
- 178 Leyle-i Qadr'üñ şabâhında hemân
Gün gibi kıldı tülû' nūr-ı cihân
- 179 Aq qanadın yaydı geldi bir melek
Rûh-ı Qudsîdür gelen eyleme şek
- 180 Geldi rahmet gitdi zaḥmet cümleten
Nūr-ı maḥz oldu hemân dem cümle ten
- 181 Şundılar aq sût gibi şerbeti³⁵
Cism [ü] cāna virdi rāḥat lezzeti
- 182 Her yaḡadan döşenüp dibâc-ı aq
Günden enver üstine qondı çerâq
- 183 Şu' lesinde görünür kevn [ü] mekân
Zâhir oldu gözüme milk-i cihân
- 184 Doğdı ol sâ' at Ḥabîb-i Kibriyâ
Seyyidü'l-kevneyn-i ḥatmü'l-enbiyâ

Meşhed-i Terci' Der-Medḥ-i Aḥmedî

- 185 احسن جد حسين حسن
نور الايمان بسرى و علن
- 186 لديه في كل هولٍ و حزن
تنجلي عنك به كل المحن
- 187 رحمة الله على الخلق و من حصن
بالسرّ العلى الاوحد
- 188 كعبة العشق شمس الاصطفا
زينة الافاق ما فيه الخفا
- 189 سرّ الأسرار و سيمّ بالوفا
نور الأنوار جسيمّ بالصفا

³⁴ Bu kelime metinde "sâ'at" şeklindedir. Onu arzi kalıbına uydurabilmek için "sâ'ât" şeklinde tamir ettik.

³⁵ Bu mısradaki vezin aksıyor. "gibi" yerine "misâli" kelimesi kullanılmış olsaydı, aksaklık meydana gelmezdi.

190 صفوة الله الحبيب المصطفى
ازلى السرّ روح الابد

191 سيّد قد تمّ فيه السوّد
اعلم بالله اصفى اعبد

192 شافع نورّ مبيّن اجود
كل من فى الكون منه يرشد

193 داعى الله كريمّ اجود
اعظم الفضل عظيم المشهد

Meşhed-i Kerāmāt-ı Mevlid-i Aḥmedî

[5b]

194 Nefs-i pāk-i muṭma'inne Āmine
Didi gördüm doğduğunda beyyine

195 Zāt-ı pāk-i Muştafā doğduğu dem
‘Āleme gördüm dikildi üç ‘alem

196 Şarḩa ğarba çün dikildi ikisi
Ka‘be’nün üstine anuḩ birisi

197 Gördüm üç miftāḩ elinde oğlumuḩ
Gözlerüm nūrı vü cānı cānumuḩ

198 Feth u nuşretle risāletdür bular
ḩıldılar bu sırrı baḩa āşikār

199 Çün cihāna doğdı ol şems-i hüdā
Doldı ‘ālem medḩ-i hātifden şadā

200 Feyz-i vuşlat baḩr-i raḩmetdür gelen
Feth u nuşret kān-ı ḩikmetdür gelen

201 Faḩr-ı ‘ālem ol Muḩammed’dür gelen
Ka‘be-i ‘uşşāk Aḩmed’dür gelen

202 Didi gördüm dāyesi doğduğu ān
Aḩmed’ün niçe kerāmātun ‘ıyān

203 Nūra ğarḩ oldı ḩamu ḩāne çerāḩ
Aḩmed’i bilemege ḩıldum yaraḩ

204 Secdede tehlil ider gördüm anı
Nūra ğarḩ olmuş cihānuḩ her yanı

- 205 Yâ Şafiyeye fâriğ ol geldi hîṭâb
Ṭayyib ü ṭâhir doğupdur müsteṭâb
- 206 Hem kesilmiş süretti hem sünneti
Hem belenmiş hil'at içre ḥazreti
- 207 Zahrına ol ḥazretüñ kıldum nazâr
Var nübüvvet mühri kudretten güher
- 208 Âyet-i tevḥîd anda yazılı
Feth u nuşret mühri daḥi kazılı
- 209 Ḥaṭṭ-ı ḥikmet kilik-i kudretdür nişân
Ḥâl-i garrâ gibi vech üzre 'ıyân
- 210 Ḥâzin-i cennet anı urdı gelüp
Kîsesin firdevs-i a'ladan alup
- 211 Ḥaḳ şalâtiyle selâmı ber-devâm
Buldı 'âlemler vücüdiyle nizâm

Meşhed-i Aḥbâr-ı Ḥazret Ba'd ez-Âmine Vilâdet-i Aḥmedî

- 212 Çün anadan doğdı ol Ḥayrû'l-beşer
Anası anda neler gördi neler
- 213 Gördi geldi ara yere bir seḥâb
Sem'a andan didi irdi bir hîṭâb
- 214 Aḥmed ile 'âlemi kıluḡ ṭavâf
Tâ bile vaşfin ber ü baḥr evc-i³⁶ Kâf
- 215 Şarḳ u ğarb ü 'âlem-i dünyâ kamu
Bileler tâ ism-i na'tin ey'amû
- 216 Yine geldi sonra nûrânî hicâb
Güşüma irdi nidâ ey müsteṭâb
- 217 Cinn [ü] ins[i] eyleş Aḥmed'le ṭavâf
Bileler tâ vaşf-ı zâtın bî-hilâf
- 218 Aḡa virildi kim Âdem şafveti
Rikḳati Nüh'uḡ Ḥalil'üḡ ḥulleti
- [6a]
- 219 Yûsuf'uḡ ḥüsni vü Mûsâ kuvveti
Şavt-ı Dâvûdî vü Loḳmân ḥikmeti

³⁶ Yazmada "evc ü" şeklindedir. Biz "evc-i Kâf" okunması gerektiğini düşünerek böyle yazdık.

220 Rif'at-i İlyās ü Yaḥyā ḥaşyeti
Hem Süleymān ḥükmi 'İsā ṭal'ati

221 Her kemāl [ü] her-cemāl-i enbiyā
Mecma'ı Aḥmed Ḥabīb-i Kibriyā

222 Her 'ulūm-ı evvelīn [ü] āḥirīn
Aḥmed'e külli³⁷ virilmişdür yaḳ'ın

Terci'-i Meşhed

223 Geldi Ḥabīb-i Kibriyā
Tāc-ı ser-i enbiyā

224 Kıble-i ḳurb-ı evliyā
Piş-rev-i aşfiyā
صَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ

225 Şems-i fazl-ı aşfiyā
Bedr-i ḳubbe-i vefā

226 Ol güher-i genc-i şafā
Seyyidīne'l-Muşṭafā
صَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ

227 Ḳureyşī Hāşimī-neseb
Fıtratı faẓilet edeb

228 Mu'cizesi eyyi laḳab
Şıfatı ḥaḳ Ḥabīb-i Rab
صَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ

Meşhed-i 'Alāmāt-ı Mevlid-i Aḥmedī

229 Anasından çünki ref'oldı ḥicāb
Gözi nūrın görmege kıldı şitāb

230 Didi gördüm secdede tehlil ider
Ḥamd [ü] şükrini Ḥaḳ'ıuḡ tekmil ider

231 Zāhir oldı çaḳ³⁸ kerāmātı anuḡ
Rüşen oldı çaḳ³⁹ beşārātı anuḡ

³⁷ Bu kelime "külli" şeklinde de okunup yazılabilir.

³⁸ Arap harfli asıl metinde "çak" şeklinde (çe'den sonra vav'sız) yazılmış bulunan bu kelimenin, "çok" olması da mümkün görünüyor.

³⁹ Arap harfli asıl metinde "çak" şeklinde (çe'den sonra vav'sız) yazılmış bulunan bu kelimenin "çok" olması da mümkün görünüyor.

- 232 Ka' be'den geldi beşâretle avâz
Cümle halka ol gice açıldı râz
- 233 Nuṭka geldi cümle hayvân ol gice
Hem sürüldi gökden şeyṭân ol gice
- 234 Ol gice İblîs'i maḥbûs itdiler
‘ Arşını deryâda menkûs itdiler
- 235 Sürilüp gökden şeyâṭîn ‘ askeri
Recm olup cinn ile kâhin leşkeri
- 236 Tāk-ı kisrâ ile şehler tahtına
‘ Âlemüñ eşnâmına hem deyrine
- 237 İrdi ol şeb cümlesine zelzele
Şarḳa ğarba düşdi küfre velvele
- 238 Zâhir oldı çün beşârâtı tamâm
‘ Âleme virdi kerâmâtı nizâm
- 239 Gitdi o yıl dünyeden қаht u ğalâ
Her yaṅadan ni‘ mete oldı şalâ
- 240 Geldi ‘ âlem ehline cümle yaḳîn
Doğdı bu yıl *raḥmete’l-li’l-‘âlemîn*
- 241 Evc-i a‘ lâya idüp hâtif ḥiṭâb
Her yaṅa virdi ḥaber ehl-i kitâb
- [6b]
- 242 ‘ Âleme şems-i risâletdür doğan
Cilve[y]i bedr-i fazîletdür kılan
- 243 Ḥaḳ şalâtiyle selâmı ḥazrete
‘ Âleme kandırdı feyz-i raḥmete
- Meşhed-i Terbiye-i Ḥazret Ba’d ez- Velâdet**
- 244 Çün cihâna zâhir oldı mevlidi
Dört ay evvel fevt olupdı vâlidî
- 245 Ya’ni ‘ Abdullâh-ı pākîze-şadef
Virdi ol dürr-i yetîm aṅa şeref
- 246 Vâlidî yerine ceddi oldı bil
Kıldı ana ḥıdmeti bir niçe yıl

247 Olmuş idi hizmetinde pür-kemâl
Kıldı ' Abdülmuṭṭalib pes intikâl

248 ' Ammusı kıldı Ebū Ṭalib taleb
Hıdmetine varını şarf itdi heb

249 Bildiler ana sa' âdet hizmeti
Cân ile cümle kılandır hizmeti

250 Haḳ Ḥabîbi şâhib-i hulḳ-ı ' azîm⁴⁰
Cümle bu varlık behâ dürr-i yetîm

251 Halk içinde kıldılar nâmın Emîn
Fâhr-i ' Âlem bildiler budur yakîn

252 Anı te'dîb kılan ilhâm-ı Haḳ
Rûḥ-ı Kudsi'den alurdu ol sebak

253 Beni Rabbim didi te'dîb eyledi
Hüsn-i hulḳı bende tehzîb eyledi⁴¹

254 Lîke ' âdetden şehâ çıkmaz beşer
Tâ ' ubüdiyyet ide anda eşer

Meşhed-i Razâ' -ı Ḥazret Ba' d ez-Velâdet

255 Ehl-i taḥkîk içre gelmişdür haber
İbn Ka' b'uḡ nakli nakl-i mu' teber

256 Düşdi ' âlem ehline cümle nizâ'
Haḳ Ḥabîbine kim ola pes razâ'

257 Her biri müstâk olmuş ḥazrete
Cümlesi bel bağlamışdur hizmete

258 Cinn ü ins [ü] cümle maḥlûḳ u melek
' Arş [ü] kürsiyle şerâ devr-i felek

259 İrdi ' âlem ehline Haḳ'dan ḥiṭâb
Kendü cinsinden razâ'ı müsteṭâb

260 Sa' d ehlinden Ḥalîme murdı' a
Olumaz aḥkâm-ı Haḳḳ'a mâni' a

⁴⁰ Bu mısradaki "hulḳ-ı azîm" tamlamasıyla şu mealdeki ayet hatırlatılıyor: "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (Kur'an, Kalem Suresi 68/ 4).

⁴¹ "Beni Rabbim terbiye etti; terbiyemi güzelleştirdi." mealinde bir hadis rivayet edilir. Hadis âlimleri, bu sözün manası doğru olsa da senedinin bulunmadığını ve zayıf olduğunu belirtirler. (Aclûnî 1418/1997: 1/72-73).

- 261 Mekke'ye geldi Hâlîme tâlîbe
Bir razâ' -ı aşla olmuş râğîbe
- 262 Ceddi ' Abdülmuṭṭalib kıldı taleb
Çün Hâlîme gördi pür-ḥilm ü edeb
- 263 Aḥmed'i kıldı müselleḡ çün aḡa
Gözi nûrın kıldı cānından yaḡa⁴²
- 264 Oldı çün ol māha menzil bādiye
Ḳanda gitse seyrine kim lâ diye
- 265 Çün Hâlîme bağrına başdı anı
Doldı feyż-i nûr ile cān ü teni
- [7a]
- 266 Çııkdı çün şahrāya ol ḡadr[i] ' ulā
Yağdı raḡmet yağmuru gitdi galā
- 267 Geldi ni' met gitdi zaḡmetler şehā
Sāyesin şaldı çü Sidre⁴³ Mûntehā
- 268 Ḥaḡ şalātiyle selāmı ber-devām
Ḥıdmetinde çarḡ kıldıḡça kıyām
- Terci'-i Meşhed**
- 269 Ḥātem-i faḡr-ı mürselîn
Şefî' -i cümle-müznibîn
- 270 Tāc-ı ser-i 'arîfîn
Şer' [i] şehā ḡabl-i metîn⁴⁴
صلّوا وسلّموا عليه
- 271 Şafveti celîl ol
Da' veti Ḥalîl ol
- 272 Ḥılkati cemîl ol
Vuşlat[ı] sebîl ol
صلّوا وسلّموا عليه
- 273 Ḥāce-i mi' rāc-ı vişāl
Gencîne-i faẓl [ü] kemāl

⁴² Bu kelimenin müstensih yanlışı olduğunu sanıyor ve doğrusunun "cüdâ" olabileceğini düşünüyoruz.

⁴³ Bu kelime, asıl metinde "Sidri" şeklindedir. "Sidretü'l-müntehâ" Arabistan kirazı denilen, hoş gölgeli bir ağaçtır. Necm Suresi 14. ayetinde "Sidretü'l-müntehâ'nın yanında..." mealinde geçer. Yedinci kat gökte bir ağaçtır. Yaratılmış olanların bilgisi orada sona erer; ötesi Allah'ın ilmine havale edilmiştir.

⁴⁴ Bu mısradaki "ḡabl-i metîn" tamlamasıyla şu mealdeki ayete işaret edildiği söylenebilir: "Hep birlikte Allah'ın ipine (Kur'an'a) sınımsık sarılın. (...)" (Kur'an, Âl-i İmran, 3/ 103).

274 Mecma⁶ -i hüsn-i hîşâl
İrmez aña 'aql ü 'iğâl
صَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ

Meşhed-i Şerh-i Şadr-ı Hazret Der-Şahrâ

275 Çıkdı bir gün seyre menzilden Hâbîb
Bu sa'âdet ol Benî Sa'd'a naşîb

276 Bile yanınca razâ' kardeşleri
Kuzular gözetmege yoldaşları

277 Kim Hâlîme didi ey cân kuzusu
Sende n'eyler işbu şahrâ arzusu

278 Ey gözüm nûrî dil ü cândur yerüñ
Tâli'ünde yüce 'arşdan menzilün

279 Vâlîde evlâd ile virdi rızâ
Kuzular yanınca seyr ide fezâ

280 Ayru cânından velî cân Yûsuf¹⁴⁵
Gözleri nûrî gözinden muhtefî

281 Seyr iderken kim kevâkible kamer
Geldi birkaç şüretâ şekl-i beşer

282 Ne beşer ervâh-ı kudsîdür gelen
Seyyid-i kevneyne hîdmetler kılan

283 Kâpdılar kardaşlarından Yûsuf¹
Nûr-ı 'ayn[1] oldı Ya'küb'üñ hafî

284 Kâpdılar bir yüce tağa hazreti
Rûh-ı Kudsî peyki kıldı hîdmeti

285 Nûr-ı hikmetden dolu destinde câm
Nûr-ı hađrâdan legen ibriķ temâm

286 Faħr-ı 'Âlem ümmete virdi haber
Bu haberler de be-gâyet mu'teber

287 Şadrını şerh itdiler gâyet laţîf
Kıldılar nûrâni şelc ile nazîf

⁴⁵ Hz. Muhammed (a.s.) fiziki güzelliği yönünden Hz. Yusuf'a benzetiliyor.

[7b]

288 Nefs ü şeytân behresinden arıdup
Mâ-sivâ naqşını cümle kazıdup

289 Kıldılar nūr-ı maḥabbetle dolu
İçdi cānum feyz-i 'aşkından tolu

290 Tâ ebed sekrân ü ḥayrân eyledi
Burc-ı kurbâ çıktı cevân eyledi

291 Şadrımı ḥikmetle kim şerḥ itdiler
Kenz-i maḥfî sırrını feth itdiler⁴⁶

292 Kālbümi alup kōdılar yerine
Şadrımı luḫ ile dikdiler yine

293 Mühr uruldu dest-i kudretle aḡa
Düşdi a'zāma şafālar her yaḡa

294 Gence zahrından ururlar ḥātemi
Ḥātem olmuşdur bu şerḥün merhemi

295 Başum alnum būs kıldılar yine
Oldı ser-te-ser⁴⁷ vücūdum āyine

296 Didiler ey kurretü'l-aynî ḥabîb
Ḥaḡ saḡa kılmış sa'âdetler naşîb

297 Sensin envār-ı fazîlet maḡla'ı
Sensin esrār-ı risālet mecma'ı

298 Eyleyüp ta'zîm ḡayerân etdiler
Maḡzarımdan göge perrân etdiler

299 Çün Ḥalîme zevc ile aldı ḡaber
Geldi gördi şerḥ-i şadrımda eşer

300 Baḡrına başdı gözüm nūrı diyü
Her ne kıldıysa gelen kıldı eyü

301 Şāz ü ḡandân menziline aldılar
Bu işün ḡāline ḡayrân kıldılar

⁴⁶ "Kenz-i mahfî" (gizli hazine) tamlamasıyla şu mealdeki kudsi hadis hatırlatılıyor: "Ben gizli bir hazineydim. Bilinmeyi istedim. Ben bilmeleri için mahlûkatı yarattım."

⁴⁷ Bu kelime metinde "serşer" şeklinde. Vezne uymadığı için onu "ser-te-ser" şeklinde tamir ettik.

302 Şerh-i şadr ister muhakkak her maqâm
Şerh-i şadr ile bulur t̄alib merâm

303 Şerh-i şadr ile meṭalib bulunur
Şerh-i şadr ile merâtib bilünür

304 Şerh-i şadr ile hem isti' dād olur
Şerh-i şadr ile [de] feyz-i Hâk olur

305 Şerh-i şadr ile [o] Mūsā da' veti'⁴⁸
Şerh-i şadr ile Ḥalîl'ün ḥulleti'⁴⁹

306 Şerh-i şadr ile ḥabîbi Muştafâ⁵⁰
Şerh-i cismâniyle buldı ıştifâ

307 Oldı rûḥânî ki⁵¹ şerh-i enbiyâ
Câmi'-i cümle Ḥabîb-i Kibriyâ

308 Her kemâlât ü fezâ'il mecma'ı
Cümle envâr-ı⁵² müşâhed maṭla'ı

309 Hâk şalâtiyle selâmı Aḥmed'e
Menba'-ı esrâr-ı eclâ meşhede

Meşhed-i Vuşûl-i Ḥazret Be-Mekket-i Müşerrefe

310 Çün Halîme gördi bu ḥalâtını
Bildi ehl-i bâdiye âyâtını

311 Şerh-i şadrı buldı gâyet şöhreti
Görmege cân virdiler meh-ṭal' ati

312 Gelmeye ol meh ḥasûduḡ yâdına
Aldı gitdi ḥânedân-ı ceddine⁵³

[8a]

313 Cân ile cânâna ta'zîm eyledi
Aldı dürri kâna teslim eyledi

314 Mevlidi Mekkiy Ḳureşiyü'n-neseb
Faḥr-i 'Âlem Hâşimî 'âlî- ḥaseb

⁴⁸ Bu mısradaki şu mealdeki ayet hatırlatılıyor: "Musa dedi ki 'Rabbim, göğsümü aç (gönlüme ferahlık ver)." (Kur'an, Tâ-Hâ Suresi, 20/ 25).

⁴⁹ Bu mısradaki "(...) Allah, İbrahim'i dost edindi." (Kur'an, Nisâ Suresi, 4/ 125) mealindeki ayete işaret ediliyor.

⁵⁰ Burada Hz. Peygamber'in göğsünün açılıp genişletildiğini haber veren şu ayete işaret edildiğini söylemek mümkündür: "Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" (Kur'an, İnşirâh Suresi, 94/1).

⁵¹ Bu kelime "geh" şeklinde de okunabilir.

⁵² Bu kelime, metinde "envârı" şeklindedir.

⁵³ Bu kelime metinde "haddine" şeklindedir.

- 315 Cümle millet üzre fahır eyler 'Arab
Oldug-içün andan ol maḥbûb-ı Rab
- 316 Ceddi aldı bağladı bel ḥıdmete
Ḥıdmetinde ire bâkî devlete
- 317 Bildiler ol ḥıdmet-i⁵⁴ şâh-ı cihân
İki 'âlemde sa'âdetden nişân
- 318 Çün yigirmi beş yıla irdi yaḳîn
Didiler ḥalka Muḥammed'dür Emîn
- 319 Şıdḳ ile oldı emânet şöhreti
Cân ile eylerdi 'âlem ḥıdmeti
- 320 Ḥıdmetin minnet bilür [i]di kirâm
Taḡ u taş eylerdi aḡa ihtirâm
- 321 Ḥüsne meftûne her ḥasnâ şehâ
Yolına varın virürlerdi bahâ
- 322 Olmış idi Mısr-ı 'âlem Yûsuf'ı
Mişl[i] yoḳdur medḥ ider her vâşıfı
- 323 Görmege cânlar virür 'ayn-ı 'Aden
Muntazır maḥbûbe-i Şâm ü Yemen
- 324 Gözin açmış biḡ Züleyḫâ her yaḡa
Ḥüsne ḫayrân ḳamu ḳalmış taḡa
- 325 Like bu devlet Ḥadice'ye naşib
Meh gibi menzil duta anda Ḥabîb
- 326 Mâl ü cânın bezl kılmışdı hemîn
Ḥıdmet-i Aḫmed'de ümmü'l-mü'minîn
- 327 Ka'be'nün uluları ḳıldı zevâc
Menziline girdi gün gibi sirâc
- 328 Menzil-i sa'dda ḳonup bedr-i münîr
Ḥânesinde geldi vahy ile beşîr
- 329 'İşret-i Aḫmed sa'âdetden nişân
Ḥıdmet-i ḫazret siyâdetden beyân

⁵⁴ Bu kelime metinde "ḥıdmeti" şeklinde.

- 330 Ol şadefdendür yedi dür dânesi
Kâsım u Tâhir Muṭahhir anesi
- 331 Zeyneb [ü] Külsüm Ruḳıyye Fâtıma
Âl-i eṭhârına oldu ḥâtime
- 332 Raḥm-i pâk[i] oldu bu ‘âlî şadef
Ol şadefdendür iki dürr-i şerîf
- 333 Kim Ḥasen’le ol Ḥüseyn-i bâ-şafâ
Bu iki ḥazret ki sibṭ-ı Muṣṭafâ
- 334 Ol sa‘âdet necm[i] ümm Mâriye⁵⁵
Aḡa ḥoz olsa revâdur cârîye
- 335 Oldı İbrâhîm’e bu ümm-i veled
Zümre-i ma‘şûma mahşerde sened
- 336 Ḥâtem-i bâb-ı risâletden⁵⁶ ḥaber
Ümmet içre naklı nakl-i mu‘teber
- 337 Oğlum İbrâhîm kılsa ‘işreti
Ol nebî olup iderdi da‘veti
- 338 Ḥaşr içinde mü’minîn evlâdına
Ḥaḡḡ’a dâ‘î anları oldur yine
- [8b]
- 339 Fevtine cârî ezel ḥükm-i kazâ
Rûḥına Ḥaḡ’dan anuḡ dâ’im rızâ
- 340 Ḥaḡ şalâtiyle selâmı ḥazrete
Âl ü aşḡâbiyle cümle ümmete
- 341 Ol Livâ’-i Ḥamd Aḡmed sâyesi
Ḥaşr ola yâ Rabb altında cümlesi

Meşhed-i Nüzûl-i Vaḡy-i Muḡammedî

- 342 Cân ü dilden vaḡyini kıl istimâ‘
Tende cânuḡ raḡş ide kıla semâ⁵⁷

⁵⁵ Bu mısradâ vezin aksıyor.

⁵⁶ Bu kelime yazmada “risâletdür” şeklindedir. Ancak biz onun müstensih yanlış olduğunu düşünerek “risâletden” şeklinde düzeltilmesini gerekli gördük. Çünkü şair burada son peygamberden bir haber vereceğini, onun ümmet içinde naklinin müteber olduğunu belirtmekte ve hemen sonraki beyitte bir hadisi tercüme etmektedir.

⁵⁷ “Sema”, Mevlevî dervişlerinin ney, kudüm gibi musiki aletleriyle ve hususî bir usule görde dönerek icra ettikleri zikir ve ayin.

- 343 Çünkü kırk yıl geçdi 'ömrinden temâm
Her mehâsin buldı yerinde nizâm
- 344 Her meşâhid her haşâyil her kemâl
Her mehâmid her fezâyil her cemâl
- 345 İrdi isti'dâd-ı külli gâyete
Şûret ü sîret kemâl-i kuvvete
- 346 Hıdmete müştâk 'isâ vü Hızır
Hıdmetine hep melekler muntazır
- 347 Hıdmete bel bağladı Rûh-ı Emîn
Çün temâmet irdi sâl-i erba'in
- 348 Levh-i a'lâdan semâ'-i evvele
Cümleten indi melâ'ikler bile
- 349 Leyle-i Kâdr içre Beytü'l-'İzzete
Cümleten Qur'an indi hâzrete
- 350 Andan indi âyet âyet beyyinât
Tâ mükemmel oldu cümle kâ'inât
- 351 İndi evvel geldi rahmet âyeti
Ahmed oldu cümle 'âlem rahmeti
- 352 Geldi Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm
Kıldı miftâh-ı Kitâb anı Hakîm
- 353 Fâtiha Seb'u'l-meşânî⁵⁸ hem yine
Âyet âyet indi geldi beyyine
- 354 Çün ta'ayyün buldı âyât-ı suver
Şarq [u] ğarba irdi da'vet ser-te-ser
- 355 Her 'ulûm-ı evvelîn ü âhîrîn
Muşafâ şer'iyile hatm oldu yakîn
- 356 Yigirmi üç yılda inzâlî tamâm
İndi virdi cümle ekvâna nizâm
- 357 Baħr-i rahmetden döküldi çün güher
Hem hâzâyin oldu âyât ü suver

⁵⁸ "Biz sana tekrarlanan yediyi (seb'u'l-mesânî) ve Kur'an-ı azimi verdik" (Kur'an, Hicr Suresi 15/ 87).

358 Geldi rihlet ol civâr-ı 'İzzete
Tâ Hâbîb'i ola vâşıl vuşlata

359 Dâ'imâ Hâk'dan şalât ile selâm
Şer' ile dutdıkça'âlemler nizâm

Meşhed-i Mu'cizât-ı Hâzret-i Aḥmedi

360 Hâzretinden geldi bî-ḥadd mu'cizât
Şafḥa-i kevn içre rüşen beyyinât

361 Ba'zı gitdi kimi bâkîdür şehâ
Bulicek tâ kim bu 'âlem intihâ

362 Hâzret-i Ḳur'ân bâkî mu'cize
Günden aḫherdür beḳâsı her göze

[9a]

363 Hâşr[e] dek olmaz aḫa tebdîl ü nesh
İrmeye bir ḥükmine taḡyîr u fesh

364 Mu'cize ḫüsni cemâli nâzıra
Hâzretinden oldu cümle ḫâzıra

365 Mu'cizi şâhid her 'uzvında ḫamu
Kimi güneş kimi aydur ey 'amu

366 Sîretinde mu'cize ḫulḳ-ı 'aẓîm⁵⁹
Ol vesîm [ü] ol besîm [ü] ol kerîm

367 Baḫr-i raḫmet kenz-i maḫfi cevheri
Hâk Hâbîbi cümle 'âlem serveri

368 Uyḫuda görüp işidürdi Resûl
Oldur ol 'âlem-nümâ aşl-ı uşûl

369 Rûḫ-ı Ḳudsî Sidr[e]'den ḳopduḡı dem
İşidürdi seyrini güşıyla hem

370 Hâyil olmazdı aḫa kevn ü mekân
Rüşen idi aḫa bu mülk-i cihân

371 Nuşretine ḫâzır olurdu melek
Ḳapusında ḫâdimidür nüh felek

372 Gün ḡurûb itmiş iken ḳıldı ḫulû'
Ay şaḳ oldu inüp itdi [hem] ḫuzû'

⁵⁹ Bu mısradaki şu mealdeki ayete işaret ediyor: "Ve sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin" (Kur'an, Kalem Suresi, 68/ 4).

373 Barmağından çeşm[e]ler oldı revân
Niçe 'asker kıandı feyzinden hemân

374 'Azm kılsa peyk idi aña şabâ
Her yañadan düşmeni eyler hebâ

375 Korku virirdi 'adüvler gönline
Ümmetinde haşr[e] dek bākî yine

376 Gitse teslîmi kılardı tağ u taş
Cümle eşyâ itdiler ta'zîmi fâş

377 Tağ kıldı geldi Aḥmed'den taleb
Hıdmetinde olalum cümle zeheb

378 Şark [u] ğarbuñ virdiler sulṭânını
Neşr ide tā haşr[e] dek dīvânını

379 Berr ü baḥre yürüde aḥkâmını
Küh-ı Kāf'a hem dike a'lâmını

380 Faḥr-i faqrı kıldı Aḥmed iḥtiyâr⁶⁰
Vâşıl-ı Ḥazret Ḥabîb-i⁶¹ Girdgâr

381 Şâ'im ü kâ'im geçürdi 'ömrünü
Kıldı faqr ile cihâna faḥrini

382 Virmedi nefse ta'am ile merâm
Günü şâ'im gicesi ekşer kıyâm

383 Taş bağlardı mübârek kırmına
Hep melâ'ik reşk kıldı faqrına

384 Sâyesi yoğ idi nür-ı Ḥaḳ idi
Ḥaḳ yolında cümleten hep maḥv idi

385 Kābe kavseyñ ile mā-zāga'l-başar
Ḥil'at-i Lev lāk ile tāk ü kemer

386 Da'veti İlyās ü 'İsā kıldılar
Ümmetinden olmağ için kıldılar

387 Hızır içdi feyz-i cāmından ḥayāt
Hıdmet için şer'ine buldı şebāt

⁶⁰ Şairin, "Fakirlik benim övüncümdür; onunla iftihar ederim" manasına gelen ve "hadis" diye rivayet edilen cümleye telmihte bulunduğunu söylemek mümkündür. İbn Hacer bu rivayetin aslının bulunmadığını söylemiş; bazıları da onun zayıf olduğunu ifade etmiştir.

⁶¹ Metinde ḥabibi gibi yazılmış.

388 Ol fazîlet şemsi ol bedr-i cemâl
Pertevinden muktebesdür her kemâl

[9b]

389 Ol güneşdür enbiyâ cümle nücum
Her kemâl emvâc ol baħr-i 'ulüm

390 'Add ü ħadde gelmez anda mu'cizât
Eş-şalât ey nūr-ı 'âlem eş-şalât

Meşhed-i Mi'râc-ı Muhammedî Şalla'llâhu 'Aleyhi ve Sellem

391 Faħr-i 'Âlem ħ'âce-i⁶² kân-ı vişâl
Ĥaĥ Ĥabîbi maṭla'-ı nūr-ı cemâl

392 Sırr-ı vuşlat ma'nide mi'râcıdur
Ĥaĥ yolında 'aşĥ-ı Ĥaĥ minhâcıdur

393 Fehm iden 'ârif ma'yyet sırrını
Ĥaĥĥ'ı tenzih itdi bildi seyrini

394 Nisbet-i maħlûĥ olur evc-i şerâ
Ĥaĥ muĥaddesdür aña irmez verâ

395 Tâlib-i ehl-i şerâ ehl-i 'ulâ
Cümleye ĥayretle oĥundı şalâ

396 'Arş [ü] kürsiyle maĥâm-ı müntehâ
Cümlesi Ĥaĥ'dan su'al itdi şehâ

397 Her maĥâm itdi şehâ Ĥaĥ'dan su'al
Tâ ĥadem başa ĥıla 'arz-ı cemâl

398 Ol Ĥabîbi seyri teşrîf eyleye
Görüp âyâtını ta'rif eyleye

399 Oldı eflâküĥ su'âli çün ĥabül
Gördi emlâki ĥadem başdı Resül

400 Geldi mi'râca ĥitâb-ı müsteṭâb
İrdi vuşlat gitdi aradan ĥicâb

401 Anda ĥatm oldı ĥamu ĥüsn ü kemâl
Feyz-i fazla eyledi 'arz-ı⁶³ cemâl

402 *Ĥâbe ĥavseyne*⁶⁴ *mâ-zâġa'l-başar*⁶⁵
Oldı Ĥaĥ'dan ĥulle vü tâc ü kemer

⁶² Bu kelime metinde "hoca-i" şeklinde.

⁶³ Bu kelime metinde "arz-ı" şeklinde.

⁶⁴ Kur'an, Necm Suresi 53/ 9.

⁶⁵ Kur'an, Necm Suresi 53/ 17.

- 403 Peyk-i Ƙudsî geldi yanınca Burâķ
Ol maķâm-ı ķurba ķılımlıřlar yaraķ
- 404 Rû'yet içre bunda řerħ ol[mış]dı şadr
Şems-i fazla ķarşı ay ol[mış]dı bedr
- 405 Ka'be Hicr'inde murâķıb muntazır
Cebra'il hâzır u rikibdâr⁶⁶ hâzır
- 406 Hıyl-i seyri dutdı âfâķı anuğ
Cümle[ten] ervâh müştâķ[ı] anuğ
- 407 Muntazırđur hâzretine hūr-ı 'in
Ķarşusına zeyn olup huld-ı berin
- 408 Enbiyâ ervâh[ı] hâzır fevc fevc
Baħr-i ma'nâ her yaņadan mevc mevc
- 409 Ol gice 'azm eyledi seyre Burâķ
Dutdı bu çerħ-ı felek elde çerâĝ
- 410 Eyledi Ka'be harîminden hırâm
Mescid-i Akşâ'ya dek hayrû'l-kirâm
- 411 Anda dikildi idi mirķât-i nūr
Buldı hem beş yüz ķadem⁶⁷ anda zühür
- 412 Gözi irdüĝi yire başdı ķadem
Dikdi 'arşa bir sa'at seyri 'alem
- 413 Yir ü gökde bil imâmet eyledi
Rûh-ı Ƙudsî hod iķâmet eyledi
- [10a]
- 414 Piřvâ-yı cümle-rüsl ü enbiyâ
Her şeref kânı Hâbîb-i Kibriyâ
- 415 Yiryüzinde her meşâhid her maķâm
Hep ziyâret ķıldı ol zeynü'l-imâm
- 416 Mescid-i Akşâ'dan a'lâya 'ıyân
'Azm ķıldı yine ol şâh-ı cihân
- 417 İrdi çün evvel semâ ķapusına
Gördi Âdem muntazır şapusına

⁶⁶ Bu kelime "rikibdâr" şeklinde harekelidir.

⁶⁷ Ayak, yarım arşın, yani on iki parmak kadar olan uzaklık.

418 Merhabâ hayrû'r-rusül şâlih oğul
Hiç mişlün 'âleme gelmiş degül

419 Tehniye terhib kıldı hazrete
Kıldı büşrâ[y]ı maqâm-ı kurbete

420 Gördi Yaḥyâ ile 'isâ şânide
Şâlişinde gördi Yûsuf karşıda

421 Râbi'inde gördi İdrîs'i şehâ
Ḥâmisinde gördi Hârûn müntehâ

422 Sâdisinde gördi Mûsî-i Kelîm
Sâbi'inde cecdi İbrâhîm Ḥalîl

423 Cümlesi terhib ta'zîm itdiler
Ḥoş beşâret [i]le tekrîm itdiler

424 Sidre'de isrâ çü buldı intihâ
Cebra'îl seyri hem anda müntehâ

425 Rûḥ-ı Kudsî yuḡaru başmaz qadem
Yanar idüm didi ben ser-tâ-qadem

426 Hep melekler cümle-i rûsl-i kirâm
Yirlü yirinde kamu dutmuş maqâm

427 Her maqâmı ibtidâ' vü intihâ
Fahr-i 'Âlem cümle[y]i câmi' şehâ

Meşhed-i Meşâhid-i Âyât-ı Kübrâ Der-Mi'râc

428 Ḥaḡ Ḥabîbi cümle 'âlem meḡhari
Ol Livâ-i Ḥamd issi serveri

429 Vâşıl-ı Ḥazret Resûl-i Kibriyâ
Ḥ'âce-i mi'râc imâm-ı enbiyâ

430 Sidre'de seyri çün oldı müntehâ
Ḥurb-ı vuslat himmet-i Ḥazret şehâ

431 Yolda qaldı çün Burâḡ'la Emîn
Ḥurb-ı vuslat yolu açıldı yaḡîn

432 Aradan gitdi Ḥicâb-ı kâ'inât
Kıldı esmâ cilve feyz-i nûr-ı zât

433 Sidre[y]i gördi ihâta kıldı nûr
İntihâ buldı bütûn ile zuhûr

434 Sidre olmışdur 'ulûma müntehâ
Seyr-i a'mâl anda bulur intihâ

435 Anda 'Arş'dan nâzil olur her umûr
Her 'urûc iden anı kılmaz 'ubûr

436 Müntehâ anda olur 'ilm ü 'amel
Mağsem-i envâr u aḥkâm-ı ezel

437 Her 'ulûm-ı evvelîn ü âḥirîn
Bir sebağda Sidre'de oldu yaḳîn

438 Bildi işitdi kamu aḳlâmı ol
Oḳudı elvâḥ u aḥkâm[ı] Resûl

[10b]

439 Hıfz kıldı levḥ-i maḥfûz[ı] şehâ
Bildı 'âlem 'ilmını tâ intihâ

440 'Aḳl idrâk eylemez esrârını
Sırr-ı *Sübḥâne'lezi* etvârını

441 Ceddüm İbrâhîm'i gördüm didi hem
Beyt-i Ma' mûra diküpdür ol 'alem

442 Beyt-i Ma' mûra virüpdür zâhrını
Ol müşâhid 'arş-ı a' lâ nûrını

443 Baḡa terḥîb ü beşâşet eyledi
Ḳurba terḡîb [ü] beşâret eyledi

444 Hoş beşâret eyledi baḡa Ḥalîl
Bil cemâlin saḡa 'arz eyler Cemîl

445 Ḥaḳ ḡabîbisin eyâ ḡayru'l-verâ
Cilvegâḡudur senüḡ 'arş [ü] şerâ

446 Sâriye etḡâl cümle mü'minîn
Perveriş yanında bulurlar yaḳîn

447 Ġâlib olmuş cedd ü cedde şefḳati
Yanlarında mü'minîn zürriyyeti

448 Anda cennet sûtünü anlar iḡer
Terbiyet bulup cinân iḡre uḡar

449 Sidre aşlından ki dört ırmaḳ çıkâr
İki 'Adn'e iki dünyâya aḡar

- 450 Yolda şundılar didi iki kadeh
Süti içdüm cânuma virdi ferah
- 451 Hamrına ben kılmadum hiç i' tibâr
Fıtratı 'ilmi ki kıldum ihtiyâr
- 452 Ümmetüm oldu dalâletden selim
Kıldı tevfiķ ümmete Rabb-i Kerîm
- 453 Kıldı bir ' avret şolumdan bir hiţâb
Hoş cemâliyle şağımdan daği şâb
- 454 Solda dünyâ sağda imân şüreti
Şağuma⁶⁸ virdüm selâm-ı rahmeti
- 455 Ümmetüm imâna talib haşr[e] dek
Gireler evfâc dîne neşr[e] dek⁶⁹
- 456 Müctemi' şer' üzre oldu ümmetüm⁷⁰
Haķķ'a dâ'im hamd ü şükr ü minnetüm
- 457 Hep cemâl ile celâl âyâtını
Seyr kıldı cümleten râyâtını
- 458 Mâlik [ü] Rıdvân hıdmet kıldılar
Cümle[y]i⁷¹ teşrife minnet kıldılar
- 459 Başdı iki dâra Haķķ'ıñ rahmeti
Oldı mi' râcın da sırr u hikmeti
- 460 İrdi çünkim her maķâm u meşhede
Vâşıl oldu her merâm [u] maķşada
- 461 Eyledi âyât-ı kübrâyı şühüd
Her maķâm-ı 'âliye kıldı şu'üd
- 462 Sırr-ı teşrîf-i maķâmât eyledi
Rabb'ini gördi münâcât eyledi
- 463 Ol Kelîm [ü] ol Halîl [ü] ol Celîl
Muştafâ'ya hep fezâ'il oldu bil

⁶⁸ Bu kelime yazmada "Sağımda" şeklindedir.

⁶⁹ İnsanların kıyamete kadar Allah'ın dinine bölük bölük girmesi konusunda şu mealdeki ayeti anmak yerinde olur: "...İnsanların bölük bölük Allah'ın dinine girdiğini gördüğünde..." (Kur'an, Nasr Suresi, 110/2).

⁷⁰ Şu mealde bir hadis rivayet edilmiştir: "Şüphesiz benim ümmetim dalalet (sapkınlık) üzerinde birleşmez" (*İbn Mâce*, "Fiten", 9; Tirmizî, "Fiten", 7).

⁷¹ Bu kelime "Cümle-i " şeklinde de okunup yazılabilir.

[11a]

464 On sekiz biş kevnî cevân eyledi
 ‘Arş [ü] kürsî cümle seyrân eyledi

Meşhed-i Şühûd-ı Cemâl Der-Mî‘râc

465 Sidre’de ƣaldı çü Cibrîl-i Emîn
 Ƙıldı ‘azmî ƣurba Faħr-i Mürselîn

466 Geldi Refref ya‘ni bir sırr-ı melek
 Bilmedi sırrın anuƣ ƣarħ-ı felek

467 *Lî ma‘allâh*⁷² sırrını keşf eyledi
 Mâ-sivâdan vaħdete ‘azm eyledi

468 Ara yerden gitdi Cibrîl ü Resûl
Ƙâbe ƣavseyn sırrına buldı vuşûl

469 Ğayb-ı muţlak sırrı oldı nûr-ı Hâƣ
 Maħv-ı muţlakdan vücûd aldı⁷³ sebaƣ

470 Nûr-ı maħz oldı ki ref‘ oldı ģicâb
 Mâ-sivâ maħv oldı gitdi kâ’inât

471 Cümle eşyâ oldı fânî pes hemîn
 Vech bâƣîdür ģaƣıƣat bil yaƣîn⁷⁴

472 Çün cemâl itdi tecellî bî-cihât
 Arada maħv oldı cümle kâ’inât

473 Hâƣ ģiţâb itdi tecellî eyledi
 Feyz-i vuşlatdan tesellî eyledi

474 Âyet-i kübrâ cemâl[i] âyeti⁷⁵
 Ni‘met-i ‘uzmâ ki feyz-i vuşlatı

475 Küħl-i⁷⁶ ƣeşmi oldı *mâ-zâġa’l-başar*⁷⁷
 Sûre-i İsrâ şehâ vaşla ģaber

⁷² “Benim Allah ile öyle anlarım olur ki, ne yakın bir melek, ne de gönderilmiş bir peygamber öyle yakınlığı elde edebilir.” manasına gelen ve hadis olarak rivayet edilen sözün ilk kelimeleri. (Bilgi için bk. Aclûnî 1418/ 1997: II/ 226-227).

⁷³ Bu kelime asıl metinde “oldı” şeklinde.

⁷⁴ Burada şu mealdeki âyetler hatırlatılıyor: “Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacak.” (Kur’an, Rahman Suresi, 55/ 26-27); “...Onun zatından başka her şey yok olacaktır.” (Kur’an, Kasas, 28/88).

⁷⁵ “Âyet-i kübrâ” tamlamasıyla şu mealdeki âyetin hatırlatıldığı söylenebilir: “And olsun ki o, Rabbinin en büyük âlâmetlerinden bir kısmını gördü.” (Kur’an, Necm Suresi, 53/ 18).

⁷⁶ Bu kelime, asıl metinde “Kühle” şeklinde.

⁷⁷ “Göz gördüğünden şaşmadı ve onu aşmadı.” (Kur’an, Necm Suresi 53/17).

476 Ni' met-i 'uzmāya Aḥmed muğtenem
Her cemāli cilvesinde muḥteşem

477 Çün maḳāmı Aḥmed'ün maḥmūd olur⁷⁸
Her meḥāmid Aḥmed'e meşhūd olur

478 Ḥamd maḳāmında çü kılmışdı sücūd
Hem maḳām-ı ḥamde Ḥaḳ virdi şühūd

479 Mecma' -ı İsrā [da] revḥ oldu aḡa
Maḥla' -ı envār keşf oldu aḡa

480 Hem şefā' at ruḳ' asın yazdı ḳalem
Hem Livā-i Ḥamd aḡa oldu 'alem

481 Secdesinde Ḥaḳḳ'a eylerken niyāz
Ümmete kıldı hediye Ḥaḳ namāz

482 Ümmete Ḥaḳ'dan getürdi ermağān
Sırr-ı ḳurbetdür ḥaḳīḳat cāna cān

483 Ümmetinüḡ oldu mi' rācı şalāt⁷⁹
'Āşık iseḡ kıлма mi' rācın fevāt

484 Ḥamsde ḥamsīn ecrin ey hümām
Virdi faẓlından yine Mevlā tamām⁸⁰

485 Yir ü gök cümle melekler tā' ati
Buldı bu beşde ḳamu cem' iyyeti

486 Aḳ gözin 'ayn-i 'ināyet sendedür
Ḥıfz ḳıl genc-i emānet sendedür

Meşhed-i Tahḳīḳ-ı Ta' addüd-i Mi' rāc-ı Ḥazret Şalla'llāhu 'Aleyhi ve Sellem

487 Gün gibi kıldı Ḥarem'den ḥazreti
Mescid-i Aḳşā'ya ya' nī riḫleti

488 Mescid-i Aḳşā ile Beytü'l-ḥarem
Aḥmed'ün seyrine oldu bir ḳadem

489 Ayağı tozında ḫayy oldu mekān
Oldı bir sā' at ḳamu baş-ı zamān

⁷⁸ Bu mısradaki şu mealdeki ayete işaret ediliyor: "Rabbin seni makam-ı mahmuda ulaştırırsın." (Kur'an, İsrā, 17/ 79).

⁷⁹ "Namaz müminin miracıdır" mealinde bir hadis rivayet edilir. Bu söz, kaynaklarda hadis olarak bulunamamışsa da ayetler ve sahih hadisler göz önünde tutularak denebilir ki, onun manası doğrudur.

⁸⁰ Mirac mucizesini haber veren hadislerde beş vakit namaza elli vakit sevabı verileceği bildirilmiştir.

- 490 ‘ Arş [ü] kürsî seyri teşrîf eyledi
Geldi âyâtını ta‘ rîf eyledi
- 491 Buldı teşrîfi kamu rusl [ü] melek
Ayağına sürdi yüzün nüh felek
- 492 Didî aşhâbına esrâr seyrini
Cân ü dilden kıldılar taşdıķ anı
- 493 Kıldı taşdıķ aña Şiddik evvelâ
Ümmete lâyıķ imâm evvel ola
- 494 Rûh ile mi‘ râc iderdi enbiyâ
Kıldı cismiyle Hâbib-i Kibriyâ
- 495 Bu fazîletle bulupdur ihtîşâş
Rü‘yeti ‘ ayniyyedür mi‘ râc[ı] hâş
- 496 Nür-ı maḥz idi ḥaķîķat Muştafâ
Heykel-i envâr idi nür-ı şafâ
- 497 Kâlîb ü ḳalbi ḥaķîķat maḥz-ı nür
Ki olur ebşâra nür eyler zuhûr
- 498 Ḳanı dil anlar ḥaķîķat sırrını
Ḳanğı göz görür maḥabbet nûrını
- 499 Yâ İlâhî *li ma‘a’llâh* ḥürmeti
Ḳābe ḳavseynde sırr-ı ḳurbeti
- 500 Yâ İlâhî sırr-ı vaḥdet ḥaķķ-içün
Seyr-i Aḥmed feyz-i vuşlat ḥaķķ-içün
- 501 Yâ İlâhî ḥürmet-i ‘ arz-ı cemâl
Ol Hâbib’e kılduḡuḡ baḡş-i vişâl
- 502 Maḥrem eyle bu Harîmî bende[y]i
Yolda ḳalmış ‘ âciz ü efgende[y]i
- 503 Bu maḥabbet cür‘ asından ḳatre[y]i
Teşne cânına irişdür behre[y]i
- 504 Ki bula sırr-ı maḥabbet nefḥasın
Dil gözi göre ḥaķîķat lem‘ asın
- 505 Kim ḳabûl ide du‘ âmız Ḥaķ Çalap
Cân ü dilden diyelüm âmîn hep

506 Hâk şefî' kılısun Habîb'in ümmete
Dâ'imâ âmin okı bu da'vete

507 Hâk melâ'ikle saña kıldı şalât
Eş-şalât ey Fahr-ı ' Âlem eş-şalât⁸¹

508 Hâk selâmı âlüne aḥbâbuña
Kıdve-i ümmet olan aşḥâbuña

Terci' Der-Meşhed-i Mi' rāc

509 Ol ḥ'āce-i vişāl ol
Ol şāhid-i cemāl ol

510 Ol kāsım-ı kemāl ol
Ḥurşid-i ḥüsn-i ḥiṣāl ol
صَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ

[12a]

511 Ol mecma'-ı sırr-ı vaḥdet
Ol menba'-ı baḥr-i raḥmet

512 Ol kıble-i ehl-i ḳurbet
Ol ka'be-i ehl-i şafvet
صَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ

513 Ey verd-i gülistān-ı cemāl
Ey bülbül-i bustān-ı vişāl

514 Ey mazḥar-ı ḥüsn-i ḥiṣāl
Ey 'ayn-ı a'yān-ı kemāl
صَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ

515 Ey vāşıl-ı Cenāb-ı Hâk
Ey fāyiz-i şerāb-ı Hâk

516 Kāşif-i ümm-i kitāb-ı Hâk
Vāḳıf-ı fāzl-ı ḥiṭāb-ı Hâk
صَلُّوا وَسَلِّمُوا عَلَيْهِ

517 Şāri'-i şer'-i ḳavīmdür
Şer'-i şirāṭ-ı müstaḳīmdür

⁸¹ "Şüphesiz Allah ve melekleri peygambere salât ediyorlar. Ey iman edenler siz de ona salât edin, selâm edin." (Kur'an, Ahzab Suresi, 33/ 56).

518 Şân[ı] şefî' [u] rahîmdür⁸²
 Şâhib-i hulk-ı 'azîm'dür⁸³
 صلّوا وسلّموا عليه

519 Kılur şalât aña Hudâ
 Hem melekler ider edâ⁸⁴

520 Hazretine cânlar fedâ
 Ey zümre-i ehl-i hüda
 صلّوا وسلّموا عليه

521 Sensin ey Habîb-i Ehad
 Maşşerde şefî' sened

522 Her yolda düşmüşe meded
 Vird-i Harîmî-i derdmend
 صلّوا وسلّموا عليه

Meşhed-i Vuşul-i Habîb-i Hazret Be-Civâr-ı Kurb-ı Rabb-i 'İzzet Te'âlâ Şânühü

523 Çün cihâna geldi hatmü'l-mürselîn
 Âyet âyet indi Kur'an-ı mübîn

524 Hep mükemmel indi âyât ü suver
 Süre-i Naşr yere âhîr iner⁸⁵

525 Didiler oldı mükemmel emr-i dîn
 Her 'ulûm-ı evvelîn ü âhîrîn

526 Faḥr-i 'Âlem *rahmete'l-li'l-'âlemîn*
 Didi Şiddîk rihleti geldi yakîn

527 Şâm-ı şarḫa dikdi şer' a' lāmını
 Cümle kevne neşr idüp aḥkāmını

528 Şâmil oldı cinn [ü] inse da' veti
 Şarḫ u garba şer' dikdi râyeti

529 Hükmine tağyîr gelmez ḥaşr[e] dek
 Hükmi bâkî şer' i bâkî neşr[e] dek

⁸² Bu mısradaki, Hz. Peygamber'in müminlere karşı "rahîm" (merhametli) olduğunu belirten şu mealdeki ayete işaret edildiği söylenebilir: "And olsun size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." (Kur'an, Tevbe Suresi, 9/ 128).

⁸³ Bu mısradaki şu mealdeki ayet hatırlatılıyor: "Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (Kur'an, Kalem Suresi, 68/ 4).

⁸⁴ Kur'an, Ahzab Suresi, 33/ 56.

⁸⁵ Nasr Suresi, Kur'an'ın bütün olarak indirilen son suresidir. Veda Haccı sırasında veya ondan üç, dört sene önce indiği rivayet edilmiştir.

[12b]

530 Şafha-i kevn içre bâkî mu' cize
Bu beķası günden aźherdür bize

531 Aħmed oldı Őahib-i Ħamd-i Livā
Sāyesin[d]e oldı cümle mā-sivā

532 Doldı seyfenden cihān nūr-ı reŐād
Geldi gitdi Ħırfeti faķr u cihād⁸⁶

533 Menzil-i dūnyā[y]ı tekml eyledi
' Ālem-i uħrā[y]ı tafŐil eyledi

534 Evvel ü āħir ki Ħatm oldı kemāl
Vaķt geldi ķile ķurbe irtihāl

535 Ümmetine Ħazreti virdi Ħaber
Bu Ħaberler de Őahih u mu' teber

536 Bu Ħayātum size Ħayr oldı didi
Hem memātum Ħayr olur size didi

537 Ey Resul-i Rabb-i ' İzzet didiler
Dirliğünde Ħayr-ı bî-' add gördiler

538 Bu vücūduñ *rahmete'l-li'l-ālemîn*
Olmasa olmazdı ' ālemler yaķin

539 Sen getürdüñ gün gibi Şer' -i hüdā
Cümle Ħalk buldı anuñla ihtidā

540 Hem memātunđa n' olur Ħayr ümmete
Ķıldığunđa ' azm⁸⁷ ķurb-ı Ħazret'e

541 Ümmetüm a' māli ' arz olur baña
Ħayr u Şerri nef' u đarrı her yaña

542 Ya' ni işneyn ü Ħamīsün Ħicesi
' Arz olur a' māl-i ümmet cümlesi

543 Ümmetüm Ħayrātuna Ħamd eyleyim
Ħazret-i Ħaķķ'a Őenālar eyleyim

⁸⁶ Bu mısradā, "Benim, Allah'ın sevdiği iki iŐim vardır: Fakirlik ve cihad." manasına gelen ve münker olduğu bildirilen bir rivayete iŐaret ediliyor. (İbn Hacer el-Askalānî, *Lisānū'l-mizān*, 5/ 392).

⁸⁷ Bu kelime " 'azm-i" Şeklinde de okunup yazılabilir.

- 544 İdem istiğfâr görüp şerrini
Hem şefî' olam giderem çarrını
- 545 Kıldı istiğfâr emānet ümmete
Rıhlet idem çün civār-ı rahmete
- 546 Oldı istiğfâr emānet haşr[e] dek
Hak 'azābından himāyet haşr[e]⁸⁸ dek
- 547 Oldı istiğfâr bu hısn-ı cihān
Tā kıyāmet ümmete kaldı⁸⁹ emān

Meşhed-i Vaşıyyet-i Hâzret Be-Ehl-i Beyt-i 'İzzet

- 548 Ümmete hâzret vaşıyyet eyledi
H'ân-ı rahmetle cihānı doyladı
- 549 Terk kıldum didi iki haşleti
Bu Kitāb-ı Hak'la beytüm hürmeti
- 550 Hak Kitābıyla emānet 'izzetüm
Bu ikisin hıfz kılsun ümmetüm
- 551 Hak Kitābıyla benüm ālüm şehā
Bulalar ol havza yarın intihā
- 552 Bulmayalar havza dek hem iftirāk
İdeler seyri haşırde ittifāk
- 553 Bulmaya maşşerde havzuñ feyzini
Bilmeyen Āl-i Muḥammed faẓlımı
- 554 Hak Kitābıdur bu cānum gülşeni
Ehl-i Beyt'ümdür benüm göz rüşeni
- [13a]**
- 555 Ehl-i Beyt'ümi seven sevdi beni
Kim ayırur kendi cānından teni
- 556 Kağı bî-dîn Āl-i Aḥmed'den döner
La'net-i Hak başına dā'im iner
- 557 Āline kıлмақ meveddet rükn-i dîn⁹⁰
Bunlaruñ ḥubbı şehā nūr-ı yaqın
- 558 Āl-i Aḥmed baḥr-i rahmet mevcidür
Hāk-i pāy-ı āl başlar tācidür
- 559 Kıldı mağfūr u müşeffa' ālini
Ġayruya kıлма kıyās aḥvālını

⁸⁸ Bu kelimenin "neşr[e]" olduğunu, müstensih yanlışından dolayı "haşr[e]" şeklinde yazıldığını tahmin ediyoruz. Şairin daha önce de "haşr[e]" kelimesine "neşr[e]" kelimesini kafiye yaptığı görülmüştü.

⁸⁹ Bu kelime "kıldı" şeklinde de okunabilir.

⁹⁰ Burada şu mealdeki ayete işaret edildiği söylenebilir: "(...) De ki ben buna (yaptığım tebliğ vazifesine) karşılık sizden, akrabalıktan doğan sevgiden başka bir ücret istemiyorum. (...)" (Kur'an, Şûrâ Suresi, 42/ 23).

- 560 Bil meveddet farz Aḥmed āline
Bî-garaz söz bakma zāhir ḥāline
- 561 Bu muḥakkaḳ kavlı-i bişrdür ey beşer
Ḳulluğunda zāhir olur ḥayr u şer
- 562 Dime 'iştān ile cem' olmaz şeref
Her ḥalef olmaz şehā 'ayn-ı selef
- 563 Mevhibe Ḥaḳ'dan siyādet ḥaşleti
Ehl-i Beyt'i içre Aḥmed ḥürmeti
- 564 Fazl-ı āl-i Aḥmed'ün olmaz 'ıyān
Zāyi' kılduḡ 'ömrüñi ḳan ağla ḳan
- 565 Ḥürmetine yaradıldı kā'ināt
Ḥürmetine yarlıḡar birkaç⁹¹ 'uşāt
- 566 Ḥürmeti ālūñ Muḥammed ḥürmeti
Ḳıl meveddet fevt ḳılma fursatı
- 567 Cān ile şaḳla meveddet cevherin
Ol şefā'at ḥücceti saḡa yarın
- 568 Sevdigiyle ḥaşr olur ādem şehā⁹²
Bu sözine Aḥmed'ün cānlar behā
- 569 Evvelā ol ümmete olam şefi'
Ehl-i Beyt'ümi sevüp bile refi'
- 570 Ālüme ḥürmet meveddet eyleye
Bî-garaz 'arz-ı maḥabbet eyleye
- 571 Ḥātem-i beyti kim ol cennet güli
Gülşeninde ol iki cān bülbüli
- 572 Fāṭıma ya'nî Ḥüseyn ile Ḥasen
Sevgülü cāndan iki dürr-i 'Aden
- 573 Bunlar oldı kān-ı āl-i Aḥmedī
Her biri oldı cihānuḡ seyyidi
- 574 Bunların āliyle ḥatm olur vücüd
Olma Mervānī gibi bunda 'anüd
- 575 İḥtirām-ı āl-i Aḥmed aşl-ı dīn
Hem şifā rükni vü hem nūr-ı yaḳīn

⁹¹ Bunun yerine "birçok" kullanılsaydı, Hz. Peygamber'in mahşerdeki şefaati hakkında gelen rivayetlere uygun olurdu.

⁹² "Kişi sevdiğiyle beraberdir." (Buhārî, "Edeb", 96; Müslim, "Birr", 165).

576 Bu veşâyâsında bil aşl-ı uşûl
Ümmete kıldı vaşiyet hoş Resûl

577 Ehl-i Beyt'üm didi şan keştî-i Nûh
Dâhîli buldı necât ile fütûh

578 Târiki tûfân-ı cehl ile helâk
Ġarğ-ı la'net ƙaldı zûlmet içre çâk⁹³

579 Bil necâtuñ âl-i Aħmed dâmeni
Çıķmasun elden meveddet dümeni

580 Hâķ Kitâbıyla bular haşr olısar
Muştafâ havzına bile geliser

[13b]

581 Hıubb-ı âl-i Aħmed olsun rehberüñ
Ehl-i Beyt'üñ hürmeti tâc-ı serüñ

582 Âl [ü] aşhâbına vâcib ihtirâm
Bu nücüm ile dutar 'âlem nizâm⁹⁴

583 Âl ü şahbi hayr ile yâd eyle sen
Yıķma dâruñ cânuñ âbâd eyle sen

584 Şî'i-mezheb olma ol Sünnî-i pâk
Râfîz ile Şî'anuñ başuna hâk

585 Olma Süfyânî sefâhet eyleme
Geçme Şîrvân'ı şekâvet eyleme

586 Hâķ rızâsı âline aşhâbına
Ƙıdve-i ümmet olan aħbâbına

Meşhed-i Vaşiyet-i Hâşş Be-Fâḫmatü'z-Zehrâ Rağıya'llâhu 'Anhâ

587 Hâzret'e te'sîr kıldı çün marâż
Dirliġi bâķî güher fânî 'arâż

588 'Ömr-i sermedle şehâ Perverdigâr
Aħmed-i Muhtâr'a virdi ihtiyâr

589 İhtiyâr itdi Cenâb-ı Hâzreti
Ƙurb-ı Hâķķ'a bu marâżda rıhleti

⁹³ 587-588. beyitlerde Őu mealdeki hadis nakledilmiŐtir: "Ehl-i Beytim Nûh'un gemisi gibidir. Ona binen kurtulur, binmeyen boġulur." el-Elbânî bunun bunun zayıf bir rivayet olduġunu belirtir. (el-Elbânî 1404: 10/5).

⁹⁴ Bu beyitte Őu mealdeki hadis hatırlatılmaktadır: "Aşhabım yıldızlar gibidir. Hangisine uysanız, doġru yolu bulursunuz." (İbn Abdülber, *Câmi'u beyâni'l-ilm*, II, 91).

- 590 Fâtıma kıldı fiğân vâ-ħasretâ
Ten n'olur cânsız dirîğâ firķatâ
- 591 Bir nefes cân sensiz ârâm eylemez
Şoħbetinden ğayrı bir kâm istemez
- 592 Dut kulağın didi benden seyyide
Sağa cānum hoş beşâretler ide
- 593 Kulağına didi Zehrâ'nun Resûl
Ehl-i Beyt'ümden sağa evvel vuşûl
- 594 Ey nisānuğ faħri sen öğden şoņa
Altı aydan şoņra vāşılsın baņa
- 595 Kıt'adur benden dimişdür Fâtıma⁹⁵
Aħmed'ün ğāline Zehrâ ħātıme
- 596 Ol güli Firdevs-i a'lādan alup
Ĥaķķ ħabîbi şemm iderdî būs idüp
- 597 Şordılar bir gün muħabbet rāzını
Böyle niçün būs idersin gülşeni
- 598 Keşf kıldı bu muħabbet sırrını
Cennet-i a'lādan anuğ aşlını
- 599 Tuħfe-i tuffāħ-ı mi'rācum benüm
Mivesidür nūr-ı vehhācum benüm
- 600 Virdiler ol gice cennet tuħfesin
Yidüm aldum ben elüme almasın
- 601 Çün Ĥadice ħānesine geldî ol
Vaşlına irdi firāşında Resûl
- 602 Vaşlına kıldı taķarrüb ol gice
Fâtıma'yla ħāmil oldu ey ħoca
- 603 Fâtıma ħürıyye firdevsiyyedür
Fâtıma rüĥıyye hem ünsiyyedür
- 604 Fâtıma 'ulviyye hem arzıyyedür⁹⁶
Fâtıma şeriyye⁹⁷ hem nürıyyedür

⁹⁵ Fâtıma benim bir parçamdır. Onu sevindiren beni sevindirmiş, onu üzen beni üzmüş olur." (Buhârî, "Fezâ'ilü Ashâbi'n-nebî, 12, 29; Müslim, "Fezâ'ilü's-sahâbe", 93-94).

⁹⁶ Arap harfli asıl metinde عرضیة şeklinde yazılmış bu kelimenin ارضیة olması gerektiği fikrindeyiz.

⁹⁷ Arap harfli asıl metinde سرّیة şeklinde yazılmış bu kelimenin, ثریة olması lâzım geldiği fikrindeyiz. Şair, Hz. Fâtıma'nın hem ulvi âleme mensup, hem de bu yer, yani dünya ile alâkalı olduğunu ifade ediyor. سرّیة (seriyye) ise düşman üzerine gönderilen küçük süvari bölüğüne denir.

605 Tuḥfe-i tuffāḥ-ı cennet gülşeni
Ol 'Alî'den iki verd-i rüşeni

[14a]

606 Ol iki gülden Hüseyin ile Ḥasen
Bî-behâdur bu iki dürr-i 'aden

607 İki sıbtı şanki şakḳ olmuş ḳamer
Ṭal'atinden bu iki kevkeb eşer

608 Bu iki seyyid şebîh-i Muştafâ
Âl ü evlâd içre buldı ıştîfâ⁹⁸

609 Bu iki gevher siyâdet kâmidur
Bu iki gül cümle cânlar cânıdur

610 Gülşeni medḥinde bülbül Rûḥ-ı Ḳuds
Bûy-ı cennetdür bular gülzâr-ı üns

611 Maḥrem eyle bu Ḥarîmî bende[y]i
Bûy u ḥubb-ı⁹⁹ âline efkende[y]i

612 Ḥaḳ rızâsı cümle âl-i Aḥmed'e
Ḥubb-ı âli tende Mevlâ cân ide

613 Şıdḳ ile aḥbâb âmîn diyelüm
Ḥubb-ı âli dîn [ü] âyîn idelüm

Meşhed-i Sebeb-i Maraz-ı Ḥazret Be-Vuşul-i Civâr-ı Rabb-i 'İzzet

614 Şahbına bir gün didi Ḥayrî'l-beşer
Ükle-i Ḥayber baḳa ḳıldı eşer

615 'Avdet eyler semmi cisme gâh gâh
Gönlümünj 'ırḳın ider bir gün tebâh

616 Virdi Mevlâ'dan ḥaber Rûḥu'l-Emîn
Râh-ı Ḥaḳ'da bu şehâdetdür yaḳîn

617 Ḥaḳ yolında bu şehâdetdür baḳa
İki 'âlemde siyâdetdür baḳa

618 İrdi çün şeh-r-i Rebî'u'l-evvelünj
'Add-i âḥir oldu altmış üç yılunj

619 Ḥayr-i a'mâr oldu bu vaḳt ümmete
Vâşıl olmaḳda civâr-ı raḥmete

⁹⁸ Hz. Ali, "Hasan, Resûlullah'a göğsünden başına kadar olan kısmında, Hüseyin de bundan aşağı olan kısmında çok benzerdi." (Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1, 108) demiştir.

⁹⁹ Arap harfli asıl metinde "hubbî" şeklinde yazılmıştır. Doğrusu "hubb-ı" olmalıdır.

- 620 Ol Rebî'ü'l-evvele müştâk idi
Mevlid [ü] mi'râcına mîkât idi
- 621 Buldı anuñla beşâret hâzreti
Hâk' a olmışdur Rebî' de vuşlatı
- 622 Nâzil olmuşdur Rebî' de vahy-i Hâk
Vâşıl oldı Hâk' a anda nūr-ı Hâk
- 623 Didi bir gün şahbına Hâyrü'l-beşer
Şordı luţf ile Şaferden bir haber
- 624 Kim başa dirse Şafer kıldı hürüc
Burcına kıldı Rebî' şehri 'urüc
- 625 Ben aña cennetle büşrâ eyleyem
Çün ben anda 'azm-i me'vâ eyleyem
- 626 Anuñ-içün hoş bişâret eyledi
Mev'id-i vaşla işâret eyledi
- 627 'Âşîka kâr ide çün kim iftirâk
Ol çeker teslim-i rûha iştiyâk
- 628 Vuşlata maĥbûba kılmışdur naşîb
Hâzretine 'arz-ı cân eyler ĥabîb
- 629 Menzil-i fânîde yok bâkî ĥayât
Herkese âĥir şunar ke's-i memât
- 630 Dâr-ı fânî kimseye menzil degül
Geldi gitdi her nebî ve her resül
- [14b]
- 631 Geldiler tekmîl-i zât için ĥamu
Oldı taĥşîl-i kemâlât ey 'amû
- 632 'İlm [ü] taĥvâ vü 'amelden zâdını
Aldılar hem kıldılar irşâdını
- 633 Çıkdı cennetden cihâna Bü'l-beşer
Ögrene esmâ'-i külliden haber
- 634 Bunda durur küllî esmâ'-i Hâk¹⁰⁰
Hem virür cem'iyet-i esmâ sebaĥ
- 635 İki 'âlem ma'nide iki kitâb
Bü'l-beşer ta'lîm[i]dür faşlü'l-ĥitâb

¹⁰⁰ Bu mısradaki hece eksikliğinden dolayı vezin aksıyor.

- 636 Kâmil oldu bunda eṭvâr-ı melek
Açılıp bu genc-i esrâra felek
- 637 Her 'ulûm-ı evvelîn [ü] âhîrîn
Muştafâ'da cümle ḥatm oldu yakîn
- 638 Cümle[y]i tekmîl kıldı Muştafâ
Ṭîn ü mâ'dan bulmadın Âdem şafâ¹⁰¹
- 639 İrdi isti'dâd-ı eşyâya kemâl
Geldi mîkât-ı vişâle irtihâl
- 640 Rûḥ-ı pâk-i Muştafâ müştâk-ı Ḥaḳ
Aldı çekdi ḳurbete eşvâḳ-ı Ḥaḳ
- 641 İstese bâḳî ḳalurdı Muştafâ
Ḥaḳ civârın kıldı lîkin ıştîfâ
- 642 'Azra'il geldi icâzet diledi
Ḥazret-i Ḥaḳ'dan 'iyâdet diledi
- 643 Her nebî olur muḥayyer 'âḳîbet
İḥtiyâr eyler ḳamusı âḥiret
- 644 'Azra'il yanınca ol Rûḥ-ı Emîn
Tâ refîḳ-ı râḥ ola aḳa hemîn
- 645 Çün cihân dârında aḳa yâr idi
Medḥin oḳur bülbül-i gülzâr idi
- 646 Hep muḳarrebler melekler geldiler
Fevc fevcen kim ziyâret kıldılar
- 647 Kıldılar cümle beşâret Aḥmed'e
Vâşıl olduḡ dü cihânda maḳşada
- 648 Ḥaḳ saḳa kıldı müyesser bir maḳâm
'Arş yemininde aḳa Maḥmûd nâm
- 649 Cümle maḥlûḳa şefâ'at kânıdur
Zâhir ü bâḫm siyâdet cânıdur
- 650 Aḥmed'e Maḥmûd olmışdur makâm
Gıbta kıldı sâyesin rûsl-i kirâm

¹⁰¹ Bu beyitte şu mealdeki hadis hatırlatılmaktadır: "Âdem su ve balçık arasında iken ben peygamberdim." (Buhârî, "Edeb", 119; Müslim, "Fezâ'ilü's-sahâbe", 28).

651 Rihleti maḥbûba kıldı ol Ḥabîb
Feyz-i vaşlından alup ğāyet naşîb

652 Yâ Resûla'llâh şefâ'at kânısın
Raḥmet-i Ḥaḳ'sın Ḥaḳ'uñ iḥsânısın

653 Oldı zātuñ *raḥmetel-li'l-'ālemîn*
انت غوثى يا شفيع المذنبين

654 Vâşıl-ı Ḥaḳ'sın maḳâm-ı ḳurbete
Ḳıl şefâ'atler bu 'âşî ümmete

655 Raḥmete nisbet kamu ḳabza türâb
Raḥmet-i Ḥaḳ'dan ki redd olmaz cevâb

656 Ḥaḳ şalâtiyle selâmı ber-devâm
Raḥmetine ibtidâ vü iḥtitâm

[15a]

Meşhed-i Münâcât-ı Ḥazret-i Seyyid-i Kâ'inât Şalla'llâhu ['Aleyhi ve Sellem]

كل المرام لديه 657

لواء الحمد بيديه

658 وطىء العرش بنعليه

عند قدوم قدميه

يا ربنا صل عليه

659 يا ملاذى [عن] د عدتى

بكشف كل كربتى

660 انت قلت شفاعتى

العصاة من امتى

يا ربنا صل عليه

661 كاشف ام الكتاب

ناطق فصل الخطاب

662 سيّد [و] شمس الاحباب

بدر هدى بالجناب

يا ربنا صل عليه

663 قاصم فضل العميم

صاحب خلق عظيم

664¹⁰² شارع شرع القديم

حبيب الرب الرحيم

يا ربنا صل عليه

665 يا مفخر الانام

خاتم الرسل الكرام

666 مظلل بالغمام

مدى الدهر و الايام

يا ربنا صل عليه

¹⁰² Bu kelimenin "kadîm" yerine "kavîm" olması da mümkündür. "Kadîm" in müstensih yanlış olması muhtemeldir.

667 يا شفيح العرصات

مخصّص بالصلوة

668 انت غوثى ونجاتى

فى مماتى وحياتى

ياربنا صلّ عليه

669 يا حريمى يا احترام

يا فتّاح و اختتام

670 صلّ عليه بالدّوام

ذاك وردى و مرام

ياربنا صلّ عليه

Hâtime-i Mevlid-i Seyyidü'l-murselîn Şalavātu'llāhi ve Selāmühü

Meşhed-i Muşibetnâme-i Ümmet Be-Sülâlet-i Ehl-i Beyt-i Aḥmedi A'nî Hazret-i

Hüseyni's-Şehid Be-Kerbelâ Raḍıya'llāhu 'Anhu ve 'Ani's-sādāti Ecma'in

[15b] Meşhed-i Muşibetnâme-i Hânedân-ı Muştafâ Şalla'llāhu 'Aleyhi ve Sellem

671 Dinle ey dil güş-ı cânla bir haber

Yandurur 'âlemleri işbu şerer

672 Ol Ġazālî hüccet-i¹⁰³ İslām [ü] dîn

Ḳuṭb-ı 'âlem kıdve-i ehl-i yakîn

673 *Dürre-i Fâhir*'de¹⁰⁴ naql itdi 'ıyân

Ol kitâbında imâm itdi beyân

674 Naql kıldı İbn 'Abbās'dan anı

Bu haberle yandurur cân ü teni

675 'Âleme şaldı şererler bu haber

Bu muşibetdür cihâna ser-te-ser

676 Ḥayr-ı Ümmet didi gördüm bir menâm

Bir gice uyḡu baña oldı ḡarâm

677 Ehl-i beytiyle Hüseyn-i bâ-şafâ

'Azm kıldı ḡânedân-ı Muştafâ

678 Kûfe şehrine idüp 'azm-i 'Irâḡ

Kerbelâ'ya gitdi ol da ittifâḡ

679 Çünki menzil oldı deşt-i Kerbelâ

Nâzil oldı bu muşibet bu belâ

680 Ol gün içre Ṭaybe'den kıldı burâḡ

Hep Medîne şehrine düşdi firâḡ

¹⁰³ Bu kelime" hüccetü'l-"şeklinde olsaydı, imaleye gerek kalmazdı.

¹⁰⁴ Tam adı "ed-Dürretü'l-Fâhire fi Keşfi Ulûmi'l-Âhire" olan eser, ölüm, kabir hayatı ve âhîret hâllerine dair bilgiler ihtiva eder.

681 Yevm-i 'âşirde Muḥarrem'de vuşûl
Kerbelâ şahrâsına uğradı yol

682 Ol gicede gördi rü'yâ ittifâk
Gitmege Aḥmed göge kılmış yarağ

683 Eylemiş i'râz fahrü'l-enbiyâ
Bir gazabla ol Resûl-i Kibriyâ

684 Ümmete gâzbân eyler rıhleti
Göklere perrân kıldı ḥazreti

685 Ol gice içre Ḥüseyn olmuş şehîd
Kıdve-i ehl-i sa'âdet ol sa'id

686 Rehber-i ehl-i şehâdetdür Ḥüseyn
Server-i ehl-i siyâdetdür Ḥüseyn

687 'Arş-ı a'lâda mu'allâğ tîğ-ı nûr
Gün gibi ol seyf-i Ḥağ eyler zuhûr

688 Didi 'Abdu'llâh ey ḥayrû'l-verâ
Ḥağ Ḥabîbi ḥ'âce-i her-dü-serâ

689 Gavs-ı 'âlem *rahmetel li'l-'âlemîn*
Ne şuç itdi ümmetüñ şimdi hemîn

690 Ümmete kılduñ gâzab itdüñ 'urûc
Şimdi birden n'oldı esbâb-ı ḥurûc

691 Âlüme zulm itdi 'âşî ümmetüm
Anuñ için oldı yerden rıhletüm

692 Kıldılar oğlum Ḥüseyn'i çün şehîd
Ġarğ-ı la'net kaldı Süfyânî Yezîd

693 Âlüme kıldı cefâ ehl-i şekâ
İçlerinden kıldı rûḥum irtikâ

694 Ḥaşr[e] dek arta bularuñ fitnesi
Sâlim olmaya fitenden¹⁰⁵ cümlesi

[16a]

695 Fitne katli olmaz idi ümmete
Bu cefâ olmasa âl-i ḥazrete

¹⁰⁵ Bu kelime, asıl metinde "fitneden" şeklindedir. Kullanılan aruz kalıbına uymadığı için, müstensih yanlığı olduğunu düşünerek onu böyle düzelttik.

- 696 Ehl-i şerden gâhi düşer bir şerer
Cümle şehri yandurur kim ser-te-ser
- 697 Bu muşîbet hüznü idi ümmete
Hüzn ile lâyıq olalar rahmete
- 698 Hâşr[e] dek bil Ehl-i Beyt'ün mâtemi
Çana ğarç eyler dem-â-dem 'âlemi
- 699 Dâğ-ı hasretle urılır sineye
Kerbelâ tozu konar âyîneye
- 700 Niçe ümmet bu muşîbetden tarîd
Ĝarç-ı la'net oldu tâ yevmü'l-mezîd
- 701 Hâşr[e] dek derdâ dirîğâ fırkatâ
Bu muşîbetden yanar cân hasretâ
- 702 Rûh-ı Aşmed yerde (?) dutmuşdı maşar
Şefkatinden ümmete hayrû'l-beşer
- 703 Ümmete dâ'im iderdi nazratı
Nazratın kılmış 'alâka hazreti
- 704 Bil ğurûb itmezdi rûh-ı tal'ati
Ümmete dâ'im olurdu hazreti
- 705 Eyler idi her yaña feyz[i] meded
Her belâ vü fitneden olup sened
- 706 Şimdi işneyn hamîsün ertesi
Bu iki günde açılır perdesi
- 707 'Arz olup a'mâl-i ümmet hep aña
Hâk Hâbîbinden şefâ'at her yaña
- 708 Feyz olmasa yandururdu ümmeti
Hâk 'azâbından çekerci haşyeti
- 709 Feyz-i hazret ümmete dâ'im emân
Münkatı' olmaz şefâ'at bir zamân
- 710 Feyz [ü] fazl-ı¹⁰⁶ Hâk'a eyler kısmeti
'Âleme Hâk rahmetidür rahmeti
- 711 Bir bölük ümmet şekâvet eyledi
Cümleye kârı sirâyet eyledi

¹⁰⁶ Bu kelime asıl metinde "fazl" şeklindedir.

712 Hâşr[e] dek cânlar yanar bu hâşrete
Bu muşibetdür dirîgâ ümmete

713 Ümmet-i Mūsā'da yetmiş biş beşer
Oldı Yaḥyā'ya fedā geldi ḥaber¹⁰⁷

714 Ol Hüseyn'e oldı yüz kırk biş fedā
İrdi hâtifden muḥaḳḳaḳ bu nidā

715 Her birini bir belāya mübtelā
Eylemişdür ol kışāş-ı Kerbelā

716 Hâḳ kışāşıdur verā'-i perdeden
Ġayretin Mevlā gidermez aradan

717 Āh-ı mazlūmuḡ yaḳar bir 'askeri
Doḳınur bir şehre bir zālīm şeri

718 Hâḳ durur ḥaḳḳā 'Azîz-i zü'ntikām
Ḥaḳḳı ḥaḳḳ eyler ḥaḳîḳ-ı ihtirām

719 Kendü fi'linden ki herkes şermsār
Kimse kārı eylemez kimseye kār

720 Sen ḥazer kııl olma bed kâra¹⁰⁸ ḳarîn
Süz-ı şer aḳker yaḳar olur hemîn

[16b]

721 Hoş ḳarîn oldı sa'âdetden nişân
Bed ḳarîn oldı şekâvetden beyân

722 Hâḳ ḳazāsına Hudā virsün rızā
Böyle cārîdür ezel ḥükm-i ḳazā

723 Hâḳ yolında pāk eyle niyyetüḡ
Kevkeb-i neyyir gibi kııl himmetüḡ

724 Hâḳ baḳar yarın ḳulüb¹⁰⁹ ü niyyete
İ'tibār etmez 'amelle şürete¹¹⁰

725 Āl-i Aḫmed ḥubb[ı] olsun niyyetüḡ
İhtirām-ı āl-i Aḫmed himmetüḡ

¹⁰⁷ Bu konuda bilgi için bk. Baş 2012: 99-108.

¹⁰⁸ Bu kelimeler "işi kötü, fesatlıkta bulunan" manasına gelecek "bed-kâra" şeklinde de yazılabilir.

¹⁰⁹ Bu kelime asıl metinde "kalb" şeklindedir. Kullanılan aruz kalıbına uymadığı için müstensih yanlış olduğunu düşünerek böyle düzelttik.

¹¹⁰ Şu mealde bir hadis vardır: "Allah sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz; ancak kalplerinize ve amellerinize bakar." (Müslim, "Birr", 34).

726 Āline her kim meveddetler¹¹¹ kıla
Hem şefî' Aḥmed aḡa evvel ola

727 Ümmetinden ol kese ola şefî'
Kim seve ālin anuḡ dutup refî'¹¹²

728 Ḥaḡḡ rızāsı āline aşḡābına
Ḥaḡr[e] dek hem zümre-i aḡbābına

729 Ol Livā-i Ḥamd-i Aḡmed sāyesi
Ḥaḡr ola altında yā Rab cümlesi

730 Bu sözüme eydelüm āmîn hep
Cümlemiz kıla müşeffa' Ḥaḡ Çalap

731 Bu sözine Aḡmed'üḡ cānlar behā
Sevdügiyle kiḡi ḡaḡr ola ḡehā¹¹³

732 Tende cān it Āl-i Aḡmed ḡubbını
Āl ile ḡaḡr eyleye Mevlā seni

733 Feyz-i fażlından Ḥarîmî bende[y]i
Ḥāk-i pā-yı āl kııl efkende[y]i

734 كشف الذّجى بجماله
وطىء العلى بنعاله

735 فاق التّهى بكماله
عمّ الورى بنواله
صلّوا عليه و آله

736 القلبُ طار شوقاً
الرّوح ذاب عشقاً

737 العقل نال ذوقاً
أيّها الاحباب حقّاً
صلّوا عليه و آله

738 قال رسول الرّحمة
مَنْ احبّ اهل بيتى

739 نال حقّاً شفاعتى
فاز غدا بجبرتى
صلّوا عليه و آله

740 يا للاحباب طوبى
قالو مودّة قربى

¹¹¹ Asıl metinde “mü'eddi” şeklinde yazılmış olan bu kelimeyi, beytin bütünlüğünü göz önünde tutarak “meveddetler” şeklinde düzeltme yönüne gittik.

¹¹² Harîmî'ye ait olduğu bazı ipuçlarından anlaşılan kırk hadis tercümesinde من احبّ اهل بيتى شفاعتى لانتى şeklinde rivayet şöyle tercüme edilmiştir: “Ümmetümden ol kese olam şeffî'/ Ehl-i Beytümü seven kadr-i refî'/ Tende cān it āl-i Ahmed ḡubbını/ Bulasın mahşerde Ahmed kurbını” (Ceyhan ve Yılmaz 2022: 227).

¹¹³ “Kişi sevdiğiyle beraberdir.” (Buhârî, “Edeb” 96; Müslim, “Birr”, 165).

741 فازو شفاعت عقبی
و من حوض احمد شربی
صلّوا علیه و آله

742 محبّ عینی کرّار
فاز غدا بجوار

[17a]

743 سیّد آل مختار
سبطی خیر الاخیار
صلّوا علیه و آله

**Meşhed-i Tesliye-i Hâzret Be-Huḫûḫ-ı Ri'âyet-i Ehl-i Şoḫbet ve Şâfi-i
Ümmet-i Ehl-i Sünnet Be-Hıdmet-i Ân Dü Hâzret A'nî Ebû Bekr 'Ömer Raḫıya'llâhu
'Anhümâ ve 'Ân Kâffe-i Aşḫâb-ı Resûlu'llâh Ecmâ'in İlâ Yevmi'd-Dîn**

744 Hâḫ Resûlinden gelüpdür bu ḫaber
Ol *Şihâḫ* içre ki naḫl-i mu'teber

745 Ümmete iki vezîrüm gökde var
İkisi yirde daḫi kıldı ḫarâr

746 Gökde Mikâ'il Cibrîl-i Emîn
Yâr-ı dâr-ı ümmetüm bunlar yaḫîn

747 Yirde olandur Ebû Bekr ü 'Ömer¹¹⁴
Yiryüzinde ihtiyâr itmiş maḫar

748 Rûḫ ile imdâd iderler ümmeti
Ḥaşr[e] dek ümmet kılinca rıḫleti

749 Hâlet-i nez' içre imdâd ideler
İ'tikâd-ı Hâḫḫ'a irşâd ideler

750 Ümmet için kıldı berzaḫ ihtiyâr
İdeler imdâd tâ yevmü'l-ḫarâr

751 'Âlem-i berzaḫda cevlân ideler
'Âlem-i ervâḫa seyrân ideler

752 Feyz-i rûḫ ile iderler himmeti
Zeyḡ-ı ḫalbden ḫıfz ideler ümmeti

753 Sünnet Ehlin cümle imdâd ideler
Ḳavl-i şâbitle hem irşâd ideler¹¹⁵

¹¹⁴ Hz. Peygamber'in bir hadisinde şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Her peygamberin gök ehlinden iki, yer ehlinden iki veziri olur. Benim gök ehlinden vezirlerim Cebrâil ile Mikâil, yer ehlinden vezirlerim de Ebû Bekir ile Ömer'dir" (*Tirmizî*, "Menâḫıb", 17).

¹¹⁵ Bu beyitte "kavl-i şâbit" tamlamasıyla şu mealdeki ayete işaret edildiği söylenebilir: "Allah, iman edenleri hem dünya hayatında hem de ahirette sabit bir sözle sağlamlaştırır; zalimleri ise saptırır. Ve Allah dilediğini yapar." (Kur'an, İbrâhim Suresi, 14/ 27).

754 Sünnet Ehline iderler tesliyet
Hayr ile hatm ola hüsn-i hâtimet

755 Ehl-i Sünnet mühtedîdür cümlesi
Ehl-i bid'at kabır içinde fitnesi

756 Nür-ı kabrîüñ hübb-ı şahb-i Muştafâ
Cümlesi necm-i hüdâ nür-ı şafâ¹¹⁶

757 Fitneden aşhâbuma oldum emân
Ümmete şahbum emân oldu 'iyân

758 Şahbumı her kim seve sevdi beni
Muştafâ şahbı cihânuñ gülşeni

759 Ehl-i bid'at buğz ide aşhâbuma
Lâyık olmaz zümre-i aştâbuma

760 Bulmaya maşşerde havzum feyzini
Kim ayırur Muştafâ'dan şahbini

761 Havz-ı Aşmed'den yarın maşşrüd ola
Feyz-i fazlından Haş'uñ merdüd ola

762 Çâr yârüm çâr rükne sâkiler
Ara yirde cümle sâkî bâkiler

763 Görmeye bir yirde şahbum iftirâk
Ola ervâhı benümle ittifaş

764 Farz u nefli olmaya maşşbül-i Haş
Şer'-i Aşmed böyle virmişdür sebaş

765 Şahbümi şol kim seve sevdi beni
Anları buğz eyleyen atdı beni

[17b]

766 Cân ü dilden ol kim ola ümmetüm
Muşterem dutar ol ehl-i şoşbetüm

767 Zikr-i hayr ile sen eyle hürmeti
Bulasın maşşerde şahba kurbeti

768 Râfiżi Şi'i şamu maşşrüm ola
Dîv gibi cümlesi mercüm ola

769 Râfiżi Şi'i yarın merdüd ola
Havz-ı Aşmed'den şamu maşşrüd ola

¹¹⁶ Bu beyitte şu mealdeki hadis hatırlatılıyor: "Ashabım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarsanız, hidayete erersiniz." (İbn Abdü'l-Berr, *Câmi'u Beyâni'l-İlmi ve Fazlihi*, 2/ 90-91).

- 770 Muştafâ'dan geldi bu naql-i haber
Ehl-i Sünnet içre cümle mu'teber
- 771 Bu naşîhat maḥz-ı şıdk [u] 'ayn-ı ḥâl
Anlama gâfil şaḥın sen kıl ü kâl
- 772 Ḥamdü li'llâh cümle taḥkîkum benüm
'Ayn-ı keşf ile kim taşdıķum benüm
- 773 Ḥamdü li'llâh kıldı Ḥaķ keşf-i ḥicâb
'Aynüme oldu 'ıyân râh-ı şavâb
- 774 Hem buyurmuşdur şehâ ḥayrû'l-imâm
Ben emân-ı cümle-i şaḥb-ı¹¹⁷ kirâm
- 775 Oldı aşḥâbum emâni ümmetüñ
Ümmete vâcib edâsı ḥürmetüñ
- 776 Şaḥbi yâd olsa rızâsın¹¹⁸ kıl şenâ
Şaḥba senden[dür] rızâ yâ Rabbenâ
- 777 Ḥayr ile yâd olıcek şaḥb-i kirâm
O memâlik ḥayr ile dutar nizâm
- 778 Muştafâ şaḥbi hidâyetden nücüm
Muştafâ aşḥâbıdur kân-ı 'ulüm
- 778 Şoḥbet-i şaḥba Ḥarîmî bende[y]i
Maḥrem eyle fazl ile efkende[y]i
- 779 Şaḥbına Ḥaķķ'ıñ rızâsı ber-devâm
Cümlesi şaḥbuñ kirâm ehl [ü] kirâm

Meşhed-i Tercî'-i Medḥî'l- Âlü'l-Kirâm ve's-Saḥbü'l 'İzâm Rağıya'llâhu 'Anhüm

- 780 Ol cedd-i Ḥüseyn [ü] Ḥasen
Ol nür-ı sırr u 'alen
- 781 Ol kâşif-i hemm ü ḥazen
Ol şaḥib-i ḥulķ-ı ḥasen
صلوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه
- 782 Ol 'Ömer ü Ḥamza vü 'Abbâs
Ol maḥbül-i cümle-i nâs
- 783 Ümmeti Ḥızr ile İlyâs
'Âleme hep andan iltimâs
صلوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه

¹¹⁷ Asıl metinde "sahb" ve "kirâm" kelimeleri arasında vav harfi vardır. Anılan ve'nin müstensih yanlışı olduğunu düşünerek onu giderdik.

¹¹⁸ Bu kelime "rızâ sen" şeklinde de okunup yazılabilir.

- 784 Şahbi nücüm-ı ihtidâ
Her biri imâm-ı muḳtedâ
- 785 Mü'min iseñ kıl iḳtidâ
Şâm ü seher eyle nidâ
صلّوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه
- 786 Yâr-ı ğārı Şiddiḳ'dür
Hem hicrete refiḳdür
- [18a]**
- 787 Gencîne-i taḳḳîdür
Yâr-i dâr-ı şefiḳdür
صلّوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه
- 788 Hem yâri Fârûḳ-ı ağyer
Fütühât ehline server
- 789 Merd-i ğayûr-ı pür-hüner
Açdı cihânı ser-te-ser
صلّوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه
- 790 Yâri Zî'n-nüreyin-i sa'id
Ḥazret-i 'Oşman-ı şehîd
- 791 Câmî'-i Furḳân-ı ferîd
Şahb içre fazlı mezîd
صلّوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه
- 792 Bâb-ı 'ilm genc-i esrâr
Şâḳî-i havz-ı Muḳtâr
- 793 Şâhib-i Düldül Kerrâr
Ḳıdve-i zümre-i inzâr
صلّوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه
- 794 Şahbi aḳyâr-ı berere
Şüfa'a ehl-i maḳşere
- 795 'Ale'l-ḥuşûş 'aşere
Cinân ile mübeşşere¹¹⁹
صلّوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه
- 796 Fazluñ ile ey zî-kerem
Eyle Ḥarîmî['y]i maḳrem
- 797 Şahbı şahbına hem-dem
Cân ile diyeyin her dem
صلّوا عليه و آله و على الأصحاب كلّه
- Tetimme-i Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî Der-Beyân-ı Şefâ'at-i Muhammedî
Şalavâtu'llâhi 'Aleyhi ve Selâmühü**
- 798 Zîkr-i bi'smi'llâh yol mişbâhıdur
Ḥamd-i Ḥaḳḳ her maḳşaduñ miftâhıdur

¹¹⁹ Cennete girecekleri Hz. Peygamber tarafından daha hayatta iken kendilerine müjdelenen on sahâbi.

- 799 Emr-i Mevlâ çünki haşre irişe
Şûr-ı İsrâfil mebd'e bu işe
- 800 Muttaşıldur 'arş-ı Hakk'a femm-i şûr
Şûr içinden cümle ervâha nüşûr
- 801 Bir ucı fevka'l-'ulâ şûrun şehâ
Bir ucı tahte's-şerâ tâ intihâ
- 802 Oldı bil ervâh deñlü devrini
Fehm eyle ne haķiķatdür anı
- 803 Kuvveti kudsiyye vü 'ulviyyedür
Emr-i Hakk'la kudreti ķahriyyedür
- 804 Emr-i Hakk'la almış İsrâfil anı
Bir nazâr 'arşdan ayırmaz gözini
- [18b]
- 805 Her nefesde hâli olmaz intizâr
Nefh için ağızında şûrî ihtişâr
- 806 Halkı ifnâ için evvel nefh-i sūr
Nefh-i şânî ba'sini ehl-i ķubūr
- 807 Cümleten zî-rûh hep ifnâ ola
Emrüh ile âhîr İsrâfil öle
- 808 Evvel İsrâfil'e Hakk vire hayat
Nefh-i şûr için bula Hakk'dan şebât
- 809 Bula Mîkâ'il ü Cebrâyîl bile
Bu üçü evvel yarın haşre gele
- 810 Bu üçüne irişe Hakk'dan hitâb
Eylesün Rıdvân'ı 'adnüh feth-i bâb
- 811 Hulle vü tâc ü kemer kılsun yaraķ
Zeyn kılsun ol habîbe burâķ
- 812 Ol Livâ-i Hâmîd açılsun Aħmed'e
'Azm olunsun ol münevver meşhede
- 813 Hâmîd Livâsın feth idüben gideler
Ķabr-i Aħmed'den yaņa 'azm ideler
- 814 Bile yanınca melâ'ik leşkeri
Haşre gelsün cümle 'âlem serveri
- 815 Ol muķaddes merķadinde bir nidâ
Evvelâ İsrâfil eyleye şadâ

816 Yâ Muhammed kum diye bâ-emr-i Hâk
Raḥmet-i Hâk'sın şefî'-i cümle-ḥalk

817 Muntaẓırdur cümle 'âlem ḥazrete
Hâk seni ister maḳâm-ı ḳurbete

818 Ḳabrün üstinde burâk ile livâ
Muntaẓırdur ḥazretüñe mâ-sivâ

819 Gel berü gel cümle 'âlem cânısın
Gel berü gel derdliler dermânısın

820 Gel berü gel ey şefâ'at kânısın
Gel berü gel 'âlemün sultânısın

821 Gel berü gel saña Âdem muntaẓır
Nüh u İbrâhîm ü İlyâs Hızır

822 Ḥazrete müştâk Müsî-i Kelîm
Kim cemâlün arzular Yûsuf kerîm¹²⁰

823 Hep melekler enbiyâ vü mürselîn
Ḥamd Livâsı sâyesin ister hemîn

824 'Âleme şâmil livânuñ sâyesi
Kim senüñdür ol şefâ'at pâyesi

825 Zülmet-i ḥaşrün bugün mişbâḥısın
Hem der-i raḥmet bugün miftâḥısın

826 Fâtih ü ḥâtim cihâna Muştafâ
Ḳıldı feyz [ü] raḥmete Hâk ıştıfâ

827 'Arşuñ yemîninde ol Rabbü'l-enâm
Aḥmed'e ḳıldı müheyyâ bir maḳâm

828 Nâmı Maḥmûd ol maḳâm-ı Aḥmedî
Ol şefâ'at menba'ı vü meşhedî

829 Ğıbta ḳıldı evvelîn [ü] âḥirîn
Like sebḳat ḳıldı ḥatmü'l-mürselîn

[19a]

830 Ol maḳâma eyleye meb'ûş Hâk
Ol gün içre cümleten muḥtâc ḥalk

¹²⁰ Büyük dedesi Hz. İbrâhîm, dedesi İshak, babası Ya'küb ve kendisi olmak üzere peygamberlikte peş peşe gelmelerinden dolayı Hz. Yûsuf "Kerîm oğlu kerîm oğlu kerîm oğlu kerîm, İbrâhîm oğlu İshak oğlu Ya'küb oğlu Yûsuf" şeklinde vasıflandırılır ve onun insanların kerimi olduğu belirtilir.

- 831 Her nebî nefsi diyü ide nidâ
Ümmetî diyü ide Aḥmed şadâ¹²¹
- 832 Nişf-ı ümmetle şefâ'atle anı
Eyledi muhtâr fazlıyla Ğanî
- 833 Nişf-ı ümmet gire 'adne bî-ḥisâb
Çekmeye nişfi anuḡ aşlâ 'itâb
- 834 Eyledi Aḥmed şefâ'at ihtiyâr
Feyz-i fazlın baḡş idüp Perverdigâr
- 835 Da'vetini te'hîr kıldı ümmete
Maḡzar ola cümle 'afv-ı raḡmete
- 836 Raḡmet-i Ḥaḡ'dur anuḡ ḡadri refî'
Ol kebâ'ir ehline ola şefî'¹²²
- 837 Cân [ü] dilden eylemiş tevḡîd-i Ḥaḡ
Ol şefâ'atden yarın bulur sebaḡ
- 838 Evvelâ ola şefî' ol âlüne
Şâniyen¹²³ âle meveddet ehlüne
- 839 Muntazır ola ḡalâyıḡ maḡşere
Biḡ yıl ola cümle ḡâyim bir yire
- 840 Cem' oluban eydeler Âdem ḡanı
Bü'l-beşerdür def' idiserdür bunı
- 841 Evvelâ oldur ḡalîfe hem resül
Ol Şafıyy-i Ḥaḡ durur sözi ḡabül
- 842 Ola istimdâd andan evvelâ
Maḡşere faşl-ı ḡazâ Mevlâ ḡıla
- 843 Ol şecer eklinden ide i'tizâr
Diye nefsi ḡâlüm¹²⁴ nefsum baḡa kâr
- 844 Nüh İbrâḡim Mûsâ cümlesi
İdeler nefsi nübüvvet zümresi

¹²¹ Sahih rivayetlere göre, maḡşerin dehşetinden herkes, hattâ peygamberler de "Nefsî, nefsi!" (Nefsim, nefsim!..) dedikleri zaman, Hz. Peygamber "Ümmetî, ümmetî!" (Ümmetim, ümmetim!) diyerek ümmetini esirgemesini ve korumasını gösterecektir. (*Buhârî*, "Tevhid", 36; *Müslim*, "İmân" 326, 327).

¹²² "Benim şefaatiim ümmetimden büyük günah sahipleri içindir." (*Tirmizî*, Kıyâme: 11; *İbn Mâce*, "Zühd", 26; *Ahmed b. Hanbel*, 3/113).

¹²³ Bu kelime Arap harfli asıl metinde "Sâniyâ" şeklindedir.

¹²⁴ Bu mısradaki vezin aksıyor. "Hâlüm" yerine "hâl-i" olsaydı zihafa gerek kalmazdı.

- 845 Diye İsâ anlara yâ mü'minîn
Bu maķâm-ı¹²⁵ *rahmetel li'l-'âlemîn*
- 846 Nâmı Maħmûd ol maķâm-ı Aħmedî
Aña maħşûsdur şefâ'at meşhedî
- 847 Yâ Muħammed eyde maħşer ehli hep
Ĥaķ Ĥabîbisin şefâ'at kıl taleb
- 848 Nâmuñ Aħmed'dür ki maħmûdu'l-maķâm
Kim saña virmiş ezel Rabbü'l-enâm
- 849 Kim buyurmuş dur[ur] ol ĥayrû'l-verâ
Fahır-i 'âlem ĥâce-i her-dü-serâ
- 850 Ol maķâma 'azm-i himmet eyleyem
Bir meħâmidle Ĥaķ'a ĥamd eyleyem
- 851 Kimseler aşlâ aña ĥamd itmedi
Ol maķâm-ı ĥamde hem kaşd itmedi
- 852 Cümle ĥamdi Ĥaķ baña ilhâm ide
Feyz-i fażlından beni ikrâm ide
- 853 Secde idem ol maķâm-ı ĥamde ben
Maħv-ı muṭlaķ zâhir ü bâtında ben
- 854 Feyz-i fażl-ı Ĥaķ dilimde tercümân
Ĥaķķ ola ĥaķķa'l-yaķîn baña 'ıyân
- 855 Ĥazret-i Ĥaķ'dan ire câna nidâ
Kıl şefâ'at intihâ vü ibtidâ
- [19b]
- 856 Ref' eyle secdeden şimdi seri
Cümle ĥalkuñ rehberisin serveri
- 857 Va'de kılmışdur seni râzî idem
Her merâmuñ yevm-i maħşerde virem
- 858 Secdeden ben kılduram başum 'ıyân
Ümmetî yâ Rab diyem anda hemân
- 859 Feyz-i fażlından diye ol Zü'l-Celâl
Ey ĥabîbüm kıl şefâ'at kıl su'âl
- 860 Hep müyesser cümle maķşûd merâm
Raħmet-i Ĥaķ'sın şefî'-i ber-devâm

¹²⁵ Bu kelime asıl metinde "makâmı" şeklinde yazılmış.

- 861 Zerr[e] tevhîd ola bir dilde şehā
Cümleye şāfi‘ olam tā intihā
- 862 Ol kebā’ir ehli olan ümmete
Ben şefi‘ olam huzūr-ı hāzrete
- 863 Şol kadar idem şefā‘atler yakīn
Uzada İblis aḡa destin hemīn
- 864 Sebķ itmiş Hāķ ‘azābına kazā
Başına ḡaṭṭ çekmedi kilik-i rızā
- 865 Bu beşāretdür bu ‘āşī ümmete
Ġarķ ider (?) ‘uṣātı baḡr-i rahmete
- 866 Tevbe vü tevḡid ile her bir nefes
Ḥatm ola tevḡid ile āḡir nefes
- 867 Hürmetine yaradıldı kā’ināt
Hürmetine yarlıġar birķaĉ¹²⁶ ‘uṣāt
- 868 Faḡr-i ‘Ālem *rahmetel li’l-‘ālemīn*
Ġavṣ-i muṭlaķdur şefi‘ü’l-müzniḡin
- 869 Fātih ü ḡātīm ḡaķīķat Muṣṭafā
Ol siyādet şemsi olupdur vefā
- 870 Ruķ‘a-i *levlāk* anuḡ ḡil‘ati
Ġābe ḡavseyn oldu tāc-ı şāfveti
- 871 Hāzret-i Hāķ’dan şalāṭiḡ efdali
Rūḡına dā’im selāmuḡ ekmeli
- 872 Hāķ selāmı ālüne aṣḡābına
Ġıdve-i ümmet ḡamu aḡbābına
- 873 Hāķ rızāsı ümmetine ecma‘īn
Dā’im āmīn diyelüm ey mü’minīn

الحمد لله أولاً و آخرأ و الصلوة على خير الورى باطنأ و ظاهراً
تم المولود الشريف و المشهد المنيف فى المشهد
سلطان سليمان بقرب قلعة سكتوار رحمه الله بعين
عنايته الى يوم القرار بحرمة سيد المختار
و آله الاخيار و اصحابه الابرار

¹²⁶ Bu “birkaç” kelimesinin müstensih yanlış olabileceğini, “birçok” olması gerektiği fikrindeyiz. Çünkü Hz.Peygamber’in mahşerdeki şefaatine dair hadislerde duasıyla birkaç değil, birçok kimsenin başışlanacağı belirtilir.

SONUÇ

16. asrın ikinci yarısında Türkçe manzum mevlid yazmış edebî şahsiyetlerden biri de “Türbe Şeyhi” namıyla tanınan ve “Harîmî” mahlasını kullanan Bosnalı Ali b. Mustafa’dır. Harîmî'nin (ö. 1007/1598) “*Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî Salla'llâhu Aleyhi ve Sellem*” adını taşıyan mevlidinin büyük kısmı mesnevi şeklindedir. Varlığı birkaç sene önce öğrenilen bu eser, Arap harfli tek yazma nüshasına dayanılarak 2021’de kitap şeklinde yayınlanmıştır. Ancak bu neşirde söz konusu mevlidin yaklaşık dörtte birinin Latin harflerine aktarılmadığı görülmektedir. Bundan dolayı anılan yayından habersizken başladığımız çalışmayı haberdar olduktan sonra sürdürüp tamamlamanın uygun olacağı kararına vardık. Harîmî'nin mevlid türüne dair ilmî yayınlarda adı geçmeyen bu mesnevisini, geniş okuyucu kitlesinin erişebileceği elektronik bir dergide yayınlamak, hem mevcudiyeti pek bilinmeyen ve nüshası şimdiki mâlûmâtımıza göre tek olan bir eserin tam metin hâlinde ortaya konmasını sağlayacak, hem de mukayeseli araştırmalara imkân verecektir.

KAYNAKÇA

- Aclûnî, İsmail b. Muhammed (1418/ 1997). *Keşfü'l-hafâ ve müzîlül-ilbâs amme'stehere mine'l-ehâdis alâ elsineti'n-nâs*. Beyrut.
- ALPER, Ömer Mahir (1999). “İbn Sînâ, Eserleri”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 20. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 337-345.
- ASLAN, Üzeyir (2009). “Fetihten Sonra Yazılmış Türkçe İlk Mevlid-i Manevî: Kerîmî'nin İrşâd'ı”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 2, İstanbul: 19-80.
- AYDIN, Mehmet (1995). “Faraklit”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 12. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 165-166.
- Bağdatlı İsmâil Paşa (1951-55). *Hediyetü'l-ârifîn esmâ'ül-müellifin ve âsârü'l-musannifin*, I. nşr. Kilisli Muallim Rifat-İbnülemin Mahmud Kemal, II nşr. İbnülemin Mahmud Kemal- Avni Aktuç, İstanbul.
- BALIĆ, Smail (1992). *Das Unbekannte Bosnien*, Europas Brücke zur islamischen Welt, Böhlau Verlag Köln Weimar Wien.
- BAŞ, Mustafa (2012). “Hz. Yahya ile İlgili Tefsir ve Tarih Kitaplarındaki Bir Rivayetin Karşılaştırmalı Tahlili”, *Dini Araştırmalar*, c. 15, sayı 41, s. 99-108.
- Bursalı Mehmed Tâhir (1318/1901?). *Meşâyih-i Osmâniyyeden Sekiz Zâtın Terâcim-i Ahvâli*. İstanbul.
- Bursalı Mehmed Tâhir (1333-42/1915-1923). *Osmanlı Müellifleri*, I-III. İstanbul.
- CEYHAN, Âdem ve Hasan Yılmaz (2022). “16. Asır Osmanlı Şairlerinden Harîmî'ye Ait Olduğu Tahmin Edilen Bir Eser: Kırk Hadis Tercümesi”. *Littera Turca*, C. 8, Sayı 1, s. 203-246.
- CEYHAN, Âdem ve Hasan Yılmaz (2021). “Harîmî'nin Kaside Şeklinde Bir Nasihatnamesi: Kasîde-i Levâyih-i Nesâyih”. *Mecmua*, Sayı 12, s. 1-23.
- CEYHAN, Âdem (2021). “Harîmî'nin Kırk Arapça Bilgece Sözü'nün Tercümesinden İbaret Bir Eseri: Çihil (Kelimât-ı) Hikmet”. *ESTAD Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C. 4, Sayı 1 s. 222-251.

- CEYHAN, Âdem (2003). "Harîmî'nin Hz. Ali'den Kırk Vecize Tercümesi". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 45-58.
- el-Elbânî, Muhammed Nâsiruddîn (1404). *Silsiletü'l-Ehâdîsi'z-Da'îfe ve'l-Mevdu'a*. Riyad.
- ENÛŞE, Hasan (1383/2004). *Dânişnâme-i Edeb-i Fârisi, Edeb-i Fârisi Der-Anatoli ve Balkan* (1383). Tahran, c.6.
- İbrâhim Dede b. eş-Şeyh Alî, *Kenzü'l-esrâr ve Keşfü'l-estâr*, Manisa Yazma Eser Ktp. nr. 6260.
- KARAMAN, Hayreddin (1993). "Cuma", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 8, s. 85-89.
- KASUMOVIĆ, Ismet (1987). *Filozofsko- Sufijska- Učenja Ali- Dede Bošnjaka* Doktorska didertacija. Sarajevo.
- KASUMOVIĆ, Ismet (1994). *Ali- Dede Bošnjak- I Njegova, Filozofijsko- Sufijska- Misao*, Sarajevo.
- Kâtib Çelebi (1286-87/1869-70). *Fezleke-i Târîh*, I-II.
- Kâtib Çelebi (1360-62/1941-43). *Keşfü'z-zunûn 'an esâmî'l-kütüb ve'l-fünûn*, nşr. Kilisli Muallim Rifat- Şerefeddin Yaltkaya, I-II, İstanbul.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir (1964). *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Edebiyat Yayınevi.
- KÖKSAL, M. Fatih (2011). *Mevlid-nâme*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- KÖKSAL, M. Fatih ve Rifat Kütük (2022). "Vesîletü'n-necât'ın En Eski Nüshası ve Süleyman Çelebi'nin Bilinmeyen Şiirleri", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 28, İstanbul: 393-430.
- KÜTÜK, Rifat (2016). "Fetih Öncesinde Yazılmış Bir Mevlid: Ayasofya Müezzini Kemâl'in Mevlidü'n-Neb'îsi", *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 40, S 1, Sivas, 2016, s. 27-95.
- MAZIOĞLU, Hasibe (1975). "Yeni Mevlid Metinleri", *Bilimsel Bildiriler*, 1972. Ankara: TDK Yay. s. 73-95.
- Mehmed Süreyyâ (1308-15/1891-98). *Sicill-i Osmanî yâhud Tezkire-i Meşâhîr-i Osmâniyye*, I-IV. İstanbul.
- Mısır Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*. I-V, 1987-1992.
- Muhammed Emîn el-Muhibbî (1284/1868). *Hulâsatü'l-eser fî (terâcimi) a'yânî'l-karnî'l-hâdî 'aşer*, nşr. Mustafa Vehbî. Kahire, I-IV.
- Münîr-i Belgradî, *Silsiletü'l-mukarrebîn ve Menâkıbü'l-müttakîn*, Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Şehid Ali Paşa Bölümü. nr. 2819.
- Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin, *Mecelletü'n-nisâb fî'n-niseb ve'l-kunâ ve'l-elkâb*, Süleymaniye yazma Eser Ktp. Hâlet Efendi nr. 628.
- Nev'îzâde Atâyî (2017). *Hadâiku'l-Hakâ'ik fî Tekmiletî'ş-Şakâ'ik*, haz. Suat Donuk, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı,
- ÖZTÜRK, Muhammet Raşit (2021). *Ahmed'in Mevlid'i (Giriş-İnceleme-Tenkitli Metin- Dizin)*, Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Doktora tezi, Erzurum.
- ÖZTÜRK, Şeyda (2019). "Rûh-ı Nâtika Üzerine Yazılmış Bir Tasavvufî Manzume ve Ali Dede Bosnevî'ye Âidiyeti Mes'elesi". *Turkish Academic Research Review TARR Türk Akademik Araştırmalar Dergisi* 31 Aralık: 475-503.
- PEKOLCAY, Ayşe Necla (1993). *Mevlid*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.
- POPOVIC, Alexandre (tr.) Asma Rashid (1418/ 1997). "The Muslim Culture in The Balkans (16th- 18th Centuries)". *Islamic Studies* 36/ 2-3, Islamabad: 177-190

SARIKAYA, Bekir (1992). *Ârif Mürşidü'l-ubbad Nüsha-i Âlem ve Şehü'l-adem Mevlid (Giriş- Transkripsiyonlu Metin- Sözlük)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek lisans tezi.

The Encyclopaedia of Islam, Three, 2011/ 4, Leiden 2011.

TURAL, Secaattin (2011). *Hafî, Zâdü'l-Meâd (Kitâbü Mevlüdü'n-Nebî)*.

<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10717,zadul-mead-secaattin-tural-pdf.pdf?0> (Erişim tarihi: 23/10/2022).

TÜRKMEN, Nihal Çağman (2019). *Ali Dede Bosnevî, Hayatı, Eserleri ve Fezâ'ilü'l-cihâd'ı*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, Yüksek lisans tezi.

TÜRKMEN, Nihal Çağman (2021). *Zigetvar Türbedarı Ali Dede Bosnevî'nin Hayatı, Eserleri ve Kırk Hadis Derlemeleri*. İstanbul: Hiperyayın.

TÜRKMEN, Nihal Çağman (2021). *Kitâb-ı Meşâhid-i Mevlid-i Ahmedî- Zigetvar Türbedarı Ali Dede Bosnevî*. İstanbul: Hiperyayın.

ÜNVER, İsmail (1977). "Ahmedî'nin İskender-nâmesindeki Mevlid Bölümü". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı, Belleten* C. 25: 355-411.

YÜCEER, Mustafa (2021). *Osmanlı Manzum Hadis Edebiyatı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.